

ИХТИЁР РИЗО

МЕНИНГ УМРИМ

Шеърлар ва қасидалар

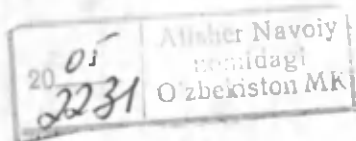
**Тошкент
Ўзбекистон Республикаси Фанлар
академияси "Фан" нашриёти 2004**

84(54)6-3

Ихтиёр Ризо бутунги ўзбек шеъриятида ўз ўрнига эга бўлган шоирларимиздан бири — дир. Бу китобга шоирнинг истиқлол даврида ёзган асарлари жамланган. Китобнинг асосий мавзуси Ватан, истиқлол, инсон ва эрқдир. Шоирнинг мазкур янги тўпламидаги шеърлар ўзининг эркин руҳи билан ажралиб туради. Шоир юрагидан кечган теран фикрлар ўқувчи юрагини забт этади, деган умиддамиз.

Масъул муҳаррир: Асрор Самад

Тақризчи: Асқар Маҳкам

10 1031167
3 81

P $\frac{4702620202 = 3 = 782}{M 355 (04) — 2004}$ Рез. 2004

ISBN 5—648—03005—3

© Ўзбекистон Республикаси ФА «Фан»
нашриёти, 2004 йил

ТУҒЁН

Агар хотирам алдамаса, Евгений Евтушенко ўтган асрнинг саксонинчи йиллар бошида "Комсомольская правда" газетаси саҳифаларида бўлса керак, беш ёшдаги бир қизчанинг шеърларини эълон қилган эди. Шоирнинг ёзишига қараганда, қизча ярим тунлари уйғониб, онасини уйғотар, она ва унинг тилидан учаётган шеърый мисраларни қоғозга туширар, чунки қизчанинг ҳали саводи чиқмаган экан. "Мени сўз бўғиб олади, агар шу сўзларни айтмасам, ўлиб қолаётгандек бўламан", дебди қизча шоир билан суҳбатлашганда.

Қизчанинг эълон қилинган шеърлари умуман ёмон эмас, аммо шеъриятнинг юксак камолотига эришиши учун ҳали анча гап бор эди.

Ўтган асрнинг олтмишинчи йилларида Миртемир домла ёшлар билан суҳбатларидан бирида илҳом ҳақида гапира келиб, шундай деган эдилар: "Агар қалбингизда сўз туғён урса, сизни тўшагингиздан ҳам юлиб олади, сизни ёзишга мажбур қилади".

Ҳа, шундай. Шеър туғёндан туғилади; шоир қалби нимадандир изтиробга тушади, нималардир унга қаттиқ таъсир қилади, нималардандир қалби қувончга тўлади, ана шу изтироблар, таъсирлар ва қувончлар натижаси ўлароқ шоир қалбида туғён кўтарилади ва бу туғён шеър бўлиб майдонга келади.

Баъзан баъзи шеърларни ўқиганда ҳайрон қоламиз; қофиялар, туроқ, вазн, ҳатто айтилган гап ҳам ўз ўрнида, аммо шеър кишига таъсир кўрсатмайди, шеърхонни тебратмайди. Нега? Чунки ўша шеър шоир қалбини куйдириб, ёндириб, кейин қоғозга тушмаган.

Ахир шоирлик касб эмас; косиб агар уста бўлса, қўллари ишга ўрганиб қолган бўлса, истаган ҳажмдаги этикни келиштириб, чиройли тика олади. Аммо шоир қанчалик устомон бўлмасин, қалбини куйдирмаган, қалбида тугён урмаган сўзлардан иборат шеър битса, у шаклан қанчалар чиройли бўлмасин, шеърхонни тебрата олмайди, шеърхонни тебрата олмаган шеър эса, демак, ҳали шеър эмас.

Шеърнинг эса, шакллари кўп; оқ шеър, сочма шеър, вазнга солинган шеър, ғазал, рубоий, туюқ, қасида, фард, маснавий ва ҳоказо...

Қозончининг ихтиёри қаердан қулоқ чиқарса, деганларидек, шоирнинг ҳам ихти — ёри кенг: қайси шаклда қалб изтиробларини, қувончларини, аламлари ва дардларини изҳор қилса бўлаверади. Шарт фақат битта: унинг изтироблари, аламу дардлари, қувончу сурури шеърхонга ҳам юқиши керак.

Мазкур шеърӣ тўдламнинг муаллифи Ихтиёр Ризо ана шу йўлда саъй — ҳаракат қилаётган кекса қаламкашларимиздан бири — дир.

Дарвоқе, Ихтиёр Ризони кекса қалам — кашларимиздан бири дейишга асосимиз бор: у етмиш ёшга тўлди, қарийб олтмиш йилдан бери шеърӣяда қалам тебратиб келади. Унинг биринчи шеъри 1955 йилда ўзбек матбуотида босилган экан. Шунга ҳам 48 йил бўлибди.

Ихтиёр Ризонинг шеърӣядаги тақдири бир қадар Мақсуд Шайхзоданикига ўхшаб кетади; бинобарин, у болалик чоғидан отаси Ризо Алидан Низомӣ, Маҳсатӣ, Фузу — лӣларнинг шеърларини эшитган, демакки, дастлабки шеърӣ ҳавасни унинг қалбига отаси солган. Эҳтимолки, тўққиз — ўн ёшла — рида қўлига қалам олиб ўз она тилида

шеърлар машқ қилгандир. Ахир Ихтиёр Ризо ҳам Мақсуд Шайхзода каби озар миллатига мансуб; унинг аждодлари ҳам коммунистларнинг ғазабига учраб, ўз туғилган юртидан айрилиб, сарсонликка юз тутган; аждодларининг қанчаси қамоқларга ташланган. Уларнинг коммунистлар олдидаги айби нима эди?

Маълумки, коммунистлар дастлаб ўз тиллари билан айтганда, буржуаларга қасд қилдилар, буржуалар эса, бизнинг тушунча — мизда ўзига тўқ кишилар эди. Дунё яратилгандан буён очлар ва тўқлар деган муаммо кўндаланг турган. Ана шу муаммони коммунистлар қилич ва ўқ билан ҳал этишга киришганлар, аммо ўйламай отилган сопқон ҳам бетга, ҳам кетга тегади, деганларидек, ўша ноҳақ ўқ коммунистларни жамиятдан учириб олиб кетди. Мантиқни қарангки, коммунистлар тўқ кишилар қаторида, гарчи йўқсул бўлиб қолган бўлса — да, зодагонлар уруғидан бўлган одамларни ҳам қатағон қилдилар; Россияда князлар, графлар, дворянлар, маркизлар, туркий халқлардаги эшонлар, хонлар, хўжалар, шайхлар ва ҳоказолар ҳам қувғин остига олинди; шўро ҳукумати уларни уруғдек ер юзига сочиб юборди.

Ихтиёр Ризонинг аждоди ҳам хонлардан бўлиб, гарчи бой бўлмаса — да, бу аждод ҳам ўз туғилган еридан ҳайдалди ва натижа ўлароқ, ким хорижга қочиб қутулди, ким коммунистлар чанғалида узоқ ўлкаларга бориб қолди. Ихтиёр Ризонинг хонадони ҳам шу зайл Ўзбекистон ҳудудига келиб қолди.

Коммунистлар яна бир ишни амалга оширмоқчи бўлдилар; бир ота — онанинг фарзандлари бўлган халқларни бир — бирларига гиж — гажладилар; бўлиб — бўлиб ташлагин — да, сўнг ҳукмингни ўтказавер,

деган ақида билан миллатларни, қавмларни, элатларни бир — биридан ажратдилар.

Масалан, уларнинг бу сиёсати Ўзбекистон ҳудудига деярли ўтмади; ўзбек халқи бағри кенг, меҳмондўст халқ, бинобарин, "Меҳмон — отангдан улуғ", деган мақол фақат ўзбекда бор. Шунга кўра, ўз туғилган жойидан зўра — вонлар зулми туфайли маҳрум бўлган киши — ларни ўзбеклар бағрига олди, бағрига олди — гина эмас, бағрининг тафти билан уларнинг дилдираган вужудларини илитди, қайта ҳаёт берди. Шайхзода "Тошкентнома" достонида ўзбеклар меҳри билан "охир бўлдим шоир Шайхзода" дегандек, Ихтиёр Ризо ҳам Ўзбекистон ҳудудига сургун қилинган хонадонда етишиб, ўзбек адабиёти билан ошно бўлди ва охири шоир бўлиб етишди.

Ихтиёр Ризонинг Ўзбекистонга меҳри тушишида бир қанча омилар бор. Бирин — чидан, у ўзини на фақат ўзбек миллатига мансуб деб билади, балки туркий халқларни бир ота — онанинг фарзандлари эканлигини чуқур эътиқод билан ҳис этади. Иккинчидан, худди бир ўзбекдек ўзбек халқининг фазилатларини ҳам, унинг нуқсонларини ҳам кўра билади, Ўзбекистонни эса онаси сифатида севади. Шунинг учун ҳам Ўзбекистонга бағишланган шеърларида унинг эҳтиросли қалби аниқ сезилиб туради, Ўзбекистон ҳақида куйлар экан, яшариб кетади, худди тулпорнинг югуришидан бениҳоя завқланган чавандоздек юзлари яшнайдди. Унинг бу мавзудаги шеърларида "Онажоним, Ўзбекистоним!" деганида мунгли нола ҳам, юракдан отилиб чиққан қувончли ҳайқирик ҳам, орзиқиб энтикиш ҳам, боланинг она бағрида тантиқланиши, эркаланиши ҳам бор...

Гапимизнинг эввалида шеър тугёндан туғулади, дедик.

Ҳар қандай туғён замирида эҳтирослар ётади ва ҳар қандай эҳтиросда ҳўлу қуруқ баробар ёниши бор. Аммо Ихтиёр Ризонинг шеърӣй туғёнларида ажиб бир теравлик, зийраклик кўраман. У инсон дардларини куйлайди, давр фожиаларини туғёнлари аро намоён этади, очлик ва тўқлик муаммо — ларининг келиб чиқишига баҳо берар экан, инсон меҳнатининг шарафини баланд кўта — ради, аммо шу меҳнатни қадрламаётган тўраларни муаммонинг келиб чиқишида айблайди, ҳатто лаънатлайди.

Ихтиёр Ризонинг шоир бўлиб етиши — шид, аввало Нозим Ҳикмат, Мақсуд Шайхзода сингари шоирларнинг таъсири кучли бўлса, унга амалий ёрдамни, чинакам устозликни ўзбек адабиётининг гоят кам — тарин заҳматкашларидан бири, ҳассос шоир ва таржимон Миразиз Аъзам қилди.

Миразиз Аъзам туркий элатлар шеърӣяти тарихини яхши биладиган, умуман шеърӣятни жуда нозик тушунадиган ижод — кордир. Ана шунинг учун ҳам у Ихтиёр Ризонинг шеърларини қадам — бақадам кузатиб борди ва унга керакли ўринларда маслаҳатларини аямади, хуллас, шоирни тўғри йўлга сола билди. Ва Миразиз Аъзам — нинг бевосита иштироки ва кўмаги билан унинг бир қанча шеърӣй тўпламлар юзага келди ва ўз китобхонларини топди.

Ихтиёр Ризо ҳақида адабиётшуносларимиз ҳам қўлларига қалам олиб, ўз фикрларини айтадиган бўдилар; жумладан, Маҳкам Маҳмуд (Маҳкам Андижонӣй), Асқар Маҳкамлар қаламига мансуб мақолалар Ихтиёр Ризо ижодига муносиб баҳо бера олган.

Ихтиёр Ризонинг шеърларини ўқиган киши ҳайрон бўлиши табиӣй; нима, бу одам шеърӣй қонуниятларни билмайдими, на қофиянинг, на туроқнинг, на вазнининг фар —

қига боради.

Адабиётшуносларга маълум бўлган шеърий қонуниятлар бор, албатта, бу қоидаларни бу ўринда санаб, китобхонни толиқтириш ниятим йўқ, фақат шу нарсани таъкидлаб ўтмоқчиманки, шеър тузилишида эркин (оқ) шеър, деб аталувчи усул бор, бу усулга кўра тоник системада фонологик, яъни маънога урғу берилади. Бу усулда жуда кўп шоирлар ижод қилганлар, масалан, Миртемир шеъриятида сочма шеърлар ҳам бор, шоир ўттизинчи йилларда ўз сочмалари билан жуда машҳур бўлган эди. Ихтиёр Ризо ҳам ана шу усулда ижод қилувчи шоирлардан биридир, яъни унинг шеърларида маънога урғу устун туради.

Ихтиёр Ризо асосан шеърий усулнинг икки турини қўллайди; биринчиси, юқори — дағи айтганимиз тоник система бўлса, иккинчиси бахшиён. Шоир фольклор анъ — аналаридан унумли фойдаланиб, гўзал шеърлар, қасидалар яратганлигини ушбу тўпламни варақлаб билиб оласиз.

Мен Ихтиёр Ризонинг шеърларига Миразиз Аъзам, Маҳкам Маҳмуд, Асқар Маҳкам айтган фикрлардан ўтказиб бир нарса дея олмайман, шунинг учун сўзни шу ерда мухтасар қилдим.

Асрор Самағ

МАНИМСАН, ЎЗБЕКИСТОНИМ

1.

Мен курашлар кўрганман...
Иккига нимталанган
жаҳон уруши.
Отам ёзган хатларда кўрганман.
Мен
курашлар кўрганман;
халқимиз бошлари
"Халқ душмани" —
қайсидир халқнинг
душмани бўлиб
кесиб ташланганида.
Мен
у пайт бола эдим,
онасининг этагига беркинган,
миқтигина бола.
Чарм курткали,
белига тўппонча осганлардан
бекинардим онам этагига.
Онажоним,
Ўзбекистоним!...

Мен курашлар кўрганман...
Ўқув юртлари биноси
пештоқига битилган
"Американи енгиб ўтамиз!"
шиорларида.
Мен курашлар кўрганман:
халқ болалари учун
очилган
дорилфунунларда
"Халқ душмани невараси" деб
ҳужжатларим
қабул қилмаганларида,
она юртим,
Ўзбекистонимда!

Мен
курашлар кўрганман...
қип — қизил
доҳий
яратган жўғрофияни
илк бор кўрганимда:
тилка — тилка ўлкалардан
бир кийим тикиб,
уни
СССР
дея атаганимда.
Ўшанда
СССР
муаллимлари —
тарғиботчилари
таълими ила,
мен сени билмай,
пайқамай қолдим,
онажоним,
Ўзбекистоним!

Мен
курашлар кўрганман...
Бу курашлар
ҳайқириғидан,
зарбасидан — да
Ер — Онамиз
Ёрилмади,
мен ҳам унга
кириб бекинолмадим,
Ўзбекистоним!

Энди мен
курашларга
ярамай қолдим.
Мен — ку
Бутун дунёни
севмоқчи эдим.
Энди нима қилдим?
Қаёққа борай

сени ахтариб?
Энди,
энди курашмоқ керак,
сенинг олтин сандигинг учун ҳам,
онажоним,
Ўзбекистоним!

Курашлар!
Шўролар шиори шу бўлди.
Лаънатлар!
Лаънатлар бўлсин
улар яратган курашлар дунёсига!
Энди биз ўз — ўзимизни
суйамиз,
сени сўймоқдамиз, онажоним,
Ўзбекистоним!

ЁЗИЛМАМИШДИМИ?

2.

Эрамиздан саккиз — тўққиз минг йил аввал
Анд бобом
Устюрт воҳасида ёвуз кучларга қарши,
барпо қилгандилар Турон деворин:
Оққалъаси, Кўкқалъаси,
ўчмас бир муҳр бўлиб
босилмадими кўксингга?
Қадам — қадам ғалабалари,
мингларча оламшумул отлари
ўлмас — ўлмас Ун, Тан¹ сингари устодлари,
булар ёзилмамишдими пешонамизга,
Онагинам Туроним, Туркистоним,
асрлар бўйича парчаланган,
бўлинган,
чангак қармоқларга илинган
Ўзбекистоним?!

¹ Ун, Тан — Зардуштдан илгари ўтган аجدодлар бўлиб, турк қавмида буюк қаҳрамонликлар кўрсатган кишилар; Анд бобо ривоятларга кўра, турк қавмининг бобоси ҳисобланади.

АНД бобомнинг мангу набиралари —
Кунтуғарлар, Элтуғарлар
Алп Эр Тўнгадан Гудузонга қадар,
Музли Шимолдан Кашмиргача
Турон деб, асрлар давомида
Туронимни барпо қилмадиларми?
Тарихимда,
Тарихларда
Одил ҳукмдорлар бўлиб қолмадиларми?
Магар,
Булар ёзилмаишдими пешонамизга,
Онагинам Туроним, Туркистоним,
асрлар бўйича парчаланган,
бўлинган,
чангак қармоқларга илинган
Ўзбекистоним?!

Асрлар оша мангу момом
Исфарахоним,
Туроннинг эрки учун,
Қизилқум, Қорақум даштларида,
Искандарга қарши от сурмадиларми?
Тинчлик деб,
Осойишларини барпо қилмадиларми?
Магар,
булар ёзилмаишдими пешонамизга,
Онагинам Туроним, Туркистоним,
асрлар бўйича парчаланган,
бўлинган,
чангак қармоқларга илинган
Ўзбекистоним?!

Сўнг минг йиллар оша,
бошланмадими тинчлик осойиш,
барҳам топмадими ҳар ўткинчи ташвиш...
Тўйларда, томошаларда
янграмадими Чучуннинг, Қоннинг
куйлари, нағмаси,
жаҳонни забт этмадими
Зардушт Отанинг

Ширбиннинг
мангу ўйлари, орзулари, саси.
Қалбларни тебратмадими
утли, оловли нафас?!
Магар,
булар ёзилмашидими пешонамизга,
Онагинам Турони, Туркистони,
асрлар бўйича парчаланган,
бўлинган,
чангак қармоқларга илинган
Ўзбекистоним?!

Минг... Минг йиллардан кейин
бузилмадими араблар томонидан
тинчлигинг, осойишинг...
Бошимизга тушмадими
дин пардаси орқасидан
сон — саноқсиз тапшишинг?
Асрларга чўзилмадими,
бу машаққат юмупинг?
Улар ҳам ичларимизда
мўмиёлардек эрмадиларми,
битмадиларми, ўтмадиларми?!
Магар,
булар ёзилмашидими пешонамизга,
Онагинам Туроним, Туркистоним,
асрлар бўйича парчаланган,
бўлинган,
чангак қармоқларга илинган
Ўзбекистоним?!

Яна орадан юз — юз йиллар,
асрлар шамолдек ўтмадиларми?
Чингизхон даҳшатли довул бўлиб,
Минг — минг эрларимизнинг
бошларига етмадиларми?
Улар ҳам
иликка тушган муз парчаларидек
ораларимизда эрмадиларми?
Битмадиларми?

Хонликлари юввош — юввош
Амир Темур бобомнинг
қўлларига ўтмадиларми?
Магар,
булар ёзилмамишдими пешонамизга,
Онагинам Туроним, Туркистоним,
асрлар бўйича парчаланган,
бўлинган,
чангак қармоқларга илинган
Ўзбекистоним?!

Уммонлар оқимига тушган
айсберглардек,
яна аста — секин парчаланиш, бўлиниш,
тор қўлларингдан оч балиқлар сингари
узликсиз тўрларга, қармоқларга илиш...
Ўз юртида қул бўлиб,
кимларгадир тинимсиз ялиниш...
вақтидан беш кун аввал
"тасодифий" ҳодисалар натижасида
ҳаётдан кўз юмиш...
Булар бир вақтлар,
ёзилмамишдими пешонамизга,
Онагинам Туроним, Туркистоним,
асрлар бўйича парчаланган,
бўлинган,
чангак қармоқларга илинган
Ўзбекистоним?!

Ҳа!.. Ҳа, ўтди қора булутлардек
ўта ёвуз "сарик"ларинг — жаллодларинг,
жаллод бўлмиш "қизил"ларинг,
ҳали ҳам кимларнидир "пирим" дея
кутаётган онгларинг,
у тутуриқсиз инсонларинг,
тоғлардан тушаётган
тормизсиз аравалардек
улар ҳам тошларга урилдилар,
чилпарчин бўлдилар, бўлиндилар.
Тупроқ бўлиб, тупроқларга илиндилар...

Йўқ! Йўқ, борсан, баҳор бўлиб қайтдинг
Онагинам Туроним, Туркистоним,
асрлар бўйича парчаланган,
бўлинган,
чантак қармоқларга илинган
Ўзбекистоним?!

Тошкент,
1991 – 2001

УШЛА

Ушла!..

Қўлингда қаттиқ ушла, —
чиқиб кетар, ҳой!

Сени тарк этар, ҳой!

Баҳор жарчиси қадирғочлар каби,
асрлар оша кутганимиз
Озодлик...

Ушла!..

Уч йўлакли,

уч рангли байроғимиз каби...

Боболардан қолиб кетган,

оталардан оталарга

ширин бир хотирадек ўтган

бу кунимизга

тантанали мужда каби етган,

чегарасиз тўйларимизни, бисотимизни

келгуси набираларга,

ота — боболардан қутлуғ байроқдай

қолдираётган ҳаётимизни,

тарихларга иддиз отган,

минг — минг йиллик қудратимизни

Нажмиддин Кубро каби

Ушла!

Ушла!

Чангаллаб ушла,

қўлларингдан чиқиб кетар, ҳой!

Сени доғда қолдириб ўтар, ҳой!

Уммонлардай балиқлар каби

сузган озодлигимиз!

Шода — шода марваридлари, инжулари

бўйинларга тизилган озодлигимиз!

Ушла!

Минг — минг қурбонликлар бериб ўтган,

бизларни абадул — абад тарк этган,

Сибир ўрмонларида,

Қозоғистон саҳроларида

секин — секин ич — ичидан чириган,
сақичга айланиб эриган,
дом — дараксиз ўтган,
бу кунимизни
минг бир азоб — ла кутган,
утган,
оналаримиз, оталаримиз каби ушла!

Ушла!..
Бургут янглиф
чангаллаб ушла!
Қўлларингдан, чангалларингдан
кабутарлар каби чиқиб кетар, ҳой!
Пойдеворсиз бинолардай
ботқоқликларга ботар, ҳой!
Бир ярим асрга чўзилган озодлигимиз,
сургулларда,
қувғинларда
етимлардек тинимсиз
эзилган озодлигимиз!..

Ушла!..
Чангаллаб ушла!
Бургутдай учиб ўтар, ҳой!
Кўркем келинчака айланиб,
ўз бахти учун,
кимларнидир қўйнида
киши кўрмаган бўлиб ётар, ҳой!
Бир ярим асрлик қуллигимиз
бу кун бизларга етар, ҳой!
Юртимизга юввош — юввош
чигирткалардай оқиб келган
стахановчилар каби
тилларини булбул қилиб,
бир — бирларидан ўтган, ўлган...
зарпечаклар сингари
қўлларимизга, бўйнимизга ўралган,
бу янгидан — янги кийимли,
янги уполи,
тўймас қоринлари

абадул — абад очлар!..
Магар,
етмадими уларга
бир ярим аср муттасил
ташиб кетганлари?
Ўша божлар, хирожлари?!
Тўхтатинг!
Оёқларимизга болта урган бозорлари,
янги — янги қиёфалар...
Юракларга кириб келган
дардлари, озорлари.
Қон томган қиличлари,
кўмилган мазорлари...
Магар
етмайдими бизларга
чўнқир — чўнқир яралари?
Ахир, кимга керак
турли либосларда олиб келган
ўша кўҳна чоралари!
Етар...
мазорларга айланган,
серҳосил далаларимиз...

Озодлигимиз ниҳоли эмасми?..
Биз яшаймиз,
Истамасалар — да.
Энди ушла,
Ушла, ҳой!

Сижжак,
2001

МУНОЖОТ

Азим Чинор
танасига суяниб турибман.
Бошим узра чинор шохлари.
Осмон,
ўн тўрт кунлик ой.
Саболар қалбим — ла тиллашар,
япроқлар...
Биламан, Чинор ортида сен борсан,
севган ёрим.
Чинор танаси бирлан
вужудингни туяяшман,
қалбим ардоғи,
бошимиз узра чинор шохлари,
осмон,
ўн тўрт кунлик ой.

Овозингни эшитмоқ бўламан,
чақираман,
Овозинг чинор ортидан келар.
Юрагимда бир талваса —
сени кўрмоқ,
қўлларингдан тутиб,
кўзларингга чўкмоқ бўламан.
Чинорни
чироқ атрофидати парвона янглиғ
гар айланаман,
сени кўролмайман.
Саболар қалбим — ла тиллашар,
япроқлар...
Чақираман,
овозинг чинор ортидан келар,
парвонадек
гар айланаман чинор чехрасида.
Айланаман,
сени кўролмайман.
Овозинг!
Фақат овозинг!..
Биламан, орамизда азим чинор,

бошимиз узра унинг шохлари — паноҳ.
Шохлар аро осмон, мўралар
ўн тўрт кунлик ой...

Чинорни қучмоқ,
қўлларингдан тутмоқ бўламан,
қучоғим етмас,
қўлларим калталиқ қилар.
Ё Раб,
бунчалар улкан бўлмаса чинор!
Чинор ортида яна,
яна сенинг овозинг,
севган ёрим!
Югураман яна!..
Тополмайман, кўролмайман,
жамолингни кўролмайман, дилдорим!
Сенинг остонангга
сажда қилгандай бошим урурман,
юзимни босурман.
Чинор ортида
яна сенинг овозинг, яна!

Яна! ! !
Юзларимни ёмғир савалар, жалалар..
Юрагимда, қақроқ тилларимда нолалар!..
Чинор ортида овозинг..
Гуноҳим не?
Гуноҳимни айттил, осмон!
Гуноҳимни айттил, ўн тўрт кунлик ой!..

Гуноҳимни айттил, шаббода!
Ўзинг йўл бер, азим чинор!
Ёр жамолин бир бор кўрай!
Ўзинг қўлла, ўзинг қўлласанг — чи
табиат,
Онажон! ! !

Тошкент,
1990

ЎТЛАР ЎЛИМЛАР УРУРИМИ

*Божхона ходимларининг машаққатли
меҳнатига бағишлайман...*

Папирос — папирос,
шиша — шиша,
грамм — грамм,
ҳовуч — ҳовуч,
кафт — кафт сотилди...
Қитъалардан — қитъаларга
яшиқларда, халтачаларда,
ҳатто одам ичакларида узатилади...
Гоҳо мажфий,
гоҳо ошкор сотилди
минг — минг йиллардан бери
Чу водийсида,
Ҳайратон даштларида,
Дашти Лутда,
Анд тоғларида,
Зарафшон тоғ этакларида,
улар инсонларни "озод қилди"
балолардан, оғриқдан...
Бу кун ўлимнинг, ўлатнинг
тамғаси босилган маҳкумлардай
айбномалари осилган
кўкнорларга, нашаларга...

Папирос — папирос,
шиша — шиша,
грамм — грамм,
кафт — кафт
аста — секин мухлисларга сотилди...
"Соҳиб"ларнинг кўзлари,
ўзлари кулди...
Сийналарига тортилган тутунлардан
шерларга айландилар,
оёқлари остига сочилди,
долларлари, тангалари, чақалари.
Аммо на дардлари, аламлари,

фақат орқаларинда дадалари, тоғалари...
Улар эди даврининг “оғалари...”
Ранг — баранг, хилма — хил галстуклари,
қатор — қатор телефонлари,
ёнма — ён қурилган сандаллари,
қанча — қанча оромгоҳлари,
сон — саноқсиз ҳарамгоҳлари,
каркидонлар сингари оғизлари, тиллари,
тароватли чўллари,
дарё бўйларида,
тоғ ён бўйларида ўз инсонлари
буйруқларини икки қилмаган,
жонлари, жононлари...
Қалбларинда ғамлари, аламлари,
юзларида сохта қувончлари,
ёнларида дайди таянчлари,
булар бари эмасми аянчлари?..

Папирос — папирос,
шиша — шиша,
кафт — кафт
тақсимладилар... тарқатдилар...
Оғизларидан сут ҳиди келганларни
ёнларига тортдилар,
ақилга сиғмаган нарсаларни ўргатдилар.
Била туриб янги авлодни
жаҳаннам оловига отдилар...
Қалбларни қонатдилар булар...
Ўлим уруғини юртма — юрт тарқатдилар.
Пачка — пачка папиросларни,
шиша — шиша ароқларни.
Магар,
эмасми уларнинг динлари, имонлари?
Бу наша, қорадори,
тамаки, ароқ магнатлари —
бу кунги сайёрамизнинг ўқсиз,
милтиқсиз, қиличсиз,
ашаддий жаллодлари...
Ракеталарга
баробар эмасми шиддатлари...

Папирос — папирос,
шиша — шиша,
кафт — кафт
ўша афюнлардан
ҳалок бўлмаяптими онамиз — табиат!..
Аммо, бир вақтлар ўша афюнлар
минг — минг йилларча
дардларимизга суянч эмасмиди?
Кўкнорлар, нашалар
уйларимизда юпанч эмасмиди?
Уларнинг толасидан
тўқилган кўйлақлардан, пайпоқлардан,
юнг аралаш телпақлардан...
одамларнинг кўнгиллари тўлмасмиди?
Ўшалардан олинган турли хомламалар,
ўйларимиздан қолганлари
дори — дармон эмасмиди?!

Папирос — папирос,
шиша — шиша,
кафт — кафт сотилди..
Ахир, бу кун ҳайқирмоқда она табиат!
Тутаб бормоқда сабр — бардош —
қачонгача ишдан чиқар ўсмир, ёш?
Шишалар, халталар,
грамм — грамм заҳарлар..
Сонсиз, чегарасиз бу ташвиш?
Ахир, на кўкнор, на ҳам наша, —
пойдевор бўлолмаган
боболардаги туйғуларга,
ғамларга, қайғуларга!
Ахир, улар ёқтирмасдилар — ку
инсонларни маймунларга айлантирувчи
папиросларни, шишаларни,
ўзгача эди уларнинг андишалари.
Бўлакча эди уларнинг
эҳтирослари, ҳимматлари,
улар севардилар очик кўнгилларни.
Бўлакча эди уларнинг онглари!
Улар севардилар олийжаноб
инсонларни!..

МИНБАР СЎЗЛАДИ

Ўтган кун Бойқўнғирда,
ҳарбий учқич,
унда бир бўлак зобитлар адашиб,
“Союз — 8”нинг ҳаракат йўлига тушиб,
заҳарли нурлар чангалига илиниб,
бир муддат бошсиз — паноҳсиз қолиб
ёндилар...

Ораларинда Муродхон,
Муродхон ҳам нурланди,
нурлар чангалида,
оловсиз, тутунсиз ёнди...

Боболари мазорига —
қабрига бирин — кетин тўлди...

Оналар қўлида икки энлик қоғоз:

“Ватан олдида бурчини
адо этиб ҳалок бўлди...

Зобит анъаналарига
аскарлардай содиқ қолди...”

Кеча Муродхонга
туғилган қишлоғида
ҳайкал ўрнатдилар...

ҳайкал пойида ўқлар отдилар!..

Бу кун Муродхонни эслаш учун, —

олий раҳбарлар
минбарга кўтарилдилар,

нутқлар сўзладилар...

Илмнинг олий чўққиларини

забт этганлардан,

неча — неча ривожланган давлатларни

қолдириб кетганларидан.

Ўғилларидан айрилган

кўнгиллари вайрон ота — оналар

унсиз бўзладилар...

Узлуксиз сўзладилар...

Сўзладилар — да!

ҲАЙКАЛЛАРИМ

Ўтган кун тупроқдан, тошдан эдингиз
ўзларингиз ҳам, қалъаларингиз ҳам.
Хилма — хил буюмларингиз,
бир — бирингизга берадиган
асбобларингиз, ашжомларингиз —
ҳамма — ҳаммаси тупроқ, тош эди...
Меним тош боболарим, тарихимда,
тарихларда ҳамиша ёш,
бош боболарим, Оналарим, Момоларим,
Зардуштим, Ширбиним, Алп Эр Тонги,
Тумор момом, Исфарам, мангу Анахитим,
Меним ўтган кунги ҳаётим!

Кеча метинга, мрамарга айландингиз,
юксак қоялар, баланд тоғлар ёнига
ўйилдингиз, ёзилдингиз,
Туронимга қадам — қадам чўзилдингиз.
Номларингиз, тарихингиз —
борингиз — йўғингиз, ҳамма — ҳаммаси —
сон — саноқсиз тош китобларда,
сиз бизга қолдирган хитобларда.
Сиймонгиз, ўзингиз
қалбларингиздаги чўғлардан тўкилган
мангу сўзларингиз,
тарихларда қолдирган изларингиз...
Сизлар — Оғриқ тоғидаги Илмам,
Буюк Туркистон тоғ тизмаларидаги
улуғлардан улуғ Зардуштим,
Буюк Ширбиним,
Бисутун тоғ ёнбағридаги Ағриғазабим,
Олтой — Қоби даштларида қолиб кетган
Эрқутум, Уним, Хоним — меним ўтмишим.
Кўҳна даврлардаги
қадимдан — қадим диним, имоним...

Бугун сизлар
бринждансиз, кумушдансиз, пўлатдансиз,
оловларда тоблангансиз,

оташлардан, ўтдансиз,
меним ўтмиши оловли,
ўтли момоларим, боболарим,
ойдинликларга йўллар очган
унутилмас сабоҳларим,
Санжарларим, Султон Салимларим,
Амир Темурларим, Тўхтамишларим,
Момойларим, Шоҳ Исмоилларим,
Ўлмас Бобурларим, Жаводхонларим,
Қурбонжон додхоҳларим...
Сизларим...

Балки эртангиз Сиз маним,
қабрлари мангу нурларга тўлганларим,
қанча – қанча китобларда абадул – абад
юрт асраб қолганларим.
Маҳсатийларим, Румийларим,
Замаҳшарийларим, ал – Берунийларим,
Ибн Синоларим, Насимийларим,
балки сизларга ҳам
Сайён тоғиндаги Сўромон каби,
Ўгамтоғ ғорларинда қолган
қаҳрамон онамиз Қорасочдек,
Чорбоғ тўғони тагинда кабутар қудуқда
абдий қолиб кетган
ўша қаҳрамон Анна каби,
ҳайкаллариңиз бир кун келиб
тиллолардан ясалажак...
Асрлардан – асрларга тува – турк машғали
Илк Долой Лама Оламан каби
мангу қолажак!..
Маним миллатимнинг олмос сингари,
биллур, шаффоф,
буюқдан – буюк авлодлари —
момоларим, оталарим,
доҳий боболарим...
Бир кун сизларни ҳам!

Сижжак,
2001

ЁЗИЛМАГАНМИ?

Нималар ёзилмаган
бизнинг бу шўр пешонамизга, —
қуллигимиз,
ғўрлигимиз, тубанлигу кўрлигимиз,
олийжаноб мардлигимиз,
арслон каби зўрлигимиз,
қўйдек юввош ҳурлигимиз.
Чала, тубан ҳокимларнинг
эшикларин шердек очиб,
ичкарига кирмагимиз.
Порахўр, таъма аҳлининг
қалтирашин кўрмагимиз.
Миршабларнинг
гуноҳсиз инсонлар
чўнтакларига наша,
халталарига варақа тиқиб,
ўзларини урмоқлари.
Қанча — қанча қаллобларнинг
меҳнаткашни илинтирган қармоқларин.
Магар, бу далилий ашёлар
ёзилганми пешонамизга?
Бу кун миршаблар, ҳокимлар,
хилма — хил раислар
зомин эмасми умримизга?!

Нималар ёзилмаган
бизнинг бу шўр пешонамизга?
Мардикор бозорларида
бола — чақа боқиш учун,
бир бурда нон дея ҳақоратланганимиз!
Қориндор бойваччаларга
бир чимдим назокат, иддизсиз ҳурмат,
арзон меҳнат ва ҳоказолар учун
бетанаффус эзилганларимиз!
Синиб — синиб, эзилиб — эзилиб,
туҳматлар орқали ҳакамлар эшиги оғзида,
таҳқирланганимиз!

Бир умрга она юртдан айри тушиб,
кимларнингдир бурчакларида
ич — ичимизни еб, куя — куя эзилганлариимз.
Кечаги динсизлардан
бу кун мурувват тилаб,
оёқлари остига асга — секин чўзилганлиримиз.
Шулар ёзилганми
бизнинг шўр пешонамизга?
Эртанги оқ кунларимиз учун,
кимлар кафолат бера олади бизга?..

БУ ЙИЛЛАР

Бу сон — саноғи кўринмаган,
балиқлардай қармоқларга илинмаган,
замон ғалвирларида
буғдой доналаридай эланмаган,
давр исканжаларида
синмаган, эзилмаган,
пишган пахта толасидай чўзилган,
аммо узилмаган,
қанча — қанча қонли — қадоқли,
қасирғали — бўронли бу йилларда...
Кимлар ўтмади
бизнинг бу кўҳнадан — кўҳна дунёмиздан?
Тушимиздан, кечаги дунёмиздан.
Асотирга айланган ҳазрати Мусо,
Улуғдан — улуғ Зардўшт Ота.
Кечаги Алп Эр Тонг туркларининг
ўлмас султони Хон Аспраух.
Славян дунёсига тинимсиз чанг солган,
не — не саркардаларнинг
жонини олмурутдек суғуриб олган
Қосимхон.
Қизил Ўрданинг
Сўнгги Султони Юнусхон
ўтмади дунёмиздан
занжирдай бир — бирига уланган
бу йиллар ичида?
Магар, япроқдай битта — батта узилиб,
тупроқларга узила чўзилиб тупроқ бўлиб,
тупроқларга аралашмадиларми?
Юсуф Ҳамадоний,
Хожайи Жаҳон,
не — не азиздан — азиз авлиёлар,
улуғдан — улуғ уламолар,
дунёмизни зилзиладай тебратган
минг — минг олий онглар,
бир — бирининг давоми бўлган
мангу руҳлар дунёмизда
ўчмас — ўчмас излар қолдирган

Ўлмас оналаримиз —
Тумор, Исфара, Розия Султон!
Бирин — кетин ўтмадиларми,
вақт — соати битган япроқлардай?
Тугамадиларми,
битмадиларми,
чеки — чегараси кўринмаган дунёмиздан,
минг — минг тушларимиздан,
сўнгсиз рўемиздан?
Учмадиларми,
бу сон — саноқсиз,
қариналар, асрлар?
Минг — минг йиллар ичида...
Ўтмадими
шонимиз, шавкатимиз...

Чортоқ,
2001.

ИСТАМАЙМАН

Озодликдан абадий маҳрум,
тупроқларга қотилган,
ертўлага кераксиз ашёдай
улоқтирилган, отилган
ашаддий қотилдай,
бу кун жаҳонни кўрмак, тингламак ишқи
олишар, ёнар юрагимда,
орзуимда, умидимда, тилагимда.
Штрауснинг,
Узайрнинг,
Ражабийнинг
ҳамда ўлмас Глиернинг
"Шоҳсанам ва Ғариб" достонидаги
Ғарибга айланиб инграмак истамайман...
Йўқ — йўқ, бу кун жаҳонни,
дунёни тингламак истайман...
Ҳар кунги,
ёлғон — яшиқ гаплардан қутилиб,
на қорларга,
на ҳам ёмғирларга тутилиб,
йиллар бўйи тутаб ётган вулқон каби,
тўсатдан портлаб, отилиб,
долғаларга, талотумларга қутилиб,
жаҳонни тингламак, кўрмак истайман...
Йўқ, истамайман
Эски коммунистик мафкураларни!..
Миси чиққан
ёлғон — яшиқ ваъдаларни, гапларни...

Йўқ, бу кун тингламак истайман, —
"Дугоҳ"имни,
"Чоргоҳ"имни,
"Наво"имни,
асрлар оша
дардимга бўлган давойимни,
ҳамда қанча — қанча юракларни тебратган,
ширин — шакар орзуларнинг
оғушига хулёлардай бориб етган

ҳаёт бўйли ҳавойимни.
Йўқ: етар...
Етар, ахир,
қоп — қоп ваъдалар, сўзлар,
темир панжаралар орқасиндан
бизга мўлтираган кўзлар...
Ҳаётимиздан
сассиз, садосиз йўқолган излар...
Етар, ахир, бир бурда нон учун
узоқ — узоқ ўлкаларга кетиб,
бу кун чўриларга айланган
қанча — қанча келинлар, қизлар...
Кимларга ем бўлаётган
виждонлар, онглар орамиздан
хилма — хилма баҳоналар билан,
изсиз йўқолган инсонлар...
Етар энди...
Боболарингдан эсдалиқ қолган
пайтаваларига ўралган "оға"лар,
ўз сояларидан
телбалардай қўрққан тоғалар.
Мен жаҳонни тингламак истайман...

Йўқ, истамайман!..
Озодликдан умиди узилган
қуллигимизни истамайман!
Истагим — гулли — чечакли,
гўзалдан — гўзал далаларимдир,
шод — хуррам болаларимдир.
Эркимни тинимсиз куйлаган,
"Шустар"им,
"Бузург"им,
"Ҳумоюн"имдир,
меним олийдан — олий хонумонимдир.
Истагим!..

Сижжак,
2001.

ҚОПУЛАР

Қопулар минг — минг...
Қопулар милён — милён,
қопуларни ихтиро қилган
энг ёвуз, энг оқил инсон...
Бутун қопулар ортида
талотумдадир онамиз жаҳон!
Муқаддиротлар, ҳаётлар,
Инсон сиймоли ёвуз кучлар,
қудратлар,
тушунарли, тушунарсиз панд — насиҳатлар...
Чимдим — чимдим керакли — кераксиз
илтифотлар...
Булар аччиқ — тучуклардек
аралашган бир — бирига.
Бири кўтарилмак истайди,
ўз "дўсти"нинг ўрнига қопулар орқасидан!

Қопулар минг — минг...
Қопулар миллиард — миллиард,
қопулар орқасидан
жаҳонга қадам босмаганми
юртларни қамраган офат?!
Қанча — қанча кўнгулларни овловчи,
учрашувлар, тўйлар, ўтиришлар
магар, кириб келмаганми аччиқ,
ширин тушларимизга,
бизим бу кўҳна дунёмизга
қопулар орқасидан?!

Қопулар минг — минг...
Қопулар миллиард — миллиард,
қопулар орқасидан ҳар кун
мўралар ҳаёт.
Кимгадир садақа,
кимгадир ҳовуч — ҳовуч мурунват,
кимгадир илтифот,
шон — шараф, шуҳрат.
Ҳаммаси қатор — қатор.

Қанчаси бўлак — бўлак,
магар, булар эмасми
давримизда замин кўтармайдиган юк!
Қопулар орқасидан!

Қопулар бўлак — бўлак.
Қопулар тўда — тўда,
ўзлари ҳаддан зиёда,
на жасади, на жони,
на тушунчаси, на — да онги.
ўзлари қуруқ тахта.
Магар, зомин бўлмадиларми
бу қопулар неча — неча бахтга
Қопулар орқасидан!..

Қопулар қатор — қатор,
Қопулар йиғин — йиғин,
қопулар ҳокимдир
қоранинг, қизилинг, оқнинг,
хастанинг, ногироннинг, соғнинг...
Қопулар бўғин — бўғин,
қопулар сардоридир
энг ёвуз, энг оқил онгинг,
милён — милён инсоннинг,
қанча — қанча замоннинг,
бу онамиз — жаҳоннинг.
Қадарини, ғамини, шарафини, шонини,
энг қийматли онгини.
Магар, қурмадикми қопулар орқасидан?!

Қопулар минг — минг...
Қопулар миллиард — миллиард,
Ҳар биттаси бир гулхан...
чўғи ўчмаган офат...
Кимгадир даҳшатли олий тараққиёт,
бутун биздаги шиддат...
Қопулар орқасидан!

Сижжак,
2001.

САРАТОН

Асабнинг тинимсиз бузилишиданми?
Ирсиятнинг ҳадеб ўзгаришиданми?
Ҳаётнинг чидамсиз юмупшиданми?
Била олмадим!
Тагига ета олмадим ўқисам — да...
Қандай пайдо бўлиб қолар саратон!
Кейин туя янтоғидек,
энг нозик жойларни ахтарар,
юввош — юввош парчалар,
ёрар саратон, онгли инсон онгин
хўрлар саратон.
Кейин ваҳима бўлиб, сўнгги соатларини
чорлар саратон.

Озон пардасининг
турли — туман заҳарли газларидан
парчаланиш, бўлинишиданми?
Табиатнинг зарра — зарра
кимёвий оқимларга илинишиданми?
Ёхуд ўринли — ўринсиз ваҳималардан
дахшатта келиб, юракларнинг синишиданми?
Билмадим!..
Сабабини била олмадим саратоннинг..
Қиличсиз, ўқсиз, милтиқсиз
жаллоди бу жаҳоннинг!

Кун аро осмонга кўтарилган
сунъий йўлдошларданми?
Тинимсиз экилиб, ишдан чиққан
тупроқлардан, тошларданми?
Ҳар дақиқа керакли — кераксиз ихтироларни
ўртага ташлаган у онгли бошларданми?
Билмадим... Била олмадим.
На Луқмонман, на Арасту, на Гишпократ,
на — да табобат дунёсининг султони Ибн
Синоман...
Агар ҳаёт бўлсайдилар улардан сўрардим,
бу илдиэсиз, ўзаксиз дарднинг
давосини...

УХЛАМОҚ ИСТАЙМАН

Бу кун ухламоқ истайман, —
бир кунлик эмас, икки кунлик эмас,
ёхуд бир умрлик эмас,
то давримиздаги
оромсиз урушлар ўтгунча,
бу талон — торожлар,
ўлка — ўлка очлар,
яланғочлар
ва уларни сўраётган
тилли — оёқли зулуклар...
Битгунгача,
қировли — сазоқли йиллар
тутагунгача, ўтгунгача.
Ёвузларни бир — бирига боғловчи
кўзга кўринмас иплар,
жаҳонга таралган
атом, водороден орқали
сон — саноқсиз
даҳшатлар юклар
чиригунгача, битгунгача...

У кун ухламоқ истайман —
бир дақиқалик эмас,
бир кунлик эмас,
давримиздаги
қонли қармоққа илинган дақиқалар,
изғиринли — бўронли кунлар,
бир — бирларини жаллодлардек
таъқиб этаётган онглар
ёвузлик уруғини
онглардан онгларга
қора кукундек сочаётган инсонлар
орзуларига,
даҳшатли ўйларига
чек қўйилгунгача.
Инсондек,
инсон ўрнида
бир — бирларини кўргунгача.

Умрларини осойишта,
тинчликда сургунгача,
ухламоқ истайман...

Бу кун ухламоқ истайман,
бир онлик эмас,
бир кунлик эмас,
давримдаги
давримиздаги
ҳокимлар томонидан берилган,
иддизсиз, ўзаксиз ваъдалар,
қоп — қоп ёлғонлар,
ўз аъмолларини, мансаблариши
байроқ қиладиган инсонлар,
дарё — дарё оққан ноҳақ қонлар.
Ёвузларнинг зулмидан,
Арш аълога етган унлар...
Бир — бирини беғубор болалардек
қувадиган кундузлар, тунлар,
ойдин — ойдин тонглар отгунгача,
дунёмизга ширин — ширин орзулар,
қучоқ — қучоқ чечак бўлиб
сочилгунгача,
ухламоқ истайман...

Сижжак,
2001.

ҚАРИЛИК

Истар — истамас онг тошларга айланиб,
қат — қат бўлиб кетишиданми?
Аста — секин умрнинг тутаб битишиданми?
Онма — он саробларга айланиб,
тиним билмай ўтишиданми?
Ёхуд сукунат чўққисига
юввош — юввош етишиданми?
Балки йилдан — йилга
ҳаётнинг чигалланиб битишиданми?
Тушунмадим! Тушуна олмадим,
Қариликнинг, умрнинг бу ўйинлариши.
Еча олмадим уринсам — да тугунларини...
Саробларини...

Бора — бора фикрларинг, ўйларинг
чалкашиб — чувалашиб
арзимас нарсаларга илинишиданми?
Кундан — кунга гапларинг
дунё харитаси каби
элат — элат бўлинишиданми?
Суюкли набираларга "асалим", деб...
Баъзан сўкиниш...
Англамадим... Англай олмадим,
умрнинг кундан — кунга қорачироқдек
ўчиб бораётган офтобларини?!
Ҳар қадамда пафас танглашиб,
дам олишларданми?
Турфа дардларга чалиниб,
турли — туман дардлардан хоришларданми?
Бир баҳор умр сурган чечаклардек,
кундан — кунга сарғайиб сўлишларданми?
Билмадим, ўқисам — да тагага ета олмадим!
Қариликнинг, умрнинг ўнқир — чўнқирли,
тошли — кесакли йўлларида варақлари,
бирин — кетин ёпилаётган,
қалин — қалин китобларини!

ТИЛИМНИНГ УЧИДА...

Тилимнинг учида бир гап бор, —
айтсам тилим куяр,
элим куяр.
Қанча — қанча чаманларим,
боғим куяр.
Лолали яйловларим, тоғим куяр.
Юрагимнинг ёғи куяр...
Осойиши секин — секин бўзлаётган
фироғим куяр...
Неча — неча дабдабали навроғим куяр...

Тилимнинг учида бир гап бор, —
айтсам,
яралари асрлардан ошар,
неча — неча юртлар абадиятга қовушар,
булоқлари, дарёлари
бирпасда қайнаб, ҳовур бўлиб
осмонларга ёпишар...
Оғочлари, гуллари кулларга айланиб,
ерларга сочилар, тушар
бир зумда олам бир — бирига қоришар...

Тилимнинг учида бир гап бор, —
айтсам,
йўлларим, изларим
қанча — қанча асрлардан кейин
сўқмоқларга айланиб,
устини ўтлар, алафлар босар.
Гапларга ким қулоқ осар?
Йўқ, йўқ!..
Кўзлари қон, олазарақ ҳокимлар,
“улуғ”лардан “улуғ”лар,
билмадим, тагин — тагин, кимлар
қароқчилардек йўлларимни тўсар,
пичоқларга айланиб,
ўйларим, орзуларимни
ёвузларча бирин — кетин кесар...

Тилимнинг учида бир гап бор, —
у гапки, қанча — қанча эрксеварларни,
бир вулқон каби тебратган,
қитъалардан — қитъаларга
улоқтирган, отган.
Қўшлари бугун менимдек
ғамларга, кадарларга ботган,
на орзуларига,
на ҳам муродларига етган...
Аммо, умидлари на тутаган,
на ҳам битган...

Тилимнинг учида бир гап бор, —
у гапки...
Тўхтатинг...
Қанотли — қанотсиз
ичидан Ҳидроген, Нелон,
ўлим ҳиди келаётган
минг — минг тайёрангизни,
гулшанларга айлантирайлик
онамиз каби,
бу азиздан — азиз сайёрамизни!..

Сиҷжак,
2002 — 2003.

ПИЧОҚЛАР

1.

Бу — газмолчининг пичоғи, —
бахмал матоларни
аста — секин қирқиш учун...
Бу — пойафзалчининг пичоғи, —
қалин — қалин чармларни
андозаларга тўғрилаб,
пошилмасдан кесиш учун...
Бу — қассобнинг пичоғи,
молларни бирин — бирин сўйиб,
пештахталарга осиш учун.
Бу — дурадгорнинг пичоғи,
қари оғочларни,
ёнғоқларни эшикларга айлантириб,
усталарга
хилма — хил нақшлар солиш учун.
Бу — жарроҳнинг пичоғи,
танамизга азият берган илатларни,
бирин — кетин олиб ташламоқ учун...
Бу — қаллобнинг пичоғи,
хоҳлаган одамни овлаб,
ҳамёнинг ковлаб,
пулларини олиш учун...
Пичоқлар...
Ҳар хил ўлчовларда,
ҳар хил бичимларда.
Баъзилари бозор пештахталарида,
қанча — қанча дўконларда,
олти жуфт бўлиб сотилар...
Ва ошхоналар, ресторанларда
маст — аласт
хизматчилар томонидан ишлатилар.
Охири ахлат челақларига
битта — битта улоқтирилар, отилар.
Баъзи — баъзида темирчилар томонидан
эритилиб,
аста — аста чалғиларга,
тешаларга айлантирилар, сотилар...

Бу пичоқ сартарошники,
устарага айлантирилган,
сочларни қирмоқ учун...
Бу пичоқ ўқ қилинган
ўқчилар томонидан,
нишонлоҳларда
тахталарга тақмоқ учун...
Бу пичоқ, қопли пичоқ
қанча — қанча миришаблар томондан
қайта — қайта лабораторияларда
синчиклаб текширилган,
неча — неча марта суратларга,
қоғозларга туширилган,
тинимсиз терговларга,
ҳакамларга оширилган,
қанча — қанча гуноҳкорлар қўли билан
қудуқларга,
дарёларга,
тупроқларга яширилган...
қонли — гуноҳли пичоқлардан...

Бу — дурадгорнинг пичоғи,
бу — қассобнинг пичоғи,
бу "миллий қаҳрамон" деганимиз
жаллоднинг пичоғи,
қанча — қанча қонларга беланган,
бу пичоқ орқали,
неча — неча юртлар
парчаланган, таланган,
ювилса ҳам қони кетмаган,
айби битмаган,
бугун неча — нечаларига
оддий тушунча бўлса — да
ҳали ҳамон етмаган.
Қонли — гуноҳли пичоқ.
Бу эса ҳали — ҳали
қинини тарк этмаган,
қанча — қанча
ноҳақ қонларга беланмаган, ботмаган,
тоза, топ — тоза

биллурдек шаффоф...
Ўзимизнинг Турон пичоқлари!..

2.

Бу — газмолчининг пичоғи...
Бу — қаллобнинг пичоғи.
Бу эса энг ашаддийси
жаллоднинг пичоғи...
Бу пичоқларнинг яралари
узун — узоқ йиллар
юрракларга ваҳм солиб ётмас,
ҳадеб жонга ботмас.
Тезда битиб кетар.
Хаёллардан,
эслардан бир шамолдай ўтиб кетар...

Бу пичоқ...
Бу тил пичоғи,
бунинг яралари йиллар бўйи кетмас.
Хатари тугамас,
кунни кун демасдан,
тунни тун демасдан,
қўзғалар, талашар,
дарё бўлиб тошар,
ой — йиллардан ошар..
На тутар, на битар
сазоқларга айланиб,
юрракка иддиз отар.
Давосиз яралари ўлгунинггача етар...
Бу тил пичоғининг...

Тошкент,
2002

ЎТА-ЎТА

*Дўстим шоир
Муҳаммад Юсуф
хотирасига.*

Достон — достон тиллардамиз,
замон — замон йиллардамиз,
печа — печачиллардамиз,
кунларимиз — ўта — ўта,
орзуларга ета — ета!..

Чечак — чечак очиламиз,
тугун — тугун ечиламиз,
япроқ бўлиб сочиламиз
ҳаётимиз ўта — ўта,
онларимиз бита — бита!

На япроқмиз, тонгларда гул,
на шамолда, ўткинчи ел,
қалбимизда муқаддас эл,
этигидан туга — туга,
кун кўрамыз ўта — ўта!

Япроқ — япроқ узилармиз,
бутоқ — бутоқ чўзилармиз,
палос бўлиб ёзилармиз,
ёш умримиз ўта — ўта,
Қуёш бўлиб бота — бота!

Сижжак,
2002

ДЕДИЛАР

*Шоир Аъзам Ўктам
хотирасига...*

Дедилар —
ҳали ўсиб — улгурмаган,
бирдан шундай ағдарилиши...
Ҳеч кимсанинг,
ҳеч кимнинг ҳаёлига бир келмаган...
Қари оғоч қулагандай қулади — я!
Қараб қолдим илдизига, ўзагига...
Решалари, томирлари
тупроғимда, еримдайди — я!

Сижжак,
2002.

БАХИЛЛИК

Зуваласининг ҳаддан ташқари ўзгариб,
олижанобликни, инсонликни
ўз кўзлари билан кўриб,
ич — ичидан эзилишиданми?
Ёхуд хасисликнинг
баланд чўққисига етишиданми?
Кунлар доим калавадек чалкашиб,
тутунлашиб ўтишиданми?
Олий — олий маромнинг
аста — секин паст кетишиданми?
Тушунмадим...
Қанча ўйласам — да охирига ета олмадим,
бу бахилликнинг!.

Ҳасадгўйлик забтиданми?
Кишиларнинг ўтиришлари,
туришларидан ёхуд афтиданми?
Ҳар он ҳар нарсадан қуруқ қолиб,
ўзини йўқотаётган кафтиданми?
Англамадим, англай олмадим...
Балиқчилардек тагига қармоқ отсам — да
бу бахилликнинг!..

Рашкнинг дақиқа — дақиқа,
забт этилмас чўққисига чиқиб,
дўстларининг, танишларининг,
қавм — қариндошларининг боқишиданми?
Ёхуд ҳаётининг дарёдек
ўз чегарасидан чиқиб оқишиданми?
Орзуларининг, ўйларининг
селларга айланиб олдинга чиққанларни
бирин — кетин афдариб йиқишиданми?
Тушунмадим, тушунсам — да калавасини
аста — секин еча олмадим,
рашк — ла, хасислик — ла, ҳасадгўйлик — ла
тўлиб — тошган бахилликнинг!..

Сиҷжақ,
2002

ЯЛТОҚ

Наслдан — наслга ўтиб,
юввош — юввош ўз орбитасига етиб,
аста — секин йўлдагиларни дазмоллаб ўтиб,
эшиклари олдида
содиқ қуллардай тек қотиб,
майда — чуйда гаплар — у
энг "олий ҳодиса"ларгача етказиб,
ашаддий фирибгарлардан ўтказиб,
кимларгадир суяниб,
"тоғ"дек туришлари нимадан экан?
Пастдагиларни савалаши нимадан экан?
Англамадим... Секин — секин англасам — да,
таг — тагига ета олмадим, '
"оға"ларидан чўчиб сўз айта олмадим...
Энг ашаддий ёлғонлари устида
тута олмадим...
Қидирдим, қидирдим нуқсонларини,
олий чўққисига ета олмадим
бу ялтоқчинг!..

Балки кундан — кун гоҳ пасайиб, юксалиб,
пинҳоний кучларнинг ҳукми билан
олий чўққиларга интилиши,
баланд мансабларда бўлиши,
ҳар кимнинг, ҳар каснинг
ишига, турмушига аралашиши,
булар ичини
оч бўридек емириши нимадан экан?
Туйғуларни
қаллоблардек ўмариши нимадан экан?
Тушуна олмадим... Тушунсам — да,
тагига ета олмадим бу нопокликнинг!
Бизларни ўргимчаклардек,
ўраб олган ялтоқликнинг!..

Сижжак,
2002.

ТИЛАНЧИ

Кундан — кунга ҳаётнинг тубанлашиши,
оддийгина тўрларга,
қармоқларга илиниши,
онгнинг дақиқама — дақиқа
ўз орбитасидан чиқиб тормозланиши,
ҳар он, ҳар дақиқа
ҳар хил хаёллардан саросимага тушиб,
ишлари бошидан ошиши,
бола — чақа ташвишида
юрагига ўт тушиб туташ.
Секин — секин тупроқларга,
ахлатларга аралашиши,
тутқаноқ касаллигига
мубтало бўлган баъзи бир инсонлардек
ҳолдан — ҳолга тушиши
магар, булардан эмасми тиланчилиги?

Балки... Балки — да,
бировларнинг ҳаққига кўз тикиб,
довулдек садларни, тўғонларни йиқиб,
селга айланиб, уриб — йиқиб
ойликларини ўмаришиданми?
Оч бўрилардек ўзларини парчалаб,
шошилмасдан кемиришиданми?
Баъзи — да эгасиз кўппак бўлиб,
тинимсиз қутуришиданми?
Ёхуд ҳаётнинг ўнқир — чўнқирларга тушиб,
турли — туман йўлларда адашиб,
умр гулханида қоврилиб — пишиб,
кўпинча, кўп замон ўз ҳаддидан ошиб,
замоннинг гирдобига тушишиданми?
Тушунмадим бу тиланчиликни?

Ёхуд англамасдан
бировларнинг орқасидан
кун сайин болта уришиданми?
ўзидан онглиларга
ўргимчаклардек тўр тўқишиданми?

Ё Худонинг
қаҳри — қазабига мубтало бўлиб,
ҳар бир нарсани
бош — оёқ кўришиданми?
Таклиф қилинмаган жойларга,
сурбетлардек қадам босиб боришиданми?
Кундан — кунга
ўз камчиликларига иқрор бўлиб,
эрта — индин қиламан дея,
узоқни "кўриш"иданми?
Билмадим...
Бу тиланчиликни тушунмадим!
Қанча ўйлаб кузатсам — да,
тагига ета олмадим,
нуқсонларингдан ўта олмадим,
Яқинлашсам — да ботиниб, бота олмадим,
кўзлари бировларнинг
қўлларига тикилган,
ўз умрига юк бўлган
бу тиланчиликнинг?..

Сижжак,
2002.

ЎЗИНГ АСРА

Кунлар бўйи нон, сув тотмаган,
тунлар, кунлар ҳар хил ҳаёлар қучоғида,
ухламаган, ётмаган
бир зумлик омади билан
қучоқлашган, ўпишган,
ўзини, гурурини эплай олмай
бир онда хоксор бўлган баъзилардек,
қўлимда қаламим қоғозга ёпишаман,
фил каби чидамли,
эл каби сабрли,
қариялардек тадбирли
қораланмаган оқ, оппоқ қоғозга.
Бир онда ўйларим, орзуларим,
не — не тилакларим
тушсин дея тилларга, оғизга.

Қоғозга ёпишаман, —
минг — минг тўсиқлардан, тўғонлардан
сеҳргарлардек ўтган қоғозга,
неча — неча номардларнинг,
бахилларнинг бошига
бало бўлиб битган қоғозга.
Ҳар қадамда ўзаксиз сурбет бойваччаларга
ўтмас тўғон бўлиб,
бошларига етган қоғозга.
Ё Тангрим ўзинг асра,
Элимни... Юртимни... Ватанимни
иддизсиз сурбетлардан, бахиллардан,
қонимизни сўрувчи зулуклардан,
ўша... ўша еб тўймас одамлардан,
эгри ташланган қадамлардан
сунъий очликлардан...
Ўзинг асра, ё тангрим,
Ватанимни, Юртимни,
азизлардан — азиз Элимни!..

Сиҷжак,
2002.

СУРАТ

Бу — асотирдаги Фиръавннинг,
бу — Зевснинг боши.
Бу эса — момом Анахит,
тошларга ўйилиб ёзилган ҳаёт.
Минг — минг, милён — милён,
балки миллиард — миллиард сурат.
Жонсиз таналар, тошлар,
қоғозлардаги, матолардаги,
хилма — хил мармарлардаги
унсиз, садосиз бошлар...
Суратлар...
Бир — бирларини фасллардек
такрор этаётган ҳаётлар...
Тўнна — тўнна ўй — ўй, салон — салон
ҳаётдан абадий кўз юмган
милён — милён оддий инсон
тушунчалари, ўйлари,
Киндик қони тўкилган ерларда,
дарёлар, сойларнинг этакларида,
ёлғиз — ёлғиз ёки икки — икки,
ёнма — ён ўтирибдилар.
Аллақачонлар ҳаётларини тугатибдилар,
битирибдилар...
Энди суратларда ўтирибдилар...

Бу сурат — устозимники,
бу — доҳиймизники,
бу эса, олги миллиарддан бириники.
Ўз миллатининг, ўз юртининг,
ўз элининг фарзандиники...
Яна суратлар...
Йўқ — йўқ!..
Истамайман, жонсиз ашёларда
нақш этилган сурат бўлиб қолишни...
Истардим, ўз фикрларимдан,
не — не ўйларимдан, аста — секип
таралган нурлар орқали
оқ матоларга, ёхуд кўк мармарларга

аста — секин туширилган
у жонли суратимни,
унда, у замон
Ватанимга,
Ота — бобо юртимга,
бахш этардим,
бу фосиласиз ҳаётимни...

Сижжак,
2001.

СУРБЕТ

Бу сурбет одам, —
эшиқдан ҳайдасанг, тешиқдан киради,
тешиқдан ҳайдасанг, эшиқдан,
барибир хоҳлаганни олади қўлингдан,
қарзингиз бўлса эшигингиз тагида
ётиб олиб, тўсар
йўллaringиз,
пичоқ бўлиб кесар.
Қарзингизни ҳисобдан — ҳисобга солиб,
қўлингиздан охири юлиб олиб,
“Ёмон боладим, ҳо” деб,
устингиздан қиқир — қиқир кулар ётиб...

Бу сурбет одам, —
ҳой — ҳой ишингиз тушмасин...
Гапларининг на чегараси бор,
на чети.
Тўнғизнинг терисидан ҳам қалин эти...
Хоҳлаган вақти
ҳовлингизда пайдодир тиржайган бети.
Вақтингиз борми, йўқми?
Ишингиз борми, йўқми?
Барибир қўлингиздан тортиб олади,
сизни ҳавойи гапларга солади...
Аста — секин ҳаққини талаб қилади.
Кейин босқинчига айланиб,
қўлингиздан “ҳақини” олади...
Ҳар ўн дақиқада бир
сиз билан хайрлашиб қолади.
Аммо керагида
қоратошга айланиб олади...

Бу сурбет одам, —
агар, кимлигингизни билса,
ихтисосингиздан
оз — моз хабардор бўлса,
чала — чулпа гаплар очади.
Билиб — билмаганларидан,

эшитиб, аммо кўрмаганларидан,
ечишиб — еча олмаганларидан,
ҳам маза — бемаза гапларини
буғдой доналарига айлантириб
бир — бир олдингизга сочади...

Бу сурбет одам, —
сурбетларнинг сурбети
баъзи сўзларнинг
на чегараси бор, на чети,
ҳай — ҳай гапга солманг асло,
вақтин олманг асло,
бир пас елимга айланиб ёпишар, ҳа!
Ҳаддини, чегарасини
ўзида билмасдан ошар, ҳа,
оғиз бўлиб,
бўйингизга тўшар, ҳа!
Секин — секин
ўзингиз қулига айланасиз
орзусига қовушар, ҳа!
Бу сурбетларнинг сурбети!

Сижжак,
2002.

САМОДА БИРЛАШУРМИЗ

Тоғларни мум каби эритар сўзим,
сендаги матонат, мендаги тўзим.
Қоларми дунёимда қадаминг, изинг?
Қолсайди, ўтарди сўзларим сенга,
ҳар он посбон эрур кўзларим сенга!

Елкамга ағдардинг дунёнинг юкин,
юрагим бўлолмас ҳеч ёқца сокин?
Менки кидирмадим сенингдек покин,
ўйларим не учун сенга етмади?
Гулим, эркалигинг тутаб, битмади.

Майли, битмаса ҳам қалбнинг азоби,
қадарнинг дунёда борми ҳисоби?
Умрингга кулганда иқбол офтоби,
балки унда етар сўзларим сенга,
ҳар он посбон эрур кўзларим сенга!

Кўнгли йиғлайди — ку дардли, фарёдли,
тўрларга илинган гўё сайёди!
Ахир, кимга етар уларнинг доди?
Дод, дедим, додларим сенга етмади,
сўзим ўк бўлса — да, аммо ўтмади?

Нағмага айланди сўзим, суҳбатим,
сарсонлиқца ўтди оним, соатим.
Бир кун тугар умринг, меним ҳаётим,
ҳаётда азизим қовушмадик биз...
Самода бирлашурмиз энди иккимиз!

Сижжак,
2002.

ОРҚАНГМАН

Жанбил эдинг, ҳидлаб — ҳидлаб,
ҳидларингдан тўймадим...
Булбул эдинг, куйла дедим,
куйламадинг,
ўз ҳолинга қўймадим.
Кунлар ўтди хаёл каби,
битта — битта санамадим, тўймадим.
Ахир меним умидимсан,
тилагимсан, орқангман
Сени, гулим, йўқотишдан қўрқаман!

Аччиқ тутундек,
ҳидларингдан қултум — қултум,
ўз кўксимга ютмадим...
Бинафшайдинг, лола эдинг,
товозе — ла даста — даста
бир кимсанинг қўлларига тутмадим.
Чегарасиз орзум эдинг,
юрагимдан отмадим.
Ахир, меним умидимсан,
тилагимсан,
орқангман.
Сени, гулим, йўқотишдан қўрқаман!

Бир қиш куни,
юрагимга ўт солдинг.
Сен Ой эдинг,
Ўзинг олдинг булутларнинг ортига.
Умидимни бир чечакдек
юлиб олдинг, отдинг уни нарига.
Ахир, меним умидимсан,
тилагимсан,
орқангман.
Сени, гулим, йўқотишдан қўрқаман!

Сижжак,
2002.

НАҚҚОШ БЎЛСАЙДИМ...

Агар наққош бўлиб мрамартошни
юввош — юввош ўйиб олсайдим,
ундан суратини чиқарардим,
ўтган кунларимиздан
ширин хотирадек турарди
хонтахтам устида.
За мон меҳварини эга олсайдим,
чечаклар сочардим,
йўлларингга мен даста — даста.
Саждашга келардим,
ҳар он, ҳар замон мен аста — аста!..

Агар рассом бўлиб чиза олсайдим
ўтган кунларимиздан
унутилмас бир лаҳза каби,
суратинг турарди бошимнинг устида.
Сенинг сенлигингни чиза олсайдим,
ёшим япроқ — япроқ бўлиб узиларди
умр йўлларимнинг устидан,
яшардинг ҳар замон,
лазиз дақиқаларимдек
кўзимнинг, қошимнинг устида!

Аммо мен на рассомман,
на — да наққош.
Ахир, қалбимда юрт солган
сўнгсиз бир талош.
Агар бўлсайдим навқирон, ёш,
суратинг турарди ҳар замон
унутилмас орзу каби,
бошимнинг устида...

Сижжак,
2002.

СҮЙЛАДИМ

Тугма — тугма ечилмаган,
эшик — эшик очилмаган,
марвариддек сочилмаган,
уйларимни уйладим ман,
дардларимни суйладим ман!

Тамал — тамал нурамаган,
ёғоч — ёғоч чиримаган,
дарё — дарё қуримаган,
уйларимни уйладим ман,
дардларимин суйладим ман!

Ғунча — ғунча гул бўлмаган,
жалалари сел бўлмаган,
аламлари кўл бўлмаган,
уйларимни уйладим ман,
дардларимни суйладим ман!

Элат — элат олинмаган,
ўлка — ўлка таланмаган,
оташларга қаланмаган,
уйларимни уйладим ман,
дардларимин суйладим ман!

Қарич — қарич бўлинмаган,
қармоқларга илинмаган,
юрагимдан силинмаган,
уйларимни уйладим ман,
ўз дардимин суйладим ман!

Сижжак,
2002.

МЕНИНГ УМРИМ

Гала — гала қушлар каби,
ё кўрмаган тушлар каби
учиб ўтар менинг умрим!

Ой сиймоли чеҳра каби,
юрагимни саҳро каби
очиб ўтар менинг умрим!

Чала қолган ҳар онларин,
ечилмаган тутунларин
счиб ўтар менинг умрим!

Бошингдаги ғавғолардан,
туҳматлардан, иғволардан
қочиб ўтар менинг умрим!

Ўз юртидан, диёридан,
на маънавий баҳоридан
кечиб ўтар менинг умрим!

Қалбингдаги гардларингаи,
ўрак каби дардларингни
бичиб ўтар менинг умрим!

Қанча — қанча тунларини,
шарбат қилиб кунларини
ичиб ўтар менинг умрим!

Истасам ҳам, истамасам,
вақти етган шомёғочдек,
ёзда меҳмон қалдирғочдек,
ҳашамингдан, бисотингдан,
бир кун келиб ҳаётингдан
кўчиб ўтар менинг умрим.

Сижжак,
2002.

ТАНБАЛ

Ота — онанинг ҳаддан ташқари
тантиқ қилиб ўстиришидан эмасми?
Чақалоқ каби авайлаб, асраб
ҳар бир бурчакка тўстиришидан эмасми?
"Ёхуд бардор — бардор осмонга кўтариб,
тиржайиб тушган суратларимни
бошлари устида остиришидан эмасми?
Балки, пўхлик — бебошликларимни
гум қилиб бостиришидан эмасми?
Оқли етган — етмаган,
пишиб етилмаган юмушларга,
онма — он қўл уришидан эмасми?
Миясига ўрнашган,
ҳар қадамда эсига тушган,
тийин — тийин арзимаган ишларини
истар — истамас
олдинга суришидан эмасми?
Балки соатлаб ухлаб...
Кечроқ туришидан эмасми?
Ўзимга ҳам бу қасаллик
аста — секин ўтган бўлса — да,
изғириндек,
қовурғаларимдан ўтиб кетган бўлса — да,
тутун тушган калавани интилсам — да
еча олмадим танбалликнинг
сабоқпарини,
феъл — атворидан қоча олмадим
танбалликнинг,
бошларга бало бўлиб қолган,
бу эскидан — эски гўликнинг...
Ҳа!.. Ҳа!..
Қулфини оча олмадим танбалликнинг!

Сижжак,

¹ Ихтиёр Ризонинг айтишича, Ҳазрат — и Мулла Содиқ Шайху — н — Тоҳирнинг бобоси бўлиб, қабри Сижжақда экан (муҳаррир).

ТЕЛБА

Насли аста — секин ўзгариб,
асаблари тор — мор бўлиб,
ҳар қадамда поҳақликларни кўриб,
истар — истамас исён қилишиданми?
Ёхуд узлуксиз ташвишларданми?
Балки ипир — ипир бўлиб
ўтаётган юмушиданми?
Балки ҳаётда яккаланиб қолишиданми?
Менимча, балки чарчивасига сиғмаган
бутунги турмушиданми?
Ҳар он, ҳар дақиқа,
онги ҳаддан ташқари ривожланиб,
олий чўққисига етишиданми?
Аммо, билмадим!..
Бу хасталикнинг сабабини,
на ҳакимлар,
на олий табиблар,
на — да донгдор домлалар
бу жумбоқни еча оддилар.
Йўқ — йўқ, аммо эски — эски китоблардан
тинимсиз қидирсам — да,
телбаликнинг тагига ета олмадим.
Ҳар бир китобда ҳар хил талқин.
Баъзи бирлари ҳақиқатларга яқин.
Наслнинг аста — секин бузилиши,
асабларнинг беҳуда тарангланиши...
Ҳар қадамда қўл урадиган иши...
Буларнинг ҳаммаси
эски — эски олимларнинг
кўҳна — кўҳна китобларида...

Сижжак,
2002.

ТЕМИРЧИ

Бу мослама —
қайроғи тошдан ясалган,
кумупларни,
тушжларни,
биринжларни,
темирларни,
пўлатларни
фақат писта кўмир орқали
эритиб олиш учун,
хилма — хил шакллардан — шаклга,
шошилмасдан солиш учун.
Йиллар мобайнида ейилиб,
занглаб, эзилиб,
илдизидан қолмаслик учун...
Бу мосламанинг қолиплари
қизил метин тошнинг
тупроқларидан қилинган
ойларга, фасларга ергўлада
ҳарорати эшикка чиқмасин учун,
очиқ ҳавода суратлари ўзгариб
ҳар томонга оқмасин учун,
пиширилган,
сўнг шакллардан — шаклга туширилган.
Бу — қиличнинг, қалқоннинг,
наштарнинг қолип шакли.
Шу қолипда қиличлар, наштарлар
ўз шаклига туширилган,
неча — неча марта совуқ сувда эмас,
янги сўйилган мол териларида,
тобланган, пиширилган...
фақат тукни эмас,
бир урганда пўлатни,
темирни кесиш учун,
ёвузларни киндигидан осиш учун...
Бу — белкуракнинг қолип шакли
инсонларни Ватан тупроғида
меҳнатга чорламоқ учун.
Бу — болтанинг қолип шакли —

изгиринда, бўронда ўтинларни ёриб,
совуқ хоналарни иситиш учун...
Бу эса боболаримизнинг
энг катта кетмонининг қолип шакли —
ариқларни тозалаб,
далаларга сув йўллари очиш учун...
Бу эса хилма — хил қолипларнинг шакли,
ортиб қолган металлларини
бозорларда сотиш учун...
Бу мослама. —
қайроқи тошдан ясалган...
Минг — минг йилларнинг ёқасидан
олий тушунча бўлиб осилган...
Йўллари ёвузлар томонидан не қамалган,
на — да тусилган.
Боболаримнинг бошлари устига
жанговор байроқ бўлиб осилган...
Баъзан даҳшатга тушаман
боболаримнинг қайроқи тошидан,
оталаримнинг оқларидан,
минг — минг йилларни
ҳатлаб ўтган самарали турмушидан.
Қалбим севгиларга тўлар,
энг оддий анжомларидан, ишидан.
Темирчи боболаримнинг,
хилма — хил металлларни
шаклдан — шаклга солиб,
бизга тенгсиз туҳфа каби,
қолдириб кетган
ўтмишидан!

Сиҷжак,
2002.

ЖАСУРЛИК

Онаси ҳомилалигида
бўри юраги еганиданми,
улуғ сиймоларга ҳар кун,
ҳар дақиқа илтижо қилиб,
улар олдида доим бошини эганиданми,
ёхуд ўлмас қаҳрамонларимизни эслаб,
мангу руҳларидан ёрдам сўраб — саслаб,
он сайин орзулар тилашиданми?
Балки онаси, онажониси аллаларида
қаҳрамонлик куйларини куйлаб,
боболаримиздан қолган
ғўзал — ғўзал эртакларни
ширин бир лаҳжада бирин — кетин сўйлаб,
ўлмас нағмаларни
гулдаста қилиб бошига сочишиданми?
Ечилмаган жумбоқларни ечиб,
қопларни битта — битта очишиданми?
Олди — қочди гаплардан узоқ туриб,
тинимсиз қочишиданми?
Аммо, англамадим...
Фарҳоддек тагини кавласам — да,
нозик томонларини ўйласам — да,
чегарасидан ўта олмадим,
жасурликнинг тагига ета олмадим!

Балки боболари Широқ,
Ачалари Исфара хоним бўлган,
Искандарга қарши от ҳам сурган,
неча — неча қонли — ярали урушларни
ўз кўзлари билан кўрган...
Ёғийлардан бобоси Сиёвушдек
тинимсиз қасос олган,
сўнг тилларга, оғизларга тушиб,
юртининг эрки учун
қўлига қилич олиб курашиб,
ҳаёт билан видолашганиданми?
Англамадим...
Қавиш солиб тагини кавласам — да,

онма — эн текшириб ўйласам — да,
нимадан пайдо бўлган
жасурликнинг зуваласи?
Менимча, наслдан — наслга ўтиб келган,
бутунимизга ҳур бўлиб етиб келган,
асрларнинг, йилларнинг исканжаларида
аста — секин суяклари қотиб келган
улкан қайра ғочдек,
илдизлари, томирлари на тутаган,
на ҳам битиб кетган...
Ўйласам — да,
қидирсам — да тагига ета олмадим,
қалбимдан жасурликнинг
илдизларини суғуриб ета олмадим,
Жасурликнинг!..

Сижжак,
2002

ҲАЗРАТ — И МУЛЛА

Бу уч муқаддаснинг устози
Ҳазрат — и Мулла Содиқнинг қабри
асрларни отлаган, ўтган...
Энди тупроқ бўлиб, тупроғимда ётган,
ўз даврининг олий чўққисига етган,
муқаддаслиги то бутунгача,
на тутатган, на — да битган,
менинг муқаддас бобом,
Сижжақца оламдан ўтган!..
Бу қабр замонлар гирдобиди
ер билан баробарлашган,
Ҳазрат бобом тупроқ бўлиб,
тупроққа қоришилган...
Ахир, бир замонлар
зиёратга оқиб келарди,
неча — неча эллар ва халқлар,
улуғдан — улуғ зотлар.

Бу уч муқаддасларнинг устози бўлмиш,
Ҳазрат — и Мулла Содиқнинг қабри, —
заминнинг довуллари, дўллари,
неча — неча солимларнинг
ўтган йўллари,
на тутата олган,
на — да қила олган яксон.
Қанча — қанчалари
магар,
олдиларингда бўлмадиларми сарсон?
Бу эскидан — эски жаҳон!
Ҳали ҳам ечилмаган,
қатор — қатор жумбоқлари, сирлари,
на — да тутаман ташвишлари,
магар дунёси
дунёингдан олиб кетмаганми,
Ҳазрат — и Мулладек,
қанча — қанча олий бошларни!..

Бу уч муқаддаснинг устози бўлмиш,
Ҳазрат Мулла Содиқнинг қабри,
бир вақтлар,
Баҳоуддин, Шаҳмар Валий билан бирга
туғишган юрти Сижжакка
шоҳлар томонидан бадарға қилинганлар.
Шоҳ исканжасида,
азобланганлар, қийналганлар...
Иродаларини буза олмаган
туҳматлар,
игволар...
Бошида тугамаган ғам — у ғавғолар,
Ҳазрат — и Мулла бобомнинг!..

Бу уч муқаддаснинг устози бўлмиш,
Ҳазрат Мулла Содиқнинг қабри,
ёзувларда,
рисолаларда бўлмишлар,
Ҳазрати Имомга бобо,
Хожа Баҳоуддинга, Шаҳмар Валийга
ва Ҳожа Аҳрор Валийга устоз.
Умрлари бирга ўтмиш,
неча — неча баҳор, неча — неча ёз!
Бутун тупроғимдан келар овоз,
"Бу муқаддас юрт,
муқаддас тупроқ...
Сизлар бутун эмассиз пок, оппоқ!
Қанча — қанча иллатларингиз,
муқаддасларга қилган
азиятларингиз, миннатларингиз,
буларни ким кечиради?
Менинг бугунги набираларим?!"
Ким?!

Сиҷжак,
2002.

ХАБАРЧИ

Яқинлашма, ҳой!
Бу хабарчи одам —
бўғзининг тўхтаткичи йўқ!
Ўзини билмасдан,
оғзидан сўзлари бирдан чиқар ҳойнаҳой!
Чангалга тушган овдек
сизни юввош — юввош
қоллондек парчалаб кетар индамай.
Бу хабарчи одам агар гапларингизни
эгасига етказа олмас,
истар — истамас
хаста бўлиб қолар, шундай!
На қиш самосидек юзлари очилар,
на — да кўзлари кулар кундай
бу хабарчи одамнинг!..

Яқинлашма, ҳой!
Бу хабарчи одам, агар яқинлашсанг,
чегарасидан, тўғонидан ўтма,
Ўзининг оддида дўстларига гап отма, ҳой!
Бир онда бирлашиб,
деворга ёпиштирарлар худди лой!

Шивирлар қулоғингизга
нолойиқ сўзлар билан,
сизларни савалаб — сўкиб,
обрўни бир пулга айлантириб,
оёқлари остига тўкиб,
устингиздан қаҳ — қаҳ отиб куларлар, ҳо!
Бу хабарчилар...
Билмадим, аммо тагига секин қўл отиб,
илдизига истар — истамас етиб,
хамиртурушлари "ким"?
"Ким"лардан пайдо бўлган,
ўз "оға"ларига ҳамиша содиқ қолган,
бу кун эса калавасин еча олмаганлар,
ҳар хил юмушларга мубтало бўлиб,
тутунларидан қоча олмаганлар,

кирдикорларидан йиғинди қилиб,
бир ёққа интилса — да кўча олмаганлар.
Наслан анъаналарига содиқ қолганлар,
бу кунимнинг қадрига ета оладими?
Қалин — қалин тўғонларни ёриб,
ўта оладими?
Бу хабарчилар!..

Сижжак,
2002.

ҚАЛЛОБ

Бу одам — қаллобнинг қаллоби,
ўзидан зўрларни кўрган соат,
бирпасда йўққа чиқар тоқати, таъби...
Ўзида ҳис этмасдан
қайларгадир учиб ўтар
унга нур сочаётган офтоби.
Сўнг секин — секин ўзгарар сўзи, қадами.
Ўзи тийинга арзимаса — да,
сариқ чақага олмас ҳеч бир одамни.
Тили дудуқланар, саси бўғилар,
қорға айланиб ҳар кимнинг,
ҳар каснинг устига ёғилар...

Бу — қаллобнинг қаллоби,
агар қармоғига илинсангиз,
ғоз қилиб —
битта — битта патларингизни юлади,
сўнг сизни коптокка айлантириб,
дарвозадан дарвозага
кучли зарба билан тешиб солади...
Қийшиқ — қинғир ишларини
истасангиз ҳам, истамасангиз ҳам
сизга йўлиқтиради.
Он сайин бошингиз устида
юмшоқ пахтага айланиб туради,
хилма — хил қилмишларини,
юввош — юввош тушунтиради,
сизни фикрларингиздан
бадарға қилади, яшинтиради.
Ўйларингизга, хаёлларингизга,
ундан ўн марта ўсиб борган
ўша ўткир онгингизга,
қушларга айлантириб,
ўз қўлида ушламак учун дом ҳам қуради...

Бу одам — қаллобларнинг қаллоби, ҳатто
қўйиб берсалар,
бир зумда булутлар билан

ўраб олади офтобни...
Сўнг хилма — хил баҳоналар билан
сизларни чалғитади,
ўйларингиз, фикрларингизни
суғуриб олгандан кейин
яроқсиз пойафзаллардек
ахлат челақларга шошилмасдан
бирин — кетин ташлаб отади...
Агар амалларини фош қилсангиз,
ўйлаб ўтирмасдан
сизни тегишли жойларга сотади...
сўнг...
На мақганади, на — да ўрнига қараб
қилган қилмишларидан тонади...
Бу — қаллобнинг қаллоби!

Сижжак,
2002.

ҚЎРҚОҚЛИК

Бу — қўрқоқ инсон,
“Ҳайт” десангиз ўзин йўқотар,
номини, ўзини, сўзин йўқотар...
Қаттиқроқ кетсангиз,
ҳаётда изин йўқотар...
Боладек ушлаб силкитсангиз,
танасидаги вазнин йўқотар...
Балки,
болаликда бевош тенгдошларидан
тинимсиз еган калтаклари туфайлими?
Ёхуд ачасининг ширин бир лаҳжада
айтиб берган ўринли — ўринсиз,
бири ширин,
бири даҳшатли эртаклари туфайлими?
Эркатойлик билан айб иш қилганда,
отаси савалаб урганда,
уни отасидан ҳимоя қилган
онасининг овутишлари туфайлими?
Аммо ҳар он, ҳар дақиқа
ёнғоқдек чақдим гапларининг мағзини.
Бир неча кун авайладим,
эъзозладим ўзини...
Барибир бу — ўша — ўша қўрқоқлик!..

Бу — қўрқоқ инсон,
балки олий мактабни битириб,
олий — олий чўққиларга етар — етмас,
юрагин олдириб...
Оддий бир иш устида
ўзидан баландроқ одамнинг
аччиқ гапларини эшитиб,
эгаллаган жойи қўлидан кетган
бошлиқни минг бир балога тутган
ва туш пайти соясини йўқотиб — қўйиб,
қани менинг ўз соям дея,
жойида соатларча хаёлларга ботган...
Кўрдим бу — қўрқоқлик сабабларини
жилд — жилд китобларга

қанчадан — қанча буйруқларга, амирларга
чўчиб — чўчиб қўлларида...
Шулардан қўрқасанми деб сўрадим,
индамади...
мени тушунса — да,
гўё гапларимни англамади...
Бу — ўша!.. Ўша қўрқоқлик!..

Бу қўрқоқ инсон!
Балки ўзидай катталарга
ялтоқпик қилиб,
улар ҳақида ҳар кун,
ҳар қадамда бўлмағур сўзларни сўйлаб,
аслида уларга тўсиқ қургани учунми?
Оддий йиғилишларда,
катта мажлислар — да
яҳудийлардек чала — чулпа
нуқсонларин бир — бир топиб,
ўз гаплари билан ўзини ургани учунми?
Ёхуд ҳар қадамда олий ниятларини эмас,
камчиликларини кўргани учунми?
Балки...
Қадам — қадам ўзини йўқотиб — шошиб,
тинимсиз қармоқларга илиниб тушиб,
қилмишларидан чарчаб ҳоргани учунми?
Бу қон билан кириб,
жон билан чиққувчи қўрқоқликнинг
интилсам — да, калавасини еча олмадим...
Бу қўрқоқликнинг...

Сижжак,
2002.

ҚОЛИП

Бу қолип — косибники;
турли бичимдаги оёқларга
пойабзаллар тикиш учун...
Бу энг донгдор табибнинг қолипи;
турли уруғларни тажрибадан ўтказиб,
бирма — бир ўз маромига етказиб,
кенг — кенг далаларга экиш учун...
Бу қолип энг уста чеварники;
турли бичимдаги кийимларни
бирин — кетин тикиб,
мижозларга етказиш учун...
Бу эса, темирчининг қолипи;
турли уй анжомларини
ўз вақтида тайёрлаб,
ишларини битказиш учун...
Бу... Бу қолип эса
неча — неча ҳокимлар, ҳакамлар
ҳамда генераллар томонидан,
буйруқларга ҳукмларга биноан
ясалган,
узоқ вақт пўлат сандиқларда қолган,
не — не махфий кўрикларда,
ёпиқ эшиклар орқасида
шошилмасдан муҳокама қилинган.
Ҳар бир ҳоким томонидан
нусхалари кўчирилган, олинган,
қолипдан, қолипга солинган...
Кейин халққа,
"Олий тушунча" бўлиб ўтказилган,
ичидаги олий — олий фикрлар,
аста — аста тутатилган, битказилган...
Чала — чулпа қолган сатрлари,
"ўлмас ғоя" сифатида юртта етказилган...
Бу тайёр қолип...

Тошкент,
2002.

НОВВОЙ

Бу — оддий кулча; кўп ясаган, ёпган,
қанча байрамларни, тўйларни ўтказган,
меҳрибон бувижонининг ҳиди келади
ундан...

Бу — оби нон,
бундан баҳор каби навқирон,
тиниб — тинчимаган, ҳар кимга меҳрибон,
муштипар онанинг ҳиди келади бундан.
Шунинг учунми, билмадим ...
Бу нон юзлардек кулади...

Бу — патир нон, бунинг устаси
қанча фаслларни кузатган,
кўп замонлар, туғилган кулбасида
битта ўзлари қолган,
сўқмоқли ҳаёт учун ҳаёлларга толган
бир кексанинг ҳиди келади ундан.
Балки, шунинг учунми онда — сонда,
юзлардек кулимсираб — кулиб қўяди...

Бу ширмойи, Самарқанд нони,
юртини севадиган,
боболардан қолган обидалар олдида,
ҳар он бош эгадиган,
ўз юрти учун гурурланиб,
ҳар қадамда ўкинадиган,
фарзанд ҳиди келади ундан...
Балки, минг йилларча оламга таралган
очиқ чеҳралар билан юзлардек,
кўзлардек куладиган,
тупроғимнинг ҳиди келади ундан...
Қара, нонга қара,
инсондек, юзлардек кулади
бу нонлар...

Сижжак,
2002.

ИМОРАТЛАР

Бу бир амалдор иморати;
неча марта пойдевори
қайта – қайта текширилган, қурилган,
карпичлари бир – бирларидан,
неча марта ажратилган, бор – йўғи
уч ойда барпо қилинган...

Бу яна бир тўранинг иморати;
шиддат билан гала – гала хизматкорлар
ва ё ишчилар томонидан
битказилган.
Узатилган келинчақдек пардозланиб
маромига етказилган...
Қара... Бир чиройли жувон каби
юзларга, кўзларга қуляпти...
Хаёлга ўлмас шоҳ боболаримнинг,
иморатлари келяпти...

Бу иморат ўзига тўқ тожир
ўзгача бир дид билан қурган...
Аста – секин карпичларини,
тахталарини саралаган,
энг олий усталар шошмасдан
назардан ўтказган...
Токим, пойдевори келажакда
тагини туз босган бинолардай
аста – секин нурамасин деб...

Бу иморат, туну кун тиним билмай,
меҳнат қилиб тер тўккан
деҳқоннинг иморати...
Неча – неча йиллардирки битмаяпти...
Силга чалинган хасталардек,
қанча дориласанг – да,
йўталлари ўтмаяпти...

Сижжак,
2002.

МОЛЛАР

Бу молни қаллоб топган,
неча — неча лақмаларни,
неча — неча зиқналарни,
неча — неча айёрларни
коптокка айлантириб,
бурчаклардан — бурчакларга тепган...
Ишлари, комушлари қийинлашганда,
қўлларидан, юзидан
аллақаерларидан ўпган...
Ашаддий фирибгарлардек
қўлларидан суғуриб олган.
Кейин чала савод муллалардек
китоблардан кўчириб олган,
ўзимники дея жар солган.
Агар қўл чўзсангиз...
Йўқ, йўқ, "ўғрини — қароқчи урди" деган.

Бу молни сурбетларнинг сурбети
эски эгалари қўлидан
янги ўсган кўчатдек
илдизларидан суғуриб олган...
Шошилмасдан номларини
қоғозлардан — қоғозларга солган.
Агар ростини айтсак,
ўзлариники қилиб олган...
Агар қўл чўзсангиз...
Тўфонга айланиб устингиздан босган.

Бу молнинг эгаси,
кўзлари тижоратдан тўйган,
бозорларни ўз ҳолига қўйган.
Ўн сўмга икки сўм қўшган,
на ҳаддидан,
на — да чегарадан ошган...
Бир — икки сўм устига қўйиб,
на ўзини тошдан — тошга урган.
Аммо узоқни кўрган...
Ўзгага хиёнат нима?
Аммо эсига ҳам келтирмаган!..

Бу донгдор деҳқоннинг моли,
Ҳовуч – ҳовуч тер тўкиб,
кунни кун демасдан,
туни тун демасдан
ўз даласига битта – битта экиб,
грамм – грамм топганидир...
Агар ёмон кўз – ла қарасангиз,
бир пасда танангиздан
йиринг – қон бўлиб тешиб – чиқар!

Сижжак,
2002.

БАЛЧИҚ БЎЛИБ...

Бугун тирноғимдан сочимга қадар
балчиқ бўлиб, балчиқлар томонидан
титилганман, тимдаланганман!
Истар — истамас балчиқларга беланганман.
Аста — секин балчиқлар томонидан
унларга айлантирилган, эланганман...
Ўша эски ҳисларим, туйғуларим ҳам,
ғамларим, қайғуларим ҳам,
не — не орзуларим, умидларим ҳам.
Бир вақтлар жаҳонни ларзага солган,
ўша кимлардандир мерос қолиб кетган
номларим, отларим ҳам...

Бугун тирноғимдан сочимга қадар
балчиққа беланганман!
Жаҳонни ичидан, юрагидан
аста — секин жудо қилиб олинганман...
Орзу — орзу, умид — умид
дафтарлардан ўчирилганман,
чизилганман...
Кейин. . Юввош — юввош
оғочларга айланиб, ўтин бўлиб,
битта — битта ўчоқларга қаланганман...

Бугун тепа сочларимдан
тирноқларимга қадар
балчиқ бўлиб балчиқларга қотилганман!
Юввош — юввош қийналганман,
йўталганман!
Балчиқ томонидан
камситилганман, отилганман,
номсиз дом — дараксиз
гўрларга тиқилганман,
тупроқ бўлиб, балчиқ бўлиб!..

Сижжак,
2002.

ОЖИЗ

Тез...

Тез, орқасидан боринг!..

Ҳассасини ерга уриб бораяпти.

Олдидаги тўнкага қоқилмасин,

йўлларида утар – ўтмас,

тўсиққа урилиб йиқилмасин...

Қара, қадамларин санаяпти,

нечанчи қадамида,

нима борлигини фарқлаяпти, англаяпти,

юввош – юввош қадам ташлаяпти.

Ҳар нечанчи қадамини,

ерга босиб кутяпти...

Кўзлилардан олдин,

ҳар бир нарсани сезиб боряпти...

Отган қадамларига қара.

Кўзлилардан ҳам саррост,

менимча,

биз ожиз,

у кўзли...

Бу рост...

Боринг!

Орқасидан боринг!

Пиллапоялардан пастта тушыяпти,

бир қўлида ҳасса,

иккинчиси билан деворга ёпишыяпти.

Пиллапояларни санаб – санаб

майдонга яқинлашыяпти...

Пастта тушыяпти...

Шошилинг!..

Сен ожиз бўлмасанг, қўлидан тут!..

Кимлигингни унут!..

Хурсанд бўлади...

Бу олижаноблигингиз

ҳамиша эсда қолади!..

Овозингизни эшитса, бас,

номингизни дарҳол айтиб беради...

Қўл чўзинг унга,

эй кўзи очиқлар,
сабоқ олинг
Тангрининг ўғитларидан!

Сижжак,
2002.

ТЕКИНХҮР

Ҳай – ҳай, эҳтиёт бўлинг!
Бу, келаялган одам текинхўр...
Бир пасда суфрангизни шипиради, ҳа!
Олдига нима қўйсангиз,
аталами, ошми, димлама,
ахир, нима фарқи бор,
филдек бир лаҳзада ўпиради, ҳа!
Сизни мақгаб осмонга кўтаради, ҳа!

Ҳай – ҳай, эҳтиёт бўлинг!
Бу, келаялган одам текинхўр,
унинг учун фарқи нима, —
бутун қишдир, ё баҳор!
Ишини битирар – битирмас
ёхуд қорнини тўйғизар – тўйғизмас,
сизни копток қилиб тепади...
—Ҳай! — десангиз
ялиниб оёғингиз тагидан ўпади...
Бу, текинхўр одам!..

Ҳай – ҳай, эҳтиёт бўлинг!..
Бу, келаялган текинхўр одам,
ундаги одат, анъана,
аста – аста босди қадам,
сизни алдаб, ўйнатмасин, ҳа!
Қонингизни секин – секин бузиб,
кейин қайнатмасин, ҳа!..

Ҳой – ҳой эҳтиёт бўлинг!
Бу, келаялган текинхўр одам.
Бармоғингиз тиқиб кўринг оғзига, ана,
Қўлсиз қолмасангиз кафилман, мана!

Сижжак,
2002.

ИЛТИЖО

Дедилар: "Ўлим кўз — ла қош орасинда,
Дудоқ ила тиш орасинда..."
Билмадим, бу фақат Аллоҳга аён.
Буни бирон кимса қилолмас баён.
Менинг ҳам на ҳаққим, на — да ҳуқуқим,
На кучим бор буни билмакка!
Аммо умрлар ҳар маромда кечар;
Кимлардир қояда, кимлардир пастда,
Нечалар дарада, дилкушо боғларда,
Лолазор тоғларда, ўйин — кулги,
фарах ичинда умри ўтар.

Аммо кўрмадим минг йилга етган умрни,
Пўлат тўғонлардан архарлардек сакраган,
Ўтган умрни!
Фақат кўҳна китобларда ўқидим.
Ёшлари мингга етган одамларни...

Дедилар: вақтинг — соатинг етса,
Умринг битса, у замон малаклар
Пайдо бўлиб жонингни олар.
Не — не орзуларинг, ўйларинг
Янги қурилаётган бинолардек
Битмас, тутамас, чала қолар.
Устингизни Антарктида музликлардек
тупроқлар аралаш қалин музлар олар...

Сизга васиятим: умрим тугаса,
Соатим етиб, сиз маъсум танамни
сув билан эмас, Онамнинг, Опамнинг,
Сингилларимнинг
Киприкларидаги томчиларга ювинг!
Кафанликлар топилмаса, сатрларимдан
таралган нурларга ўраб, бобо юртим —
Турон тупроғига дафн этинг...

БУ МЕНИНГ ИШОНЧИМ, ЭЪТИҚОДИМ

Асқар Косимга

Ҳовлиқа — қовлиқа чўққиларга чиқиб,
изғиринларга, бўронларга дош беролмай
илдизсиз оғочлар каби йиқилдилар!
Мен ҳам чиқиб боряпман,
аммо шошилмасдан
қадам ташлаб мен юввош — юввош,
юришимда на ҳовлиқиш,
на ҳасад бор, на — да ҳаяжон...

Лекин шоша — пиша,
ўпкасин қўлтиқлаб,
лорсилаб, ҳарсилаб
кимлар чиқмади бу чўққиларга!
Орзулари, ниятлари,
асримизга баробар суръатлари,
ҳасадлари, ҳаяжонлари билан
аввал кимлар чиқмади бу чўққиларга!

Кимлар чиқмади бу чўққиларга?
Мен ҳам интиляпман шу чўққиларга:
қадамларимда,
тиззаларимда
фил қуввати,
чумолидек чидамимга
куч беради эзгу ниятларим...

Шоша — пиша,
ҳарсилаб,
лорсилаб
сиз чиққан чўққиларга,
сизни йиқитган чўққиларга
мен ҳам интиляпман.
Аммо шошилмай,
ҳовлиқмай,
ҳарсиламай,
лорсиламай,

қадам — қадам босмоқдаман,
ўйларимда,
туйғуларимда
неча минг йиллик
бир улуг эл қудрати,
шу эл даъвати.
Шу қудрат,
шу даъват
туйғумда,
ўйимда
собит бўлар экан
не ҳам қила оларди мени ўша чўққи
изғиринлари,
яшиндек уражак учқунлари,
гўшт пойлаётган оч бўрилар,
ўша оч бўрилар даҳшати?!
Кимлардир чиққандир у чўққиларга
суянч билан,
мустаҳкам таянч билан.
Бирма — бир чарчагач таянчлар,
бирма — бир йиқилгач суянчлар,
чўлга ҳам осилолмай,
ўпкаси босилолмай
итқитилганлар ўшал чўққилардан.
Менинг на суянган тоғим,
на — да таянч бўлгувчи
бақувват таёғим —
иккиси ҳам йўқ.
Йўқ — йўқ!
Суянган тоғим бор,
бақувват таёғим ҳам;
бу — менинг ишончим,
бу — менинг эътиқодим!

1968

¹ Юнон манбаларида Жайхун (Амударё)нинг номи.

ТУПРОФИМ ҲАМ ҚАЙГУРАДИ

Минг тўққиз юз ўн етти,
минг тўққиз юз саксон етти...
Донишманд бир кексанинг
умри поёнига етди.
Шу етмиш йил аро Ватанимга
қанча даҳшатлар келиб кетди.
Бу йиллар,
оғир йиллар,
ўғирланган,
ўтда ёнган
юртошларим,
қариндошларим,
ўз саботи
битмас матонати билан
ўзларига йўл очганларим...
Йўлларимга нур сочганларим.
Неча — неча зукко
ва даҳо ёшларим,
уларга тўкилган онли кўз ёшларим,
чала қолган,
тугамаган ишларим...
Бу кун,
йиллар сўроқлаб,
бу кун дарагингни Чимёндан топдим,
сизнинг ҳокингиз излаб
ғорларни очдим.
Шу тупроқдан,
шу ердан топдим.

Бу ўтган етмиш йил,
қон излари қолмаган,
аммо юрагимда яралар бита олмаган,
бу оғир йиллар аро кезиниб — кезиниб,
қон изларин топдим Чимёндан,
беғуноҳ инсонларнинг
қони айқирган майдондан!
Ўнгимда боғлар яшнар,
ортимда ғорлар пишқирар,

ичи тўла бош суяги,
неча — неча тўш суяги
сочилибдир
Ҳотамтойнинг молларидек
тупроқ узра.
Бош эгаман инсонларнинг
тупроқ бўлган орзусига, тилагига,
сароб бўлган умидига, юрагига.
Бош эгаман;
тилда дуо ҳам илтижо,
кўз олдимда кундузларим
бўлар қаро.
Бу инсонлар манглайига
ўлим ҳукмин ким ёзибдир?
Тарихимдан ким узибдир
бу инсонлар умидини?

Ўн етти,
саксон етти...

Бу ғурбатли йиллар аро
қалбимдадир
ҳали — ҳамон битмас яро.
Бу йиллар аро
соатларим чиқ — чиқ қилар,
фикрларим дарё бўлиб жўшар охир,
деворларни, тўсиқларни,
тўғонларни йиқар охир.
Фикрларим...
ғурбатларда чала қолган,
тилимдаги зикрларим
туталмаган.
Учқур — учқур ҳаёлимдан,
тушунчамдан ва онгимдан
ўгадилар бу зақолар
тупроқ мисол узанибдир,
бир керакмас ашё каби
бу ғорларга сурунибдир.

Ўн етти,
саксон етти...

Бу гурбатли, мотамсаро йиллардан мен
ахтараман сароб бўлган
умидимни, тилагимни,
неча — неча,
неча жойдан пичоқ еган юрагимни.
Қидираман тупроқ бўлган,
гулдек сўлган
даҳоларни, устозларни,
фаровонлик келтирувчи
баҳорларни ва ёзларни.
Қидираман илиғ — илиғ нафасларин,
замон — замон оша келган
ул жарангдор сасларин,
ҳис этаман бу тупроқда.
Ноҳақ кетган инсонларга
азо тутиб кўк йиғлайди,
ҳайқиради,
бахти қаро яксонларга
тупроғим ҳам қайғуради...

1997

КИМЛАР ЕТДИ?

Минг тўққиз юз йигирма еттинчи,
минг тўққиз юз саксон еттинчи...

Бу мудҳиш йиллар орасида
кўзларга кўринмаган,
ва на қармоққа,
на — да илмоққа илинмаган,
замон ғалвирида эланмаган
"тиббий" текширишлар,
"илмий" назоратлар
юракларда очди яралар,
уларга ем бўлди
не — не бахти қоралар;
тарқалдилар, битта — битта
амбулаторияларда,
лабораторияларда эмладилар
соппа — соғ болаларни,
сочдилар дунёмизга балоларни...

Ўзимиздан чиққанлар
душман бўлди ўзимизга.
Оқ ҳалатли ҳакимларнинг —
ассистент, ординатор,
психолог, терминатор,
яна алакимларнинг қаттиқ қўлларида
заҳарланди ҳам бўғилди
неча — неча маъсум гўдаклар...
Соғлом фикр, олий зикр
қанча — қанча ўғил — қизлар,
неча — неча олой, ўрда
отилмасдан маҳв этилди,
оғули юлдуз нури — ла ўлимга қотилди.

Йигирма еттинчи,
саксон еттинчи...
Бу даҳшатли йиллар орасида
Туронимни, қасирғамни, бўронимни
бу кимсалар осдилар дорга!

Қўлларида бўғилдилар
гуллаётган далаларим,
маъсум – маъсум болаларим
қурбон бўлди
ўзи қизил,
сўзи қизил,
иши қизил,
қўли қонли қизилларга,
мудҳиш азозилларга!
Қурбон бўдди куртак ёзиб ўсолмасдан,
севишмасдан,
сўз бериб ё сўз олмасдан
заҳарланди,
бир ўт тушган ўрмон каби
оловланди, ўтда ёнди.
Топилмади излари ҳам, ўзлари ҳам...
Ўлкаларга сездирмайин оғу сочди.
Ленин билан Сталиннинг
имон билмас бир тўдаси
Феликслар ҳукми билан,
партиянинг зулми билан
неча – неча пок инсонлар
терговларсиз, сўроқларсиз
халқ номи билан гумдон қилиндилар...

Йигирма еттинчи,
саксон еттинчи...
Бу мудҳиш йиллар орасида,
қизилларнинг қорасида,
Туркистоним
балиқ каби тушди тўрга,
не – не бошлар йитиб кетди,
бойликлари кетди гўрга.
Қайси гўрга?
Ҳеч ким билиб улгурмади.
Кимлар келди?
Кимлар етди бу кунларга —
маъракамга, тўйларимга,
бу кунимга кимлар етди?

1998

"ҚАҲРАМОН"ЛАР...

Неча -- неча ўз юртида "қаҳрамон"лар,
бизлар учун қаҳри қонлар,
тупроғимга босиб кирдилар,
шафқат билмай халқни қирдилар.
Босиб, янчиб, "ўзлашдилар" ҳам,
секин -- секин таладилар ҳам,
сичқон каби тинмай кемириб,
таг -- тагидан яладилар ҳам.
Гоҳ Кайхусраву Доролар бўлиб,
Искандару Соролар бўлиб,
Қутайба -- ю Муозлар каби,
гармселу аёзлар каби
Туронимда.

Кейин Искандарнинг қўлларида
Туркон хотун
бир девор бўлди йўлларида
босиб келди қонли мағлубият.
Хоразмда Искандар учун
тутади "Амазонли"¹ қизлар орқали
қанча -- қанча гўзал ҳаёт.
Магар бу эмасмидир мағлубият?

Асрлар оша пайдо бўлди
ҳазрати Қарноқ,
ибн Қутайба,
тупроғимда неча марта
қилди тавба
у Тоғшоднинг онасидан...

Кейин яна йиллар ўтди,
секин -- секин асрлар битди.
Пайдо бўлди Чингиз, Боту.
Қўпорилди таг -- тагидан
Туронимнинг гул ҳаёти.
Таладилар...
ўзагидан кўппак бўлиб тишладилар,
жавон -- жавон китобларимни,

чарақлаган офтобларимни
таг — тагидан ўчирдилар,
бойликларимни
китобларимга қўшиб
не — не диёрларга кўчирдилар,
мағлубларни
Нўйонхонлар,
Нўғойхонлар
беда каби ўрдилар,
қонларини сув ўрнига
аждар бўлиб
бир нафасда ичдилар.

Ўтди замон, замон — замон
битди йиллар онма — он.
Ичимизда алаф бўлиб
чиридилар, битдилар...
Аллоҳ билур — у қонхўрлар
қай гўрларга кетдилар...

Сўнг бошланди
сарбадорнинг юриши,
тиним билмас уруши.
Қанот ёзди хуш кунларим,
тинч, осойиш тунларим:
Туронимга бобом Темур
бўлдилар бош.
Тутатилди қирғинлару,
бос — босу, талон — тарож...

Бобом Темур салтанати
қуроқ — қуроқ бўлинди,
халқим яна хонликларнинг
чангалига илинди.
Биродари инисини
қата этди беомон.
Яна майдон, яна қонлар,
яна қилич ва қалқон.
Қардошларнинг бир — бирига
тажовузи, ҳужуми

парчалади яхлит юртни,
келди ётлар тузуми.
Кимларгадир асир бўлди
борлигимиз, онгимиз,
қора бўлди на фақат тун,
кундузимиз, тонгимиз.

Йиллар ўтди,
ойлар битди...
Уфқларимизда пайдо бўлди
тўда — тўда ғаламуслар,
сизга биз оғалармиз,
сизга биз опалармиз дея
бостириб келган ўруслар.
Тажовуз қилдилар тарихимизга,
яъники ханжар урдилар бағримизга.
Боримизни, йўғимизни
таг — тагидан ўпирдилар,
илонлардек яладилар, шипирдилар.
Қонга бўялган вагонларда,
эшелонларда
олиб кетдилар оналарни, оталарни,
қўйлар каби сўйилдик биз,
кесилдик биз.
Ҳали ҳануз маълум эмас
гўрларимиз,
ҳали ҳануз очик қолган
гўрларимиз, сирларимиз...

03.16.1999.

БИР КЕЧА ЯШАМОҚ ИСТАДИМ

1.

Қулогим,
илтифотим бор сенга ҳам.
Эфир лашкарлари —
радио, телевизор хабарлари,
хайқириқларин
ўчирдим бу кеча.
Йўқ, ухламоқчимасман,
уйқу нима қилсин нотинч дунёда!
Туннинг шивирини тингламоқчиман,
олис юддузларга термулиб,
узоқ — узоқ ўйламоқчиман.
Юддузлар — фаришталар
ўн саккиз минг олам сирийн
сўйласа зора...
Зора...

Юрагим
илтифотим бор сенга ҳам.
Илк севгимнинг узоқ — узоқ саслари,
алвон — алвон нафаслари
ана!
Ана, ошиқ кўзларим.
Муסיқа тун,
еллар баёти,
навдалар рақси...
Муҳаббат...
Нима бу?!
Қандай бало?!
Ноғора бангими —
жанглاردан сурон?!
Эҳ, телефон,
телефонни сўндирмагман — ку...

2.

Бу кеча мен
ўзимни сенга топширдим,
болалигим,

масъум дилдошим,
ўтган куним,
йироқ — йироқ яйловим, далам,
баланд — баланд тоғларим
осмон каби,
қўлим етмас йироқ — йироқ хаёлларим,
орзуларим,
не — не ўйларим,
жонсарақ онамининг
койишлари каби
ширин армоним.
Мен ўзимни сенга,
фақат сенга топширдим,
чангли, тўзонли кўчаларим,
поданинг кетидан югурган
яланг оёқларим,
ҳову — ҳовуч,
дўппи — дўппи ичган
гоҳи лойқа,
гоҳи тиниқ шаффоф сувларим,
қулоч отиб сузган
дарёларим,
сойларим,
офтобдан тафт олиб
танимни илитган
иссиқ — иссиқ қумларим...
ўзимни топширдим,
ўзимни...

Мен ўзимни
ўзини
англаб етмаган ҳукуматга
топширолмадим,
Чўкаётган одам
ўз жонини қутқармоқчи бўлгандай,
мен ҳам қалбимни асрамоқчи бўлдим,
илинжим сенсан
Хотира!
Хотира,
битта — битта терган бошоқлар...

Байрамларда, мажлислардан кейин
ҳукумат биноларининг,
фукаралар уйларининг
пешонасига урилган
аждодларимизнинг
ўз уйини ҳимоя қилиб
тўккан қонидай қип — қизил байроқлар...
Левитаннинг пўлат овози...
Тераклар каби кесилган қўллар,
оёқлар...
Бухенвальд муҳридай
кўкракка осилган
хотирадай оғир
қирра — қирра нишонлар...
Қизил алвонлар...
Баланд — баланд минбарлар...
Комсомол билетлари, партия билетлари
тобеликка содиқлик рамзи —
бўйинга қуллик занжиридай осилган
мажбуриятлар...
Диллардан,
тиллардан айрилган
қанча — қанча халқлар, элатлар...
Узлуксиз режалар...
Сталиндай, Хрушчевдай, Брежневдай
буюклар,
бу юклар...
Пўлат занжир бўлиб
қанча — қанча юртларни
сиртмоқ сингари
қисиб олган мажбуриятлар...
Кечир мени, оромли кечам.
Сеникиман,
сеникиман,
сеникиман энди
қизил байроқлардай
қонли хотира...

3.

Мен сени архивга эмас,
Дилоромга топширдим,
сен унинг асири бўл,
шаҳаншоҳи бўл,
қонлар шимган юрагимнинг
ҳамроҳи бўл,
қалбим!
Мен сенга ҳам буюролмайман,
бошқаларга ҳам.
Зеро, буйруқ кимга керак асли?
Бу эски дунёда қилич серпамоқ
кимга керак асли?
Ғанимлар,
ғаламуслар,
қотиллар
кимга керак асли?

Мен сени Дилоромга топширдим;
сийласа — яша,
хўрласа — ўл!
Қалбим, сенга тилагим шул!
Энди мен
истироҳатдаман!

Тошкент,
1990.

АРОСАТ

1.

Биз букун эркин дунёда яшаяпмиз,
тупроққа экилган турп каби
уруғимиз, аймоғимиз кўп.
Эркинлик деганда
бир — биримизни сўкмоқни тушунаяпмиз.
Мана бутун бошлиғимизни сўкадиганлар
минбарларда навбат кутарлар.
Бу эркинлик одамларга узун тил берди,
худди чойшаб каби.
Баланд — баланд минбар берипди
худди тоғлар каби.
Ер — коммунистники,
пул — коммунистники,
эркинлик эса бизники,
қуруқ, қоғоздаги эркинлик,
шунга ҳам шукр!
Бола — чақангни боқолмасанг,
истасанг, истамасанг,
сўкасан — да коммунистними,
бошқасиними!

2.

Одабийлик фалсафасин китоблардан
лоақал устозлардан ўрганарман...
Тирикчилик фалсафасин ўргатинг менга.
Ахир шоир ҳам — тирик инсон,
бўш қоп тик турмас мутлақ.
Унга ишбилармонлик керак,
шоир қандай яшасин ахир
шўролар юртида?
Китоблари захда чириб кетсинми?
Ёки у мудҳиш
ўттиз еттинчи йиллардаги каби
оловда куйдирсинми
манкуртга айланган авлоддари?
Менга ҳам ишбилармонлик керак,
ўргатинг тирикчилик фалсафасини.

Кўҳна ота — боболаримдек
ўргатинг оила боқиш сирини.
Вақти келиб, тилини унутган,
динини унутган
болаларим
мени тарих музейларидан
армон билан ахтармасинлар.
Бири кам икки дунё,
кимдан ҳам ўпкалайсан.
Токи авлодим бўралаб ортимдан
сўкинмасинлар.
Шу пайтгача индамай келдик,
майли дедик барига қўл силтаб.
Ахир тириклик жондан ўтиб,
пичоқ ёриб суякка қадалганда.
ҳатто суюкли набиранг
ўйинчоқ автомат билан
ўз халқига отиб турганда,
ўшанда ҳам майли дейсанми?
Инсонлик наҳотки шу бўлса!
Шу бўлса тириклик сабаби?
Оч юртда очлар бўлиб
умрбод яшасанг...
Наҳот?!

Сендан бу оч юрт қолар бўлса,
фақат шиорлару, алвонлар билан,
бошига урсинми юртингни,
коммунистик қуруқ гоянгни!
Пишириб ейдими шоирона тилингни.
бир — бирига ёв бўлган туркий элингни!
Бошига урадими Кремль ҳашамларин,
беш қиррали юлдузин,
Лениннинг китобларин,
бир чуқум ош пишмаса
бу ҳашамларга?

Тошкент,
1989.

БЕРЛИН ДЕВОРИ ҲАҚИДА ҚЎШИҚ

Менга бир парчасини бериш
ўшал тошдан...
Менинг ҳам ҳаққим бор ўша тошда,
биласиз...
Тўғри, бу шаҳар менинг
онамнинг меҳрига тушганмас.
Бироқ ҳаққим бор бу тошларда,
ота — боболарим ҳаққини
бировга берганмас.
Мен уни сизларга отмоқчимасман,
отам ҳам ўқ узмакчи эмасди отангизга.
Талатум дунё бу:
кимдир кимнингдир ейди ошини,
кимдир эса кимнингдир бошини.
Ахир, биз инсонлар
ҳар бир нарсага қараб тийрак,
эсимизни йиғмоғимиз керак,
чунки, ошимиз ҳам
бошимиз ҳам ўзимизга керак.
Ахир, бу деворни
Искандар қурмагандир,
ё Аттила, Қутайба,
ёки Чингизхон урмагандир.
Ёхуд Амир Темур қурмагандир уни.
Адольф Хитлерми уни қурган?
Йўқ, у ҳам қўл урмаган.
Ким қурибдир уни, хўш?

“Бир миллатда икки миллат бор”
деган пойдеворсиз бу фалсафа —
сафсата.
Бир миллатни икки қутб қилмоқ,
бирига тош осиб, бирига байроқ илмоқ
кимнинг манфаати,
кимнинг сиёсати?
Миллатлар аро Чин девори олмоқ,
Яна бу ёнда Берлин девори.

дунёни иккига бўлмоқ —
капитал ва социал дунёга,
орада яна девор.
Бу дунё ўт ва сув,
иккиси орасида бир ғулув,
бу ғулувлар сабабчиси
қизил байроқлар,
қизил байроқлар...
Тинчлик рамзимида улар?
Гўдаклар "нон" дея
жон берганларида,
қизил майдонларда
тинчлик намоётишлари,
оташин нутқлар:
"Капитал дунёсини янчамиз мутлақ,
ур — ра!"
бу нима, тинчлик шуми?
Миллат бўлинди, дунё бўлинди,
Қонга туямасмисан коммуна?!

Аслида ким қургандир бу деворни,
қон ҳиди анқийди бу девордан.
Бу деворнинг икки тарафида
икки ҳариф дунё
хезлалиб турар, қизил байроқ
қонсираб турар,
қонсираб,
қонсарак...
Ким кимни гарқ этар
ўтмиш қатърига?
Бобо деҳқон уруғ экар,
ҳосил йиғар.
Ишчининг болғаси
тушмас қўлидан.
Аммо оғир меҳнат тепасида
қизил байроқ, ўроқ ва болға
Дамокл қиличи мисол,
ишчи — деҳқон боши узра,
уйлар устида
силкиниб — силкиниб туради.

Коммунар — ишбоши,
беш йиллик режалар —
ким қарши?
Қаршилар отилар
нақ энсасидан.
Қизил байроқларни,
беш йиллик режаларни.
коммуна деганни,
коммунар отлиқ жаллодни
ким ўйлаб топган?
Она алласи ўрнига
"ур — ра" деган бир ҳайқириқ қўйилди,
буни ким айтган?
Бир халқда икки халқ,
бир тилда икки тил,
бир танда икки дил,
Ҳакам — коммунар!
Бу қилич,
доҳий деб аталган қилич —
Ильич
бўлиб ташлади — ку бутун дунёни.
Бу кун кимдан мадад сўрайсан,
халқим,
ўша қилич,
ўша Ильич
қувғин қилган
бойларингданми?

Коммунарлар,
кўринг;
ўша сиз қурган Берлин девори
парчаланмоқда.
Бир парчасини менга беринг,
токи мен уни асраб қўяй
авлодларимга,
токи улар
бузмасинлар қардошликнинг
риштасини
оқибатини
бир девор учун.

ГҮРКОВ

У — гүрков.

Унга шоҳ ҳам, гадо ҳам,
президент, тиланчи ҳам
жаллод, ўғри ҳам,
аллома, ишчи ҳам
бир...

Ҳаммага бир назар билан қарайди,
на камчиликлари,
на кимликлари қизиқтиради...

Бу ҳақда сўйлатади...

Ўлим сабаблари ҳақида ўйлатади.

Бари бир...

Кимликларидан қатъи назар.

улганларга бермайди озор...

Вақтида ўринларини ковлайди,

агар азиздан — азиз бўлиб қолсалар,

эъзозлайди, авайлайди...

Сўнг дафн этади...

Юзига фотиҳа тортади.

Сўнг ўрнидан туриб кетади,

у — азиз инсон!..

Бу инсон — гүрков!

Бу инсонга шоҳ ҳам гадо ҳам,

ялангоёқ "подачи" ҳам

бари бир...

Ҳаммасини Тангрим насиб қилган ерга
жойлаштиради...

Фақат кузда, қишда

этикларини бирин — кетин алмаштиради...

Қорлар, дўллар ёққанда

устини чодир билан тўсади,

соатларча ўтириб

қабристон сукутига кулоқ осади...

Сўрасангиз: "Қандай одамни кўмдингиз?.."

Бир — бир ўзларини,

Ҳаётларида яхшими — ёмонми,

қолдириб кетган изларини...

Шошилмасдан, шошмасдан,
Ўзидан қўшмасдан
кимикларини айтиб беради...
Баъзида "уф" тортиб,
жойида маънос бўлиб ўтиради...
Кўпларни, кўпинча осмонга кўтаради
бу азиз инсон!..

Бу инсон — гўрков!
Вақтингиз, соатингиз етса,
кунингиз тутаса — битса
истасангиз ҳам, истамасангиз ҳам,
битта, битта сизларни кўмади.
Ҳар касни, ҳар кимни
Тангримиз а т о этган жойга
шошилмасдан жойлаштиради...
Сўнг билганларини
қариялар билан бирга тиловат қилади.
Шоҳдирсиз, гадодирсиз сиз,
кимлигингиздан қатъи назар.
Ўлганларга,
бу бир удумдир, бермаслар озор...
Бу — азиздан азиз инсон!..

Сиҷжак,
2002.

КИМ БИЛУР?

Ким билур...
Ким билурки, кимларга бир вақт
зурриёт, бўлганман,
ота бўлганман,
бобо бўлганман,
неча — неча марта ўзгарган отим,
отамнинг оти, уруғ — аймоғим?

Ким билур...
Неча марта туғилганман
Ағриғазаб бўлиб?
Дорога қарши, Искандарга қарши
курашганман
гоҳи мағлуб,
гоҳи ғолиб бўлиб.
Широққа айланганман саҳрода кезиб,
Спитамен бўлганман
тоғлар ўнгурига беркиниб.
Бобак ҳам бўлганман!
Аттилла бўлиб
Тагимақондан то
Алп Эр Тонг тоғларига қадар
ўтган эди ҳукмим, фармоним,
буйруғим.
Неча — неча асрлар
табаррук қонимдан
оланган уч рангли байроғим...

Ким, ким билур?
У машъум жангларнинг бирида
оёғимга заҳар найза текканин,
ва форслар мени Темурланг
деб атаганларини.
Балки ўз давримга сиғмаганим учун
Прометей каби ўтга отдиларми,
ёхуд Рўдакийдек кўзларимга
нил тортдиларми?
Ким билур, кимлар билур

дунёнинг қанча — қанча сирларини
очганимда жодутар деб
Улуғбек бўлиб бошим кесилганини,
балки Насимий бўлиб
тириклай танамдан терим шилинганини?|
Ким билур кимдир бўлганим?
Неча — неча марта ўзгарган
иқлимим, касбим, эътиқодим.
Қайси — қайси даврларда ривожланди
истеъдодим.
Нима эди менинг отим?
Дада Зардушт,
Арестофанми?
Ахура Маздакми, ҳазрати Мусо?
Ё бўлмаса ҳазрати Исо?
Иймон келтирганмиди халқлар
Якка Тангрига,
кейин динимдан қўрққанлари учун
Синай тоғида мени
чормихга тортганмидилар?
Балки Муҳаммад Мустафо бўлиб
ҳақ динни таълиғ этганим учун
насронийлар йўлимни тўстирганмидилар?
Ҳисларимга, туйғуларимга
ёвузларча кишан солиб
остирганмидилар?
Ёхуд сионийлар бўлиб
турли оқимларга
чалғитганмидилар?
Ёхуд даҳшатли Ленин бўлиб
муқаддас диним учун
менинг ҳам юрагимни
ертўлаларда
олдирганмидилар?

Ким билур?
Бу сирларнинг ҳаммаси
Аллоҳга аён...

1990

Мен ҳаёт дафтарини
варақламадим варақ — варақ.
Боболардан,
оталардан қолган тўла
ҳамда чала
буюк тарих ўтмишимдир.
Бу кунимдир,
қувончли тўй — тутунимдир.

Чала тарих,
тўла тарих
саҳифалари бўм — бўш эмас.
Неча — неча дом — дараксиз ўтиб кетган,
умрлари битиб кетган
олимлардан,
доҳийлардан
сўз ҳам очмас,
ғафлат босиб кўз ҳам очмас.
Қаҳрамонлар,
қорахонлар,
салжуклардан
бир сўз борми?
Бу варақлар,
бу тарихлар
меникидир,
бизникидир.
ғазнавийлар,
темурийлар,
Султон Салим хонадони,
дostonларда тилда қолган,
олис — яқин элда қолган
бу қадимий жаҳонимни —
достонимни ким сўйлади?!
Ким қўйлади?!
Оталарни, боболарни ким ўйлади?!
Сен кимларга онажоним,
емиш бўлдинг, Туркистоним?!

Эй қасиркам, изғириним,
тарихларнинг чўнг зулмида
зўр бардошим,
она юртим,
поёнсизим,
жонажоним, ўз Туроним!
Асир бўлди,
гоҳ юнонга,
гоҳ арабга,
гоҳи форсга,
гоҳи чинга,
ўрус деган бир улусга,
тахқирчига, ғаламусга
асир бўлди!
Йиллар бўйи пўлатдан бир қаср бўлди!
Эпиклари очилмади,
неча – неча қондош бўлган,
сирдош бўлган
юртдошларга,
авлодларга
очилмади...
Кесилса – да,
сургун бўлиб босилса – да
йироқ – йироқ бурчакларга,
нигоҳлари бургут бўлди,
лола каби очилмади,
ёлғонларга, туҳматларга,
оч кўзларга очилмади
қалб дафтари Туронимнинг.

Тўғри,
баъзан
даралари, тепалари
Туронимнинг
қаср бўлган улар учун,
оломон бор асир бўлган ўшаларга,
жосус бўлган улар учун,
бир – бирларининг изларига назар тиккан
ва кўз бўлган улар учун.
Фаройибдир

кимларнингдир қўлларида
асир бўлган тарихимиз,
басир бўлган тарихимиз;
ўзгаргандир,
қайта — қайта ёзилгандир,
чақич каби чайналгандир,
ҳар томонга чўзгиланган,
чўзилгандир
боболардан қолган кўҳна тарихимиз.
Сиқилгандир,
бурчакларда
қолиб кетган тарихимиз.
Меникидир,
бизникидир
карвон — карвон,
китоб -- китоб,
йўқ бўлганлар,
аср — аср ўқ бўлганлар...
Аммо улар
диллардадир,
узоқ — узоқ эллардадир тарихимиз,
бизнинг эски
тарихимиз.

1998.

АСАБЛАРИМ ТИНЧИМАДИ

Асабларим, асабларим,
сакраб — сакраб йиқилдим, қайларгадир
тикладилар, тикилдим?

Асабларим,
асабларим,
жаётимнинг садолари,
армонининг нидолари...
Асрларнинг
узоқ — узоқ ғорларида қолиб кетган
матонатим, чидамларим.
Хазон бўлди
боғчаларим,
гулзорларим,
удамларим...
Ўтар ахир карвон — карвон
хавотирли кўчалардан...
Гарри бўлиб тугмаларни
босган ҳам мен,
Сталинга айланибон
миллатларни қулоқ қилиб
осган ҳам мен,
босган ҳам мен...
Титради бутун жаҳон,
ғала — ғовур у шовқинлар
сасларимдан оловлани
Нагасаки, Хиросима
ўша ўтди пафасимдан.

Асабларим бузилгани
Скобелев келганида,
Фарғонани
бурда — бурда қилганида,
Авакумов бўлиб яна
Сирдарёдан ўтганида,
болишовойлар номи билан
Ганжиравон, Қўқонни ҳам
Аждар бўлиб ютганида.

Асабларим бузилганди,
Жиззах билан Бухорода
неча — неча қишлоқларни
будёнийлар, фрунзелар
қиличидан ўтказганда,
қўрбошиси ул Ленинга
ғалабанинг натижасин
нуқга — нуқга етказганда...
Неча — неча маъсумалар —
гуноҳи йўқ пок оналар
юракларинг ёвузларча тизлаганда,
қардошларим,
қондошларим
бошпанасиз қолган замон
бирлашолмай йиғлаганда,
олов бўлиб
қалбларини доғлаганда
тинчимоди асабларим...

Асабларим тинчимоди
ҳали — ҳануз.
Бу ҳаётнинг маъносини
чақолмадим.
Алломалар, буюкларим,
ҳозиргача тирикларим,
тушунмадим
бу дунёга нега келдим?
Боғу роғлар, чаманзорлар
яратмоққа келмадимми?
Ёки вайрон қилмоққами —
англамайман,
шу туфайли
ҳали — ҳануз
асабларим сакрамоқда...

Сижжак,
1999.

ОНА ТИЛИМ

Бу тилда Ўрхун, Энасой ёзувлари,
Билги ҳоқоннинг,
Култегиннинг
ғалабалари,
не — не орзулари
ер тубига иддиз отмадими?
Бу кунга аста — секин келиб етмадими?
Ва ё Шатту — л — араб бўйларидан топилаган
ўн беш минг йиллик тарихга эга
Турк хоқонларининг тош китоблари
бу кунги тилимга тамал қўймадими?
Ё неча — неча йиллар
башариятга муаммо бўлиб келган
ўша мангу ёзувларимни ўқий олмай
неча — неча олимлар йўлдан тоймадими?
Ва ё қанча — қанча ҳасадгўй,
майда маҳаллий олимларнинг
бургут бўлиб кўзларини ўймадими?

Бу тилда ҳайқирди Тумор момом
Кирнинг бўйнига қилич солганда,
унинг мудҳиш бошини қонга тўйғазиб
олганда, ҳайқирди:
"Ёвуз! Мана сенга,
қаҳрамон болам учун,
гулли, чечакли олтин,
ўша ложувард далам учун!"
Ҳайқирди...
Титраб кетди оёғи остида
муқаддас замин...
Шунинг учун момомга насиб этди
мангуликнинг минглаб тароватли
саҳарлари...

Бу тилда Эрқут "Ур!" деганда,
Чиннинг ёвуз хоқони хон
деворига тамал тошин қўймадими?
Тангри тоғларида
бир — бир Эрқут хоқоннинг

оламшумул ғалабаларини кўрмадими?
Кейин деворнинг устида
қанча — қанча жанговор аскарларини
Кўз — қулоққа айлантириб қўймадими?
Ва аста — аста заҳарли тошларини
Эрқут хоқон томонга отмадими?

Бу тилда оқхунлар ҳукмдори
Юсуф ота ўғли олмон қабиласиндан
Рим империясини
илдизидан тор — мор қилганида,
асгатлар,
весгатлар
қайтадан барпо қилмадими?
"Ун, товук, чўрак вар" деганда
"варвар" деган ном билан
жаҳон тарихига кириб келмадими?
Ва ё хон Аспарух "Вур!" деганда,
Константиннинг юрагини олмуртдек
ўзагидан сугуриб олмадими?

Бу тилда Бухорхудотлар шоҳи
Малика Туркон Хотун момом
"Олга!" деб
Қутайбани қувмадими?
Босқинчи арабларга қарши
камонларидан бир — бир, баъзан заҳарли,
баъзида заҳарсиз ўқларини отмадими?
Ва ё ҳийлагар, айёр форсларга қарши
қахрамон Сиёвуш
"Ол, ярамас!" дея қилич ўйнатиб,
Турон эрки учун ҳайқирмадими?

Бу тилда ашаддий қон ичган
золим мўғулларга қарши
мангу бобом Жалолиддин:
"Қайт, қон ичган", деб
отини яшин каби сурмадими?
Зарба оқасидан зарба бермадими?
Ё Жайхун бўйларида чингизийларни
бирин — кетин тор — мор қилмадими?

Бу тилда улуғларнинг улуғи —
у Дада Қўрқут
ва ё қашқарлик Маҳмуд сўзларимни
бирма — бир таҳлил қилиб
жилд — жилд китоблар ёзмадими?
Кейин "Қутадғу билиг"га айланиб,
Али Эр Тонгдан Гудузонга қадар,
Музли шимолдан то Кашмиргача,
варақ — варақ қанот ёздириб у
ер юзига жилд — жилд бўлиб
сочилмадими?
Ёхуд неча — неча юрт севарларнинг,
қанчадан қанча элсеварларнинг
бир муҳташам биноти бўлиб,
эшиклари тарвақайлаб очилмадими?
Ёки исёнкор жасур Насимий,
ёхуд улуғ бобом Навоий
ҳамда ўлмас Фузулий бобом
руҳ сирларин шу тилда кашф этиб,
жаҳонга доғруғ солмадиларми?
Ёвуз жаҳонгирлар
дунёни тиз чўктирган
Амир Темур бобомдан
шу тилда жавоб олмадиларми?
Менинг Султон Салимларим,
шоҳ Исмоилларим
жаҳоннинг зийнати бўлган миллатимни
шу тилда эъзозламадиларми?
Шоҳ Бобурим бир умрга
юртим дея, тилим дея
уммон кемаларидек лангар ташлаб
абадул — абад ёт юртларда қолмадими?

Бу тилда Болтачи ўғли
бир кечалик шаҳватини
учиргандан кейин,
Екатеринанинг буйруғига биноан:
"Петрни чиқарингиз зиндондан" деб,
тарихимга ўчмас доғ солмадиларми?
Қанча — қанча набиралари юртим деб
ҳали — ҳамон узоқ — узоқларда

Мусофир бўлиб қолмадиларми?
Бу тилда: "Тупроқларимдан чекил!" дея
Жаводхон Николай биринчига қарши
Шайх Шомил каби қўшин тортмадими?
Ҳар аскарин бир қайин мисол
Қипчоқ чўлларига экмадими?
Ёки Терек дарёсида
қанча — қанча очкўз адмираллар
кемалари билан чўкмадими?

Бу тилда,
бугунги менинг она тилимда
қанча узун мозийларим,
тарихларда донт таратган
минг — минг беҳбудийларим,
туробларим, жовидларим — азизларим,
Бирда мухторларим, номиқларим,
ўлмас — ўлмас буюкларим,
нуқта қўйиб неча — неча жаҳолатга,
ёлгон — яшиқ дабдабали ваъдаларга,
ёт унсур бўлган саройларга,
бизга зиндон,
пойдеворсиз ҳаётларга
нуқта қўйиб...
яшамоқдалар...
Ва улугдан улуг хоқонларим,
у ўлмас Чангдан, Ўнгдан,
балки буюк Ўндан, Эр хоқондан
Олтой — Қобий даптларида
абадул — абад қолиб кетган
у қора метин тошдаги
Туронимнинг тилида ёзув,
неча минг йиллик саодат, орзу
ўлмас... ўлмас ёзув:
"Биз — турклар яшаганмиз,
яшамоқдамиз,
яшаяжакмиз!"

ТЎХТАНГ

Узун — узун кунлар,
узоқ — узоқ тунлар,
ҳар хил тумтароқ хаёлар,
ўйлар оғушида
сарсон — саргардон тентираган миямга
бутун бир онлик бўлса — да,
фасила бермак истардим...
Сўнгги кўринмаган саҳроларда
адашиб юрган инсондек
бир нафас тўхтаб,
бир озгина бўлса — да
чарчоғим тарқалсин...
Ҳар хил манзарали,
бир — бирига боғланган
тушдек ширин
орзуларимга барҳам бериб
миям ором топсин.
Бирда яшиндек
ҳар хил ўй — орзуларнинг олдидан
сузиб ўтсин.
Сўнг тош ҳайкалга айланиб,
хилма — хил истакларни, орзуларни
бир томонга ташлаб
жойида сокингина қотсин...

Бутун онма — он чегараларини,
ҳудудларини ўзгартириб,
сайёраларга урилиб
чил — парчин бўлган кометадек,
бир он бўлса — да миямни
тўхтатмасқ истардим..

Оломон аро
сарсон — саргардон тентираган
ўйларимни, фикрларимни жиловлаб
ширин хулёлар қўйнидан
улоқтирмақ, отмақ истардим.
Миямга истироҳат бериб,

бўлмағур жанжаллардан,
урушлардан тўйган
бир эр йигитдек
орзулар қўйнида ётмоқ истардим.
Токим мени уйғотмасин
жаҳонга ҳокимлик ишқи билан
хилма – хил ўйинларни ўртага ташлаган
сиёсатдонларнинг вайсақи овози, саси...
Тўхтанг, жонсарақ ҳокимлар,
халақит берманг!
Жаҳон тикласин қаддини,
башар англасин ўзлигини,
гулшанларга айлансин
инсонлик дунёси!
Тўхтанг!..

Сижжак,
2003.

ПАЙТАВАЛАР

Бу эскидан эски кўҳна пайтава,
қанчадан қанча бекларни,
хонларни кўрган,
ишларидан,
юмушларидан,
не — не ўтиришларидан
ғурурланган, баҳра олган.
Улар билан неча — неча марта
омадли онларини кузатган,
йўддан йўлга солган,
аммо ўз жойини,
нималигини билган.
Бурнини тикмаган ақли етмаган ишта,
аралашмаган энг чигал ташвишга,
билиб — билиб қилган ўз ишларини,
ҳеч кимга ортмаган ташвишларини.

Бу ўрта ҳол пайтава,
кўпинча, кўп замон шошган,
тошқин дарёлар каби
қирғоқлардан ошган.
Ҳар ишга керакми, ноқерак,
"оға"ларига содиқ қолай дея,
бурун тикқан, аралашган.
Аста — секин даврага тушган...
Ёнидаги "оға"лари тушунтирса ҳам,
ҳеч нарсани тушунмаган.
Бўлаётган ҳодисаларнинг
фарқига ҳам бормаган,
нималигин англамаган.
Фақат йўллардаги йўловчилардай
ҳар кимсадан садақа тилаган,
ашаддий бир тиланчи каби...

Бу эса яп — янги пайтава,
сал бошқачароқ
тушунчаси, ҳаволаниши...
Бобоси эски пайтаванинг,

отаси ўрта ҳол пайтаванинг
ишларини,
юмушларини
битта – битта таҳлил қилиб,
хизматларини аниқлаб,
бизники деб билиб олган.
Ҳар ёнда,
ҳар томонда
мен дея
ноғораларини
баланд авж билан чалган.
Сўнг
эскидан эски пайтава боболарнинг
устидан қаҳ – қаҳ отиб кулган,
каллакарам пайтавалар...

Сижжак,
2003.

МУЗЕЙДАГИ ЭТИКЛАР

Бу Скобелевнинг этиклари...
Олтойдан Алп Эр Тонгга қадар,
неча — неча эллар, элатлар,
буюқлар, буюқ юртлар,
улуғдап улуғ зотлар
бу этиклар остида
топталган, эзилган,
толеларига қатор — қатор йиллар
қуллиқ деган бир исм ёзилган...
Бу — машъум Будёнийнинг этиклари,
Авлиёотадан Тошғузга қадар
қанча — қанча қишлоқлар
топталган,
ёндирилган,
таланган.
Қатор — қатор эр йигитлар
тириклайин оташларга,
ўтларга
қаланган,
жуда кўпларнинг юраклари
Сибир ўрмонларида
минг бир дардларга чалинган,
илинган.
Бу — ўша жаллод Феликснинг этиклари,
бир тепганда
неча — неча халқпарварлар
этиқдан лат еган,
задаланган,
булар халқ душмани дея,
гўл халқни туҳмат билан
алдаган.
Бу этикларни ҳар куни
музей ходимлари
тозалаган,
мойлаган,
қунига ўн марта
текширган,
пойлаган,

темир қаллари чиримасин дея
янгиларин қайта — қайта михлаган.
Бу этик эса.
туркистонлик Тешабойники,
не — не далаларда меҳнат қилганидан
таглари аста кетган, шилинган.,
умри фақат пахта далаларида
ўтган,
лой кечган.
Аммо меҳнатининг на сўнгги бор,
на боши;
кундан — кунга кўпайган,
тиним нималиган
билмаган.

Сижжак,
2003.

ЧАҚМОҚ ЧАҚИБ

Чақмоқ чақиб ҳайқирганда булутлар,
Селга қулаб барбод бўлар эл – юртлар,
Рўйхатлардан ўчиб кетар кўп отлар,
Ўчмас эди бўлмаганда бўронлар,
Буни кўрмиш отам, бобом — эранлар.

Чақмоқ чақиб селлар, сувлар тошганда,
Неча – неча тоғ – даралар ошганда,
Унга еллар ўз нағмасин қўшганда,
Сен куйлама, қўй, куйласин селларим,
Усулини олиб борсин елларим.

Чақмоқ чақиб, харсанг тошлар сузганда,
Қояларни илдиридан узганда,
Толеини сел сувлари ёзганда,
Селлар, сувлар битиб кетмас тоғлардан,
Бағрингдаги гулзорлардан, боғлардан.

Сижжак,
2003.

СЕН ОҚАР СУВ ЭМАССАН – КУ

Сен оқар сув эмассан – ку,
тошлар билан тупроқларга
аралашиб, сингиб кетсанг,
бандаргоҳу кемаларни
бир зарб билан йиқиб кетсанг.

Сен оқар сув эмассан – ку,
бирданига тўфон бўлиб
ўнг – сўлингни туб – тубидан
йиқиб кетсанг, ўйиб кетсанг,
аста – секин ошиб – тошиб
тўрт томонни ювиб кетсанг...

Сен оқар сув эмассан – ку,
қалбимдаги зўр ҳовримни
наминг билан босиб кетсанг,
бу оламдан тўсиб турган
деворимни йиқиб кетсанг,
ҳаётимни илдизидан
шамоллардек суриб кетсанг,
ўйларимни, орзуимни
шамолларга айлантириб
узоқларга олиб кетсанг...

Сен оқар сув эмассан – ку,
оғир дўлларга айланиб
юрагимни олмурутдек
навдасидан уриб кетсанг,
юрагимга юз бир, минг бир
ҳасратларни ёзиб кетсанг...

Сен оқар сув эмассан – ку,
ҳис – туйғумни изғириндек
қовжиратиб узиб кетсанг,
кейин метин тошдек қилиб
музликларга отиб кетсанг,
будур маним орзуим деб,
ўз йўлишга ўтиб кетсанг.

Сен оқар сув эмассан – ку,
қалб чўғларим босиб кетсанг.

Сиҷжак, 2003.

НАҒМА ЭДИМ

Мен — ку нағма эдим дудоқларингда,
Гул бўлиб битгандим тупроқларингда,
Куз келди, тўкиддим япроқларингга,
Ҳидинг тарқалмади, ҳидинг қалбимда,
Виқоринг, жамолинг, отинг қалбимда.

Сенку на Лайлисан, менку на Мажнун,
Саҳролар поёнсиз, мендек йўқ жунун!
Мен учун айланар дақиқанг, онинг,
Онинг қалбимдадир, онинг поёнсиз,
Чечаклар бўлмаган аввалдан жонсиз.

Менку бир гул эдим, боғингда битдим,
Сен ҳеч ҳидламадинг, ёнимдан ўтдинг,
Мени куйдириш — чун оловга отдинг,
Қалбимда умидли дунём бор эди,
Ўз ҳиссим, ўз туйғум, рўём бор эди.

Нағмалар ёқимли, нағмалар мангу,
Тангрига аёндир анвалдан ҳам бу,
Ишққа малҳам эмас на қатра, на сув,
Малҳамим ўзингсан, ўзинг гўзалим,
Ҳаёт бор — тутарми шеърим, газалим.

Сижжак,
2003.

АЁН ЭДИ

Қалбимдасан, қадам — қадам изламадим,
Толеингдан гап очмадим, сўзламадим,
Армошимдан фиғон тортиб бўзламадим,
Бўзлаганда, худом билур, не бўларди?
Мен ғарибнинг ўксук қўнгли
кимга керак,
ким оларди?!

Гўзаллигинг чечак эди,
сўлди,
битди,
Қунлар бизга боғлиқ эмас,
ўтди — кетди.
Ҳаёт бизни чарчатди — да,
тезда ўтди.
Ўтмаганда абадиян қолармиди?
Нағма бўлиб қўнғилларни олармиди?

Турнам эдинг, қанот ёзиб учмадинг — ку,
Қалбимдаги қўноғингдан кўчмадинг — ку,
Ҳар кимсага юрагингни очмадинг — ку.
Очганингда сирларимиз баён эди,
Сирларимиз иккимизга аён эди...

Сижжак,
2003.

ХАЁЛЛАР АБАДИЙ

Хаёллар абадий,
хаёллар олис...
Қани болалигим — масъуд чоғларим,
Қўйнида ўстаним боғча — боғларим,
Дўппимда тўлдириб ичган сув қани,
Ишқимни рад этган у сулув қани?

Хаёллар абадий,
хаёллар олис...
Ўша оқипом усти чўкканда қуёп,
Мени тарк айладинг — кўзларингда ёш,
Қани қадамларинг, изларинг қани?
Ранги эсимдадир, кўзларинг қани?

Хаёллар абадий,
хаёллар олис...
Қалбимда абадий ишқ солган бир ҳис,
Яъники, қалбимда фироқдан бир из...
Қани, қайда ўзи, ширин суҳбати,
Дилни қитиқлаган нози, иффати?

Хаёллар абадий,
хаёллар олис...
Орадан асрнинг ярми ҳам ўтди,
У кунлар бир тушдай тугади, битди,
Ишқингни абадий қалбда асрадим,
Тугамади мангу фироқ ҳасратинг...

Сиҳжак,
2003.

ТУГМАЛАР

Бугун атторнинг дуконидаман,
турли ашёлар конидаман...
Пештахталар...
Дид оилан безалган расталар,
Молларга урилган тамгалар,
молларда ўзгача рамзалар...
Пештахталар...
Бу — кийим — кечак растаси,
бу эса, пойабзал пештахтаси.
У ерда — чи?
Сотилади тугмалар —
кўз олдимда ўнгланар
ялтироқ,
жилокор,
каттароқ,
кичикроқ —
турли тугмалар:
чиройли матоларга чатилган,
турли қутилар ичида,
турли — туман ўлчовда,
ҳар хил бичимда;
бу — кўйлак тугмаси,
бу эса, шимники,
камзулга мос ҳов ўттаси.
мана булар ниманики, кимники —
тугмалар...
Бу — улхан кўтарма кранлар тугмаси,
бу эса, дурадгор дастгоҳининг тугмаси,
булисиси — ҳар кун
вақтимизни ўғирловчи
радио ва телеэкранлар тугмаси,
бир босганда намоён бўлар
кўз олдинда жаҳон харитаси;
инсонларнинг ҳаёт — момот кураши —
бойлик учун,
мансаб учун,
иззат учун,
ва яна нималардир

ва қандайдир насаби йўқ
зот учун.
Хабарларда оламларнинг
ҳаётининг барчаси,
қанча – қанча саноғи йўқ эртаси,
курашлар,
баҳсу мунозара
кетар экан катталар ўртасида.
бари – бари шу тугмалар орқасида...

Бу дўкондан сал нарида,
тубанликнинг қаърида
ёт кўзлардан сирли тутилган.
соҳибларидан ҳар дақиқа
бир баломи,
бир офатми,
бирон нарса кутилган
тугмалар...

Биринчи — Гензерберг яратган
атом бомбасининг тугмаси...

Иккинчи — Теллер ихтироси —
водород набосининг
асрлардан асрларга ўтаётган
мероси...

Учинчи — ўша бадбахт Сахаровнинг

Бир тўда Қавимлар томонидан
номига ёзилган

Хаританинг

минг – минг йилларга етган

хидрогон ўлатипинг ингроси...

Тўртинчидан, Уйғониш оролида

ихтиро қилинган турли – турли

кимёвий моддаларнинг

неча – неча асрлардан ўтиб,

насларга қолган қаҳ – қаҳаси, ханнгоси...

Бу садаф тугмалар бирдан босилса,

ҳаётимиз не билан тутар, битар?

Эҳтимолки, бу зада бўлган замин

инграб – инграб йитиб кетар...

Сижжак, 2003.

БУ ЙЎЛЛАР...

Бу йўллар — тошли, кесакли,
ўнқир — чўнқир йўллар...
Ким?
Кимлар ўтди бу йўллардан?
Қалбларида эзгу ниятлари,
бир — бирига ўхшамаган ҳаётлари,
қўлларида қиличлари, қаламлари,
юракларнинг сирли тубидаги
ҳеч кимсага номаълум аламлари...

Бу йўллар — тошли — кесакли,
ўнқир — чўнқир йўллар...
Ким?
Кимлар ўтди бу йўллардан?
Кимлар?
Онда — сонда орзуларига
олимлар етдилар бу йўлларда.
Баъзан ярим йўлларда
ё одил,
ё — да ёвуз мақсадлари учун
чириди, битди бу йўлларда!..

Бу йўллар — тошли, кесакли,
ўнқир — чўнқир йўллар...
Ким?
Кимлар ўтди бу йўллардан?
Ким
кимларга юзма — юз келди бу йўлларда!
Баъзан орқамиздан тошлар отдилар,
баъзан — да метин қояларга айланиб,
ярим йўлларда ўзлари қотдилар.
Ё мол — давлатга,
қўлларидаги қулларга ишониб,
филлар қулоқларида ётдилар
ва аста — аста ёниб битдилар
буйўлларда!..

Бу йўллар — тошли — кесакли,
ўнқир — чўнқир йўллар...
Ким?
Кимлар ўтмади бу йўллардан?
Ким?..
Кимларни уммонлардаги кемалардек
баланд — баланд мартабалар учун
уммонлар
қаърига ғарқ этди бу йўлларда!
Ё тийинлардек
қаллоблардек сотилар бу йўлларда
ёинки аждар бўлиб ютдилар
бу йўлларда...

Бу йўллар — тошли — кесакли,
ўнқир — чўнқир йўллар...
Кимлардир олтин ортмоқлаб,
кимлардир қўлёмалар тортмоқлаб
дунёмиздан ўтдилар!..
Бари тупроқларга айланиб,
тупроқлар аро тошдек қотдилар...
Энди — чи?
Энди кимларнинг навбати?
Кимлар?!
Бу фақат Аллоҳга аён...
Бу йўлларда
кимларни кутади
тақдир — бахтсиз, бахтиёр...

АСАЛАРИЛАРИМИЗ

Бу шакарнинг ўзику,
бинафша ҳиди қани?
Атрғулнинг шираси, ҳиди,
Қирқоғайни бўйи қани?
Бу шакарку, қани асал?!
Бу асални неча ойдан сўнг
хумдан олиш учун
болта керак бўлади, болта!

Мана бу асалдан Қайнарсойнинг,
Олтинўзакнинг,
Оқбўзғашнинг,
тоғ наъматакнинг,
қизил дўлананинг,
зиғирак ширасининг
таъми, ҳиддари келяпти...
Агар бу асаларилар
кўкнор гулининг
ё нашанинг
ғунчаларини ҳам тотганда эди...
Кўкламда
на шакарга эҳтиёж бўларди,
на — да хилма — хил
крематорий тажрибаларига...

Бу эса, Пском асали,
бундан оз — моз олма,
зарпечак,
маймунжон,
итбурун ширасининг
ҳидлари келяпти.
Болаларга бериш мумкин эмас,
чунки зарпечак шираси бироз хатарли.

Мана бу Асқартоғ асали;
болага ҳам,
бобога ҳам,
бувига ҳам,

аяга ҳам маъқул...
Таъми, ҳиди
ёввойи чечаклар,
атр гулларники...
Бу ерда Зарафшон водийсидаги каби
ҳали бузилмаган табиат, —
на қорабўзач,
на ёввойи кўкнор,
на — да анзур пиёзи,
на — да наша ғунчалари
нодон подалар томонидан топталмаган.
Асаларилари омон,
асаллари — асил...

Ахир, қачонгача
нашал аримизни,
кўкнориларимизни
қўлимиз — ла йўқотамиз?!
Ахир, кўкнор пўчоғидан
каноп каби фойдалансак бўлмасми?
Уруғидан ёғ,
гулларида
минг бир дардга даво
дорилар олсак бўлмасми?
Ахир, қачонгача
бойликларимизни
ўз қўлларимиз билан
илдизидан қуритамиз?!
Ахир, Испонийеда, Итолиёда,
у улуг Олмонийеда
ва неча — неча улусларда
жамоа хўжаликлари,
ширкатлар даласи
кўкнорлардан яшнайти...
Нашалардан хилма — хил дорилар
ясалади...

Қачонгача ўзимиздаги минг хил
доривор ўтларимизни қўйиб,
қандайдир

олис — олис жойлардан,
маконлардан
заҳри қотил дориларни
қимматга олиб,
топганимизни совурамиз.

Ахир, табиатимиз,
тупроғимиз,
виқорли,
азамат, гўзал
тоғларимиз,
шифобахш гиёҳларимиз
дармон — ку дардимизга,
керак — ку баримизга!..

ПИЛЛАПОЯЛАР

Эскидан эски, кўҳна кўҳна
ҳашаматли бир бинонинг
пиллапоялари ўнгидаман,
бағрига не — не оёқлар босилиб
остида еили кетган
зинапоялар ёнидаман...
Ким... Кимлар бу пиллапояларга
ҳаҳд ила қадам босиб ўтмаган?!
Олий — олий раҳбарларнинг
ҳар хил ваъдаларига, таъналарига
аччиқ — чучук сўзларига,
ким, кимлар қулоқ тутиб,
муродлари ушладини кутмаганлар?!
Пиллапоялар...

Бунда не — не назирларнинг
гала — гала хокимларнинг,
яна алла — алла кимларнинг
қалбида оёқ излари яшаб қолмаганми?
Қанча — қанчалари
бу пиллапоялар орқасида
ҳайфсанлари
ташаккурлар олмаганми?
Кунлари, соатлари
қайдаси билан
бир марамада ўтмаганми?
Умрлари юввош — юввош
олий — олий «чўққи»лар орзусида
армон билан тутаб битмаганми?
Ҳаётлари, режалари
чалкаш — чувалиб кетмаганми?
Пиллапоялар...

Бу пиллапоялар Ким,
кимлар қадам босиб — ўтмаганми?!
Қалбларида не — не эъзу ниятлари,
бир — бирига ўхшаш,
бири — биридан фарқсиз ҳаётлари,

миллатдошларига эмас,
ҳз уруғ – аймоқларига илтифотлари...
Бир – бирга занжирдек
уланиб кетмаганмиди?
Юракларида олий – олий чўққилар,
Уларни забт этиш иштиёқи
қалбларини парчалаб титмаганмиди?
Ойлари, йиллари
Шу тарзда – ўтмаганмиди?
Пиллапоялар...

Ўша – ўша...
Ўтган асрдагидек...
Янгидан – янги қадамлар...
Бир – бирининг такрори бўлмаган
хилма – хил тушунчали одамлар...
Ҳар биттасининг ўз пири, ўз сардори...
Ҳаммасининг
ўтган асрдан қолиб кетган
ўша – ўша эскича раҳбари...
Ёнларида янги – янги илтифотли устозлари,
малакали доялар...
Қадамларига мунтазир
бугун ҳам,
ўша кўҳнадан – кўҳна зинапоялар...

Сижжак,
2004.

ҚАСИДАЛАР

ҚИЗИЛҚУМ

*Жиянларим
Баҳо, Исмат,
Бахтиёр ва
Баҳодир Саидовларга...*

1

Олис чўққилардан чиққанда қуёш,
Зулматни чангаллаб бўққанда қуёш,
Ўт бўлиб бағрингни ёққанда қуёш,
Қизилқум,
 мен сенинг қошингга келдим,
Ёмғирга айланиб бошингга келдим.

Бағрингда яйрайди сонсиз қулонлар.
Туялар, чаёнлар ҳамда илонлар
Бошингга шафақлар туққанда тонглар.
Сенга салом берар эчкизмарлар,
Белини чирмаган эски камарлар.

Бир бошинг Устюртда,
сўнгинг — Зарафшон,
Қорадарё сенга ошиқар равон,
Бағрингда яйрайди ҳар бир тирик жон,
Жонимсан,
 манимсан,
 Қизилқумим, ҳей,
Қалбимсан,
 сўзимсан,
 менинг дилим, ҳей!

Сўнгги кўринмаган қум қўрғонларинг,
Афсона сароблар боғ, айвонларинг,
Бағрингга бош қўйган не — не жонларинг,
Бу кун виқоримсан,
 бу кун сўзимсан,

Минг йиллар ортинда қолган изимсан.
Номинг Қизилқумдир, қизил тупроғинг,
Феруза, олтиндир гулинг, япроғинг,
Рангинг қизил,

сенинг қизил байроғинг,
Кўпларнинг қонидан байроғинг сенинг,
Офтобдир, ҳилоддир чироғинг сенинг.
Сенга қадам қўйди ёвузлар, ётлар,
Сени асир қилди оловлар, ўтлар,
Бағрингга ин қўйди бўрилар, қуртлар,
Қани бўриларинг?

Тугади, битди,
Кимлардир уларнинг бошига етди!

2

Қон тутиб келганди форсий юхони,
Сен таянчи бўлдинг Тумор момонинг,
Қиличи синганда Туркон онанинг,
Қиличдай таёғи бўлгандинг — а, сен!
Қўлида байроғи бўлгандинг — а, сен!

Тупроғинг авваддан Турон бойлиги,
Бошига балодир хотамтойлиги,
Авваддан бўлгансан "дўст"лар ёйлиги,
Қани дўстларимиз?

Улар ҳам ўтди,
Нима олиб келди?
Қаёққа кетди?

Бухоронг, Урганчинг,
Ромитанинг бор,
Занжир узиб бу кунга етганларинг бор,
Кўксингга бош қўйиб ётганларинг бор,
У маним, у — санинг Имом Бухоринг,
Бағрингда ниҳондир неча баҳоринг.

Юсуф Ҳамадоний, Хўжайи Жаҳон,
Хожа Баҳоуддин — комили имон,
Дунёни фатҳ этган мингдан ортиқ онг,
Бу онглар сеники, меники, ахир!
Кўз — кўз қилса арзир, бу қандай фахр!

Оққалъа, Кўққалъа

шуҳратинг — шонинг,
Унда нажот топди минг — минг инсонинг,
Бутун гавҳарисан бутун жаҳоннинг,
Жаҳоннинг суҳбати, сўзи, Қизилқум.
Юртимнинг аввалдан кўзи, Қизилқум.

Султон Вайсинг ҳам шу Турконга макон,
Сенга сингмадими ёмғир — ёмғир қон?
Тарихинг билмаган ғафлатли инсон,
Номингни булғади қанчалар шайтон,
Қонингни сўрди — я ул сариқ илон!

3

Бухоронинг Ситорасин кузатдим,
Гуллар унган юрагимни қонатдим,
Секин — секин кимлигимни унутдим...
Унутулмас қизларинг бор, Қизилқум,
Жигаримда излари бор, Қизилқум.

Ғиждувонда Кишварийни қидирдим,
Лолу ҳайрон йўллар узра мен турдим,
Юрагимда яна бир бино қурдим,
Биоларинг ҳуснинг эрур, Қизилқум,
Чорминоринг юзинг дурур, Қизилқум.

Кўҳна Урганч — париларинг макони,
Хивангда мен қидирганман Бекани,
Совчи қўйсам девдим Турсий кўкани,
Совчиларни юз туясиз қўйдирмас,
Камбағалга бу ерларда қиз бермас.

Томдиёққа қиз қувдига чиққанман,
Сулувлар — ла беллашганман, йиққанман,
Юрагимга алам сихин тиққанман,
Тиқмас эдим,

сен бор, нозли Бибигул,
Тоқатимни синайсан — да сен нуқул.

Ичанқалъа тарихингнинг илдизи,
Шоҳсанамнинг — Отажоннинг гул қизи,
Онабиби — Хоразмнинг юлдузи,
Юлдузидан кимлар кечар, Қизилқум?
Юракларга ўтлар сочар Қизилқум.

Қизилтепа мард эрларга макондир,
Тоғшодлар от чоптирган ватандир,
Қизилтепа дема уни, бир кондир,
Ҳар қаричи томиримдаги қондир,
Бу қон менинг маёғимдир, Қизилқум,
Юрагимнинг ҳам ёғидир, Қизилқум.

Нодира қиз Карманадан изладим,
Талайини Жайхунимга сўзладим,
Хўжандимда "Опа" дедим, бўзладим,
Бўзламасдим бўлмаганда "қизил"лар,
Ёмонликни излаб доим изиллар.
Ёмонликдан йироқ бўлган, Қизилқум,
Яхшиликка чироқ бўлган, Қизилқум.

Нуқсонларин қидирмадим қизингдан,
Ором топдим суҳбатидан, сўзидан,
Робиямиз чирой олган ўзингдан,
Ўзингсан — ку ёруғлигим, Қизилқум,
Жаҳондаги улуглигим, Қизилқум.

4

Ҳа, устингда кимлар қўшин сурмади,
Юртимизни не кунларга солмади!
Нағора — ю карнай — сурнай чалмади!
Ўйнадинг — да бу куйларга, Қизилқум,
Тушган эдинг не куйларга, Қизилқум!

Қизилқумим,
 виқоринг бор ўзингдай,
Юрагимда томир отган изингдай,
Харитада суврати бор юзингдай,
Бу оламда сувратимсан, Қизилқум,
Олам аро ҳурматимсан, Қизилқум.

Ҳар қадамда лайлагинг бор,
 қумринг бор,
Товусингга ҳар томонда еринг бор,
Бургутингга юрагимда ўрин бор,
Бургутларинг бугун шоҳинг, Қизилқум,
Япроқ эди алам — оҳинг, Қизилқум.

Пойдеворинг асли тенгсиз бир уммон,
Сен мангусан то ер бордир, то осмон,
Сен азизсан то тириқцир туркий жон,
Бағрингдаги сиринг пинҳон, Қизилқум,
Бир олтинмас, сирларга қон, Қизилқум.

Бу дунёнинг азоби кўп, чеки йўқ!
Тиллаларинг кўп – кўпларга қонли ўқ!
Тақдирингдир матонатинг — оғир юк,
Бу юкларни кимлар ортиди, Қизилқум?
Тўймас кўзлар тўймай қотди, Қизилқум.

140

Қанот ёздим, лек бағрингдан кечмадим,
Кечганимда тошлар сурон соларди,
Ортимда Нуҳ изларимда қоларди!

Оқтовингнинг тошларида овозим,
Жумбоқ дерлар ҳар битта тошнинг ўзи,
Лолу гунгдир минг — минг баҳори, ёзи,
Жумбоқларинг ечганим йўқ, Қизилқум,
Мўъжизадан кечганим йўқ, Қизилқум.

Оқтовингнинг ўзи азалдан жумбоқ,
Жойларинг бор ҳали етмаган оёқ,
Ҳар қадамнинг ватанимга бир навроқ,
Навроғимсан, виқоримсан, Қизилқум,
Минг шафақли саҳоримсан, Қизилқум.

Хатирчинг азалдан хатарга кондир,
Азал — азаллардан қолган макондир,
Бу дунё аслида кўҳна дўкондир,
Вақт келар, сўйларсан ўзинг, Қизилқум,
Минг китобга етар сўзинг, Қизилқум.
Авлодга сўз қолса аслида басдир,
Ўғри, бу ҳаромдан туғилган касдир,
Мақтовим кутмагил, мақтов абасдир,
Мақтовлар бошларга етадир бир кун,
Бошларга не тушса, ўтадир бир кун.
Не савдо бошингдан ўтмас, Қизилқум,
Афсонанг, достонинг битмас,
Қизилқум.

Шамол, бўронларинг — насллар оҳи,
Тошларда боболар ўтли нигоҳи,
Одамнинг дунёда кўпдир гуноҳи,
Гуноҳинг ўзимнинг, ўзим, Қизилқум,
Одамга берсин — да тўзим,
Қизилқум!

Қани у Искандар — жаҳон сардори?
Қани у Чингизхон — жаҳон тождори?
Қадарга йўл топар гўдаклар зори,

Фотиҳлар қабрига қарғишлар учди,
Ким билан — руҳларин нималар кучди!
Искандар отини сурган Қизилқум,
Чингизхон зулмини кўрган
Қизилқум!

6

Мирзо бобом сендан олис кўчганда,
Не — не бинолару юртлар очганда,
Сирларинг элларга очиб сочганда,
Лол қолган ўзингсан шунда, Қизилқум,
Дол қолган ўзингсан шунда, Қизилқум.

Мирзо бобом сендан дунё олмади,
Ҳам сени соғиниб, бахти кулмади,
Ранги сарғаймади, юзи сўлмади,
Даҳолардай метин қоя нурамас,
Буюкларнинг уруғлари қуримас.
Даҳоларни кўриб қолган Қизилқум,
Буюкларни бағрига олган Қизилқум.

Мирзо бобом ҳаётини тузганда,
Бор умидин диёримдан узганда,
Кунларини секин — секин чўзганда,
Сен ҳам узоқ чўзилдинг — ку, Қизилқум,
Қуёш боқиб сузилдинг — ку, Қизилқум.
Мирзо бобом айтмиш: "Турон тарихи...",
Юввош — юввош эриди юртим яхи,
Тўғонлар ҳам ағдарилур, йиқилур,
Кишанлар ҳам парчаланур, йўқ бўлур,
Зўравонлар юрагига ўқ бўлур,
Золимларга ўқ бўлган Қизилқум,
Қонхўрлардан қасдин олган Қизилқум.

Бобом демиш: "Ҳар не бўлар ўтмишда,
Юрт қутилар минг балодан,
ташвишдан,
Зўравонлар бой берарлар ҳар ишда",
Ўшал кунлар энди етди, Қизилқум,
Зулумотлар ўтди, битди, Қизилқум.

Мирзо бобом ватанимда изи бор,
Сийнасида ўчмас — ўчмас сўзи бор,
Ҳар қадамда нигоҳи бор, ўзи бор,
Нигоҳлари ёруғлигим, Қизилқум,
Жаҳондаги улуғлигим, Қизилқум.

Мирзо бобом каромати оқланди,
Элим ўйи, орзулари қўланди,
Душманлари жаҳаннамга йўлланди,
Йўлланмасди бўлмаганда озодлик,
Қўлланмасди қулмаганда озодлик.
Зулумотдан қарахт топган Қизилқум,
Озодликдан фарах топган Қизилқум.

7

Ватан дедим, ўзга юртда кўзим йўқ,
Бугун ҳурман, ўзгаларда сўзим йўқ,
Ёт элларда босқинчилик изим йўқ,
Изим бари ўзимники, Қизилқум,
Тоқатиму тўзимники, Қизилқум.

Ватан, бугун ҳайитларинг муборак!
Юртлар ичра Наврўзинг яшил байроқ,
Тарих оқдим, бир дostonдир ҳар варақ,
Янги doston Наврўзимдир, Қизилқум,
Ҳайитларинг юдузимдир, Қизилқум.

Ватан, менинг бу дунёмсан, ўзимсан,
Аждодларим, дийдоримсан, юзимсан,
Юксак — юксак минбарларда сўзимсан,
Сўйламсққа минг — минг йилим,

Қизилқум,
Бурро — бурро она тилим, Қизилқум.

Дардларингни долға — долға эшитдим,
Юрагимдан на қуволдим, на отдим!
Эркаланиб қучоғингда мен ётдим,
Ётмас эдим, кишанлардан қўлларим,
Очилганди, кўзларим ҳам йўлларим.

Кишанлардан озод бўлган Қизилқум,
Озодликдан обод бўлган Қизилқум.

Гардларингни секин — секин унутдим,
Онам дедим, номингни дилда тутдим,
Бу кун янги ҳаёт — дунё яратдим,
Киприкларинг гард кўрмасин, Қизилқум,
Авлодларинг дард кўрмасин, Қизилқум.

Ватан дедим, ўтганларни оқладим,
Толеимни тупроғингга боғладим,
Бўрон эдим, туғён этдим, чоғладим,
Бўрон бўлиб увиллаган Қизилқум,
Туғён бўлиб гувиллаган Қизилқум.

Ватан, менинг ўз куйимсан, куйладим,
Юртдан айру насларни ўйладим,
Достон қилдим, не элларга сўйладим,
Сўйламаган сўзларим кўп, Қизилқум,
Куйламаган куйларим кўп, Қизилқум.

Бугун сенинг озоддигинг яловдир,
Юрагингда эҳтиросинг оловдир,
Бу кунингдан қувонмаганлар ёвдир,
Ўтган умринг — сенинг сабр —
бардошинг,

Қара, порлар бошда яна қуёшинг,
Бардошимнинг мисолисан, Қизилқум,
Матонатим тимсолисан, Қизилқум.

Таянчинг заминдир, заминда — уммон,
Омонат яшайди ҳамиша инсон,
Албатта, омонат бу нурли жаҳон,
Мен сенга суяндим боқий Қизилқум,
Боқийсан, дунё бор токи, Қизилқум!

Сиждак,
2000 — 2001.

ҚУРАМА

1

Сувлар, селлар ҳайқиришиб жўшганда,
Кўк булоқлар унга куйлар қўшганда,
Дарёларинг ҳайқиришиб тошганда,
Эҳтиёт бўл, қоя кўчар, Қурама,
Какликларинг сендан кўчар, Қурама.

2

Мен бир оқин кўрганимдан сўйлайман,
Эшитганим, билганимдан сўйлайман,
Гоҳ қувониб, куйганимдан сўйлайман,
Гоҳ кўлда соз, гоҳи қалам, Қурама,
Гоҳ кўзда ёш, гоҳи алам, Қурама.

3

Ютум — ютум сувларингга тўймадим,
Қарич — қарич тупроқ — тошинг ўйладим,
Тўфон бўлиб юрагингга ўйнадим,
Бу кун кўнглим бузидими, Қурама,
Ё юлдузинг узилдими, Қурама?..

Кумушконинг кумушданми, зарданми?
Бошингда тож тошданми, гавҳарданми?
Алвон шафақ сенданми, саҳарданми?
Висолингга қандай тўяй, Қурама,
Қай тил билан сўйлай, суяй, Қурама?

Баҳор келгач чақмоқларинг чақди — ей,
Дарёларинг сурон солиб оқди — ей,
Сенинг ишқинг неча жонни ёқди — ей,
Юракларга ларза тушар, Қурама,
Ҳам бошлардан ҳушлар учар, Қурама.

Ёз офтоби меҳринг бўлиб тушганда,
Олмаларинг, олмурутинг пишганда,
Бахшиларинг, куйчиларинг жўшганда,
Куйларини еллар куйлар, Қурама,
Достонларинг эллар сўйлар, Қурама.

Бир чечакцир Қорахитой қизлари,
Болдан ширин лаҳжалари, ўзлари,
Чаросимдир Назокатнинг кўзлари,
Чинор эдим, оҳ, қуладим, Қурама,
Тупроғингни мен яладим, Қурама.

Гул битибдир гул шўх қизларнинг
юзига,

Холик Аллоҳ гувоҳ шоир сўзига,
Ёмон тушдим Ақиданинг изига,
Кўзларига тўйганим йўқ, Қурама,
Ўз ҳолига қўйганим йўқ, Қурама.

Ўғилойнинг ўчоғида тутуни,
У Чимёндан олиб келган ўтинни...
Ўғил кўрдим, нима қўяй отини,
Шоҳ Мирзоми, Жаҳонгирми, Қурама?
Шоҳ Бобурми ё Темурми, Қурама?

Хўжа Аҳрор, Яссавийлар авлодинг,
Тарихларда, не — не юртда бор отинг,
Боболардан қолган ўчоқ, ўз ўтинг,
Не — не юртга чўгинг кетар, Қурама,
Ҳамда бору йўғинг кетар, Қурама.

4

Қазо — қадар уя қўйган бошингда,
Бойлигинг деб тупроғингда, тошингда,
Бир Аллоҳга қолиб сенинг ишинг — да,
Шўр қисматинг мунча жумбоқ, Қурама!
Юрагимда доғ узра доғ, Қурама.

Кўз ўнгимда кечар қишинг, баҳоринг,
Кўҳна Чимён сенинг синган дуторинг,
Майдонтол — сипоҳсиз қолган эгаринг,
Эгаринг не боис қондир, Қурама?
Бу ҳолингга кимлар ёнди, Қурама?!

Умринг бўйи талаш бўлди бисотинг,
Тупроғимда, харитида бор отинг,

Оппоқ сочи, мағрур Чотқол авлодинг,
Ёзу қишда муздир бошинг, Қурама,
Хазинадир тупроқ — тошинг, Қурама.

Шаҳидларга аза тутиб йиғларлар,
Юракларни чўқсиз, ўтсиз доғларлар,
Мард қўзғалса, қўлларини боғларлар.
Қўлларини боғлаган ким, Қурама?
Кўксинг ўйиб доғлаган ким, Қурама?

5

Чимёнингнинг нафасин ҳис этганман,
Бўз сувингга неча қармоқ отганман,
Хаёл ичра ҳайкал бўлиб қотганман,
Қачон эрир қоринг, музинг, Қурама?
Қулми, ҳурми ўғил — қизинг, Қурама?

Бахмал эдим, этагингга ёйилдим,
Ангрен эдим, ич — ичимдан ўйилдим,
Олмалиқ — мен, қўзи каби сўйилдим,
Хомталашу талон — тарож Қурама,
Келгинди — тўқ, ўз эли оч, Қурама.

Амалдоринг эли эди, титратди,
Мазлумлар бошида қилич ўйнатди,
Ҳақталаб эрларни зиндонга отди,
Зиндонларда борми ўрин, Қурама?
Қайдан топай мардлар гўрин, Қурама?

Золим бағринг пора — пора қилганда,
Ётлар сени ўз ҳукмига олганда,
Мардларинг қўллари боғли қолганда,
Ўз ҳолингга ўзинг ёндинг, Қурама,
Ўзлигингдан нега тондинг, Қурама?

6

Қурама...

Вужудингни ўйим — ўйим ўйдилар,
Бир фил мисол нимта — нимта сўйдилар,
Баднафс ёвлар, айтгин, қачон
тўйдилар?

Ким йиғлади, кимлар қулди, Қурама?
Кимларнинг сандиғи тўлди, Қурама?

Пилла, пахта манзилига етади,
Саксовулим олтиндан ҳам ўтади,
Не — не бойлик қайси гўрга кетади?
Гап тагига етганим йўқ, Қурама,
Чегарадан ўтганим йўқ, Қурама.

Чорбоғнинг дардидан селлар сўйлади,
Тошқинлар сўйлади, еллар сўйлади,
Золимлар зулмини эллар сўйлади,
Кўз ёшлари оқди — оқди, Қурама,
У садларни ёмон йиқди, Қурама.

7

Ортингда Чотқолдир, суянган тоғдир,
Ҳумо қуши кўзи очиқ — уйғоқдир,
Чор — атрофинг дов — дарахтдир, чорбоғдир,
Гул — чечагинг нега сўлган, Қурама?
Боғбонларинг қайда қолган, Қурама?

Баҳоринг куз бўлмиш; гуллар сўлибдир,
Босқинчи борингни талаб олибдир,
Авлодларга энди нима қолибдир,
Сийнангда сут эмас, қондир, Қурама,
Бу ҳолингга кимлар ёнди, Қурама?

Не — не зўрлар бир — бир келиб кетди — ей,
Вайронадан из қолдириб ўтди — ей,
Ҳар биридан минг балолар етди — ей,
Ўзлари ҳам бало эди, Қурама,
Миллати ҳам чала эди, Қурама.

8

Қурама...
Узумларинг нақ тилларни ёрарди,
Кўксувингнинг суви кўнгил оларди,
Архарларинг чўққиларга чорларди,
Тўёлмадим кабобингга, Қурама,
Қаролмасдим офтобингга, Қурама.

Меҳригиёнг неча дардга даводир,
Олмалигинг ҳасратли бир онадир,
Ҳар тарафинг оғир – оғир ҳаводир,
Заҳар пуркар қай аждаҳо, Қурама,
Ё қай олим, қай бир даҳо, Қурама?

Бепуштлиқдан номус қилар зурриёдинг,
Паҳтанг — эрлар белидаги фарёдинг,
Оғу – оғу мудраётган ҳаётинг,
Кўзларингни кимлар ўйди, Қурама?
Ҳаётингдан кимлар тўйди, Қурама?

9

Қурама...
Берунийнинг Менделеев жадвали,
Қарам халқнинг бўлурми илми, тили?
Ҳоким халқдир “доно”, “авлиё”, “вали”,
“Карам”ини кўп кўрдинг — а, Қурама,
“Даврон”ини хўп сурдинг — а, Қурама.

Боймирзанинг нима эди даъвоси,
Ҳаётингнинг нима эди маъноси?
Бу ўлканинг кимлар бўлди ошноси?
Кимлар “бахт” деб план берди, Қурама?
Шу юртни деб ким бонг урди, Қурама?

Пилаларинг нега мунча чидамсиз?
Далаларинг кундан кунга одамсиз,
Бағринг нечун писталарсиз, бодомсиз?
Қачон сендан файзинг учди, Қурама?
Не балолар бошта тушди, Қурама?

Қорам эдик, “ҳур ўлка” деб ёзилди,
Бу ўйинлар неча йилга чўзилди,
Киши билмас гўрларимиз қазилди,
Билиб туриб “ғинг” демадик, Қурама,
Тақдирингдан ғам емадик, Қурама.

Босқинчилар бойликларинг олдилар,
Ҳукмин суриб, ҳар мақомга солдилар,

Тупроғингда карнай — сурнай чалдилар,
Ұйнади эл минг навога, Қурама,
Кўнмагани дуч балога, Қурама.

Боболарнинг гўрларига тош отдик,
Имонимиз — Қуръонни ўтда ёқдик,
“Ўртоқ” бўлиб эркак — аёл, қари — ёш,
Ўрисларнинг ароғини кўп отдик,
Боғрингда кўп қолди шиша, Қурама,
Йўқотибмиз андишани, Қурама.

Бисмиллосиз сон — саноксиз болалар,
Имон билмас батъи ота — оналар,
Пайдо бўлар азаддан йўқ балолар,
Балоларга тутилганмиз, Қурама,
Қачон ундан қутулгаймиз, Қурама?

Танга бўлса, кафтингдаги шўрвадир,
Омад бўлса, бўйнингдаги тўрвадир,
Бу дунёда кимлар бизни авради?
Ёлгон дунё шумикин ё, Қурама?
Қайда қолди оқил — доно, Қурама?

10

Эски Турон — босқинларга бой юртим,
Искандарга бўй бермаган той юртим,
Шатта еди араб ҳойнаҳой, юртим,
Бари кетди, қайтолмади, Қурама,
Мақсадига етолмади, Қурама.

Алимқулга тегди неча зарбалар,
Абдуллонинг бўйнидаги тўрволар,
Азимбойга пиширилган шўрволар
Черняевга мадад бўлди, Қурама,
Юртни севмак иллат бўлди, Қурама.

Салим эдик, Ватан дея осилдик,
Солиҳ эдик, бурдаландик, кесилдик,
Мирсаиддек ҳар томондан тўсилдик,
Тўсилганмиз, кесилганмиз, Қурама,
Битта — битта осилганмиз, Қурама.

Кимлар келди қизил байроқ кўтариб?
Тилда ваъда, қўлда қилич, юрт олиб,
Юртбошилар қочди, большевой қолиб,
Эл бошига тушди савдо Қурама,
Халқ халқ экан, бўлмас адо, Қурама.

Тарих бобом тили куйган, дили — қон,
Куйган кўнгил бўзлар то охир замон,
Оқ ит ҳам қора ит итдир ҳар қачон,
Итларнинг даврини ўтди, Қурама,
Гуноҳсизлар қони тутди, Қурама.

Босқинчи кетди — ю вайрона қолди,
Қашшоқ эл қолди — ю ҳайрона қолди.
Номардлар йўқолиб, мардона қолди,
Гўрида тик турар мардлар, Қурама,
Қаҳрга айланар дардлар, Қурама.

Қон — қардошлар бир — биридан ўч олди,
Фитналардан қувват олди, куч олди,
Ғазаб отлиғ жоҳил ақлу хуш олди,
Не — не беғуноҳлар ўлди, Қурама,
Душманлар яйради, кулди, Қурама.

11

Ҳақиқат бу — Самандар ёнмас қушдир,
Алдов, фитна, зўрлик бу оғир тушдир,
Ёв қолдирган турмуш оғир юмушдир,
Дўст — душманни билмоқ керак, Қурама,
Ватан учун кучли билак, Қурама.

12

Ватан!

Энди меникисан, Ватаним,
Ҳайронимсан, гирёнимсан, мен таним,
Қора кунлар ўтди — қора кафаним,
Энди бошинг тоғ кўтаргил, Қурама,
Энди кўнглинг чоғ кўтаргил, Қурама.

Озодлик диёри офтобдай азиз,
Қувончинг куйлаган рубобдай азиз,
Байрамлар сипқорган шаробдай азиз,
Чўққингдан қарайман ёниб, Қурама,
Ватан дийдорига қониб, Қурама.

Ҳаёт мангу эрур.

Ватан мангудир
Ўзбек диёрида чаман мангудир,
Фурур — мангу,
номус ва шон мангудир,
Ва Сўз мангу, мардлар Сўзи, Қурама,
Ва Юз мангу, мардлар Юзи, Қурама.

Ватан,
эртан кўзларимда намоён,
Дардинг битар, яшарсан омон — омон,
Қирларингда лолалар алвон — алвон,
Қушлар учар, чарх урарлар, Қурама.
Мардлар сўзда шаҳд турарлар, Қурама.

13

Ватан,
сени қай тил била сўйлайин,
Қучоғимга олай, қандай бўйлайин?
Борлигингга мен садака бўлайин,
Сўзларимга сен гувоҳ бўл, Қурама,
Оҳуларга сен паноҳ бўл, Қурама.

Нуротанинг чўққисига етмадим,
Лангар ташлаб дарёсидан ўтмадим,
Бир мириқиб тупроғида ётмадим,
Ётсам эди, туш кўрардим, Қурама,
Ҳаволарга тўш урардим, Қурама.

Тўтиларинг, булбулларинг сайрар — ей,
Бўз йигитлар этагингга яйрар — ей,
Бўй қизларга минг бир эртақ сўйлар — ей,
Мен бир бахши, мен бир оқин, Қурама,
Сўз мулкига шоир ҳаким, Қурама.

Бекободга келиб тойиб тўхтадим,
Ўтмишингга куйиб — куйиб тўхтадим,
Келажакни суйиб — суйиб тўхтадим,
Сен гувоҳсан сўзларимга, Қурама,
Сен нур бердинг кўзларимга, Қурама.

Мен тоғ дедим, тоғларимга маёқсан,
Мудрар эдинг, ухламадинг, уйғоқсан,
Ватанимнинг боши узра байроқсан,
Яшил — яшил, алвон — алвон Қурама,
Қушлар учар карвон — карвон, Қурама.

Чортоғинг — ку Наманганнинг тупроғи,
Сулув — сулув оғочлару япроғи,
Чимёнингнинг кумушлари, попоғи
Ғурурингдир,

 виқорингдир, Қурама,
Азал — азал ардоғингдир, Қурама.

Она Сижжак, қисматимсан, сўзимсан,
Дардли диллар ҳам тилларда созимсан,
Ҳам қоямсан чўққиларда, ўзимсан,
Йиқилганман пойларингга, Қурама,
Ёйилганман сойларингга, Қурама.

Марғилоннинг атласларин турлари,
Ёддан чиққан гавҳарлари, дурлари,
Жононларга мафтун бўлар эрлари,
Мажнун бўлиб қолмадингми, Қурама?
Бирор бўса олмадингми, Қурама?

Тўхта бир он, қизларингдан сўз очай,
Йўлларига атир сочай, гул сочай,
Азизага кўнгил очай, сўнг қочай,
Нози — сиртмоқ, нигоҳи — тиғ,
 Қурама,
Дўстлар деди: "Эсингни йиғ!", Қурама.

14

Ўзбек элим, йўлларингда кўп кездим,
Тупроғингнинг дардларини ҳам сездим,
Юртин сотган нокаслардан кўп бездим,
Энди келдим ўзлигимга, Қурама,
Мардлардек бир сўзлигимга, Қурама.

Оқин сўзин кўча — кўйда сўйларлар,
Шаҳарларда, давра, уйда сўйларлар,
Маърақада, йиғин, тўйда сўйларлар,
Сўзим элим тингласа бас, Қурама,
Ўзлигини англаса бас, Қурама.

Эл бошлигин азал "ота" дегайлар,
Этилмаган бошларини эгарлар,
Ўрисларда мажлисларда сўкарлар,
Бизда ота сўкилмайди, Қурама,
Ҳам обрусси тўкилмайди, Қурама.

15

Юртим,
сенинг ўтмишингдан сўйладим,
Бугунинг келажагинг уйладим,
Гоҳ қон ютиб, гоҳ дил тошиб сўйладим,
Менга маҳрам бўлди, сирдош Қурама,
Элга дарддош, тоғларга бош Қурама.

Дўст деб душман сўзин сўзлаб ўтдинг — о,
Ўзинг сенлаб, уни сизлаб ўтдинг — о,
Лабда кулгу, дилда бўзлаб ўтдинг — о,
Қўрқув ҳаёт панди эди, Қурама,
Умид қуши банди эди, Қурама.

Сарғайганда юзимда дил дафтарим,
Ҳақ сўзлашга топмасдан жой ахтариб,
Бу кун юртим — менинг олий
минбарим,
Эл тилида айтдим калом, Қурама,
Сўзлайверсанг, бўлмас тамом, Қурама.

Қўрқув — менинг сочларимнинг баёзи,
Эл севмадим мен юзаки, саёзи,
Асрлардан ўтажак қалб овози,
Ватан янглиғ умри боқий, Қурама,
Асримизнинг гунг ҳамроҳи, Қурама.
Кўнглим, энди сўзламоқни тўхтатай,
Балиқчидек шу тупроққа тўр отай,
Элим билан муродимга ҳам етай,
Етмоқ учун йиллар керак, Қурама,
Қўрқмас юрак,
тиллар керак, Қурама.

Тошкент,
1995.

УГАМИМ

*Укаларим
Асад, Тилаб,
Маҳкам, Ормиқ
ва Фаридахонимга*

1

Манзуранинг нур таралар юзидан,
Малҳам топдим суҳбатидан, сўзидан,
Тоғимдаги бу ниҳолнинг ўзидан,
Ҳидларидан тўйганим йўқ, Угамим,
У — бир оҳу, кўзлари — ўқ, Угамим.

Қордан оппоқ Манзуранинг ўзлари,
Кўксим узра ёмон қолди излари,
Унутсалар яхши бўлмас бизлари,
Биз унутсак қоя кўчар, Угамим,
Кўксимизда чироқ ўчар, Угамим.

Лола, чечак — бари сенда бўй етган,
Қизилмия манов чўққингда битган,
Бодом, жийда — бари бағрингни тутган,
Мен ҳам сенга дил бойлайман, Угамим,
Болам янглиғ авайлайман, Угамим.

Чўққинг каби мағрур — мағрур қиздир у,
Чақмоғингдай сойларингни бузди у,
Сийнам узра минг бир ҳасрат ёзди у,
Бу ҳасратга, айт, ким чидар, Угамим
Елкамдадир гаму қадар, Угамим.

Сойларингнинг қанчасини уйғотдим,
Архарингни тутмоқ бўлиб тош отдим,
Ўзни отдим, тўлқинларингда ботдим,
Тўлқинингни кўксимга сол, Угамим,
Балиқ бўлай, бағринга ол, Угамим.

Не булутлар бошинг узра ўйнади,
Тупроқларинг секин — секин айнади,

Илгарилар булоқларинг ойнайди,
Ойналаринг ҳовурланди, Угамим,
Қийғир қушинг бўлди банди, Угамим.

Эй жафокаш, бобо юртим Туркистон,
Ҳар бир қарич тупроғингда куй, дoston,
Қандай қилай, дардларим бир
дастурхон,
Сен куйласанг, сой куйласа, Угамим,
Харсанг тошинг ўй ўйласа, Угамим.

Селлар келгач, лойқаланар этагинг,
Маъданларинг — у йўқолган эртагинг,
Ўғлонларинг — кўкраги тик эртоғинг,
Эрк келди, сен ўзимники, Угамим,
Бахт — кураш у, тўзимники, Угамим.

Мухтор оғам: “Абай деди: “Хўнқирди!”
Қорабойинг тарихингда бир кирдир,
Бойлигингни ким кавлади, ким кўрди?
Кўрганларинг бир туш бўлсин, Угамим,
Малаларинг беҳуш бўлсин, Угамим.

Хумсонингки, қишлоқларнинг дуридир,
Пирмуҳаммад табибларнинг эридир,
Мехригиёнг табиатнинг заридир,
Қирғоғингда ким кам бўлган, Угамим?
Ҳар бир тошинг малҳам бўлган,
Угамим.

Ҳамидхоннинг бодомларин турлари,
Гул ҳидига тўлдиради қирлари,
Ҳар ёқ боғча, бўстон ҳамма ерлари,
Боғлар шамол йўлин тўсган, Угамим,
Қирғоғида мардлар ўсган, Угамим.

Таъмирдори, бўзнашининг қошингда,
Малҳам экан тупроғинг — да, тошинг — да,
Тентаксой ҳам тентак бўлди қаршингда,
Тентакларни қайга кўмай, Угамим?
Боланг бўлиб сени эмай, Угамим.

Саратонда чаманларинг сўлар — ей,
Архарларинг чўққиларда қолар — ей,
Ложувардни кимлар олди, олар — ей,
Хоинларинг лаб ялабдир, Угамим,
Балки олдинг таланибдир, Угамим.

3

Ойгулмиди, Назимами, қизларинг,
Паричеҳра, сулув — сулув юзлари,
Телба қилар, Мажнун қилар бизларни,
Мусичадай қизлар инжа, Угамим,
Йигитларинг бургутпанжа, Угамим.

Ойбарчининг Сижжагимнинг париси,
Бунда янграр камон саси, най саси,
Чўққингдадир Турсунойнинг садоси,
Чўққиларинг йироқ эмас, Угамим,
Сойларинг ҳам тарқоқ эмас, Угамим.

Бибигулинг юрагимга ўт солди,
Сойларингдан зийнат олди, куч одди,
Кўнгил бердим, қирғоғингда у қолди,
Қирғоғингда чечак сочдик, Угамим,
Ишқимизда қучоқ очдик, Угамим.

Болдан ширин Нодирамнинг сўзлари,
Ложуварддир, марвариддир нозлари,
Тупроғимда қолажакми излари,
Агар қолса, нима қилай, Угамим?
Қизларингнинг дардин олай, Угамим.

4

Асад Асил уруғининг турлари,
Бугун бўстон ўрта Угом ерлари,
Бир урушқоқ Хондайлиқнинг эрлари,
Балки тупроқ қувват берган, Угамим,
Матонату тоқат берган, Угамим.

Тупроғида излари бор хонларнинг,
Неча — неча олижаноб онгларнинг,

Йўққа чиққан аёвсиз султонларнинг,
Аёвсизни ким оқлайди, Угамим,
Юракларни кам доғлайди, Угамим.

Неча марта босқинлардан тарқалдинг,
Узоқ йиллар аросатларда қолдинг,
Юраклардан секин — секин ўт олдинг,
Аросатда кўрганим — ей, Угамим,
Ўтда ёниб куйганим — ей, Угамим.

Оқгошинг — у Қайнарсойинг — суянчинг,
Қанча — қанча эр йигитлар таянчинг,
Сен ўзингсан бугун менинг юпанчим,
Юпанчим — ку дарёларинг, сойларинг,
Бугун яйрар архарларинг, тойларинг.
Дарё бўлиб оққан маним Угамим,
Қуёш сари боққан маним Угамим.

Какликларинг қишда пастга тушарлар,
Қоялардан сакраб — сакраб ошарлар,
Овчи кўрса, билмам, қайга қочарлар,
Қочмас эди бўлмаганда бўронинг,
Тоғларингга даҳшат солган суронинг.
Бўрон бўлиб увилаган Угамим,
Сурон бўлиб гувилаган Угамим.

Бургутларинг, какликларинг — ўз элинг,
Муқаддасдир ҳар қадаминг, ҳар еринг,
Пскомимда очилмаган минг сиринг,
У сирларинг кимга аён, Угамим?
Лолазордир сенда ҳар ён, Угамим.

Сен Аннанинг, Қорасочнинг диёри,
Йўлга солдинг милён — милён баҳорни,
Араўтинг ҳар кундузи, саҳари,
Тарихингдан бир нишона, Угамим,
Жаннатсан — ку сен жаҳонга, Угамим.

Мулла Содиқ, Баҳоуддин — устодинг,
Узоқ — узоқ диёрларда бор отинг,

Юрагимда ўз оловинг, ўз ўтинг,
Ким ўчирар бу ўтингаи, Угамим,
Қалбимдаги ҳур отингни, Угамим.

Чўққингдаги қорлар, музлар эримас,
Оқар дарё оқар, асло қуримас,
Алп тоғларинг мармардандир, нурамас,
Нурамаган, оҳ, ниманг бор, Угамим,
Келажагинг минг бир баҳор, Угамим.

Баҳор келди, ниҳолларинг бўй отди,
Бугунингдан кимлар қолди, ким кетди?
Қора кунинг чўзилса — да, ҳа, ўтди,
Ўтмас эди, эсди озод елларинг,
Олдиндадир ўбаларинг, элларинг.

5

Сойлигингда ўқ узмадим оҳунгга,
Даҳо бўлдинг аламимга, оҳимга,
Суянч эдинг бекларимга, шоҳимга,
Бекларингнинг бели боғлиқ, Угамим,
Ёвларингнинг дили доғлиқ, Угамим.

Эсдан чиқмас юздан ортиқ сойларинг,
Сенда яйрар олхорларинг, тойларинг,
Ҳимо билан солланар ҳумойларинг,
Бола бўлиб ҳумой қувсам, Угамим,
Дардларимни сенда ювсам, Угамим.

Араўтдан Оқтошинга йўналдим,
Сойларингда чодир қурдим, тин олдим,
Кўкламингнинг чиройидан танг қолдим,
Баҳоримсан, кузагимсан, Угамим,
Ўзимсан — у ўзагимсан, Угамим.

Юртим,

сени кеза — кеза ўйладим,
Дардларимни сойларингга сўйладим,
Душманингни қадамини пойладим,
Пайларимни душман қирқди, Угамим,
Юрт — уйимни ўтга ёқди, Угамим.

Ватанимнинг парчасисан, ўзисан,
Юрагимнинг ҳайқириғи, бўзисан,
Минг -- минг йиллик суҳбатисан, сўзисан,
Суҳбатимда қўшиқ бўлдинг, Угамим,
Поклигинга ошиқ бўлдим, Угамим.

6

Гулдурас сол, Туркистоним, Туроним,
Бобо юртим, изғириним, бўроним,
Шовуллаган дарёларим, ўроним,
Сенинг билан сирлашаман, Угамим,
Тиллашаман, бирлашаман, Угамим.

Тўхтамишим, хон Мамайим, ўзим — ей,
Шоҳ Бобурим, Исмоилим, изим — ей,
Нимталанди матонатим, тўзим — ей,
Тўзимлисан, тош — метинсан, Угамим,
Виждонимсан, тоқатимсан, Угамим.

Бобом сенда оқ тулпорда чопганда,
Кимлигини вужудингда топганда,
Тиз чўкканча сойларингдан ўшганда,
Кўзларингга ёш келдими, Угамим,
Матонати хуш келдими, Угамим.

Оқденгиздан Оқчўлимга ўтганда,
Шувоқ бўлиб Қизилқумда битганда,
Олтойимдан Қудурганга кетганда,
У йўлларинг музладими, Угамим?
Маролларинг бўзладими, Угамим.

Эски Хива, Бухоройим, Кўкантим,
Нимталанди неча — неча бош кентим,
Кимга керак у қасамим, бу онтим,
Онт ичгандим тупроғингга, Угамим,
Сигинганман байроғингга, Угамим.

Аҳмадхоннинг қайда қолди баҳори,
Қосимхоннинг учиб кетди виқори,
Юнусхоннинг қора кийди саҳари,

Саҳарларим яраланди, Угамим,
Секин – секин қораланди, Угамим.

Туманимда этагамни букдилар,
Уруғ қилиб саҳроларга сепдилар,
Бургут эдим, хос уямни ёқдилар,
Ёқилганман, тўқилганман, Угамим,
Дона – dona экилганман, Угамим.

Дашти Қипчоқ — от, тойчоғинг,
улоғинг,

Кесилибдир неча жойдан қулоғинг,
Ёвуз ўтдир, зарпечақдир, балоғинг,
Балоғларинг бир сочиқдир, Угамим,
Эшикларинг ланг очиқдир, Угамим.

Олтой сенинг бир бўлинмас бўлагинг,
Иртишингда синди неча элагинг,
Қон – ла тўлди қатор – қатор челагинг,
Челакларинг қуриганми, Угамим,
Тупроқларинг ҳориганми, Угамим?

Энасойдан Ўрхонимга ўтганда,
Сархуш бўлдим муродимга етганда,
Ўролимга қармоғимни отганда,
Қармоқларим қуруқ чиқди, Угамим,
Мени гоҳо армон йиқди, Угамим.

Бобом Темур Москвага етганда,
Лангар ташлаб Оқ Идилдан ўтганда,
Чодир қуриб Саритовда ётганда,
Тушларига очлар кирди, Угамим,
Йўқсуллардан божлар кирди, Угамим.

Тувалиман, шўрларимни йўқотдим,
Лазларимни ардоқладим, “мен” отдим,
Олтойимни секин – секин зритдим,
Эрияпти златларим, Угамим,
Қайда қолди ғиротларим, Угамим.
Киримли мен, сотқин дея сурдилар,

Балқар эдим, жаллод бўлиб сурдилар,
Якка қилиб ичагимни ёрдилар,
Балиқ бўлиб ёрилганман, Угамим,
Ёв аталиб урилганман, Угамим.

Оқчўлимдан Харсангимга от солдим,
Қўйўғузнинг этагида дам олдим,
Айнетирда ўзак олдим, мен қолдим,
Ўзакларим хазон бўлди, Угамим,
Боғ қилгандим, кимга қолди, Угамим.

Зарафшоннинг конларини сотдилар,
Ўғлонларинг зиндонларга отдилар,
Балчиқ қилиб аҳлатларга қотдилар,
Аҳлатларга қотилганман, Угамим,
Битта — битта отилганман, Угамим.

Сарсон бўлди Қорачойнинг турклари,
Йўққа чиқди йўллар аро юклари,
Паррандадек юлинди — ку туклари,
Юлинганман, бўлинганман, Угамим,
Тузоқларга илинганман, Угамим.

7

Кел, тарихинг варақларин очайин,
Лолаларни йўлларингга сочайин,
Эрк шамоли бир ёқимли, бир майин,
Шу шамол — ла қолгин мангу, Угамим,
Довонлар ош янги — янги, Угамим.

Ватан дедим тупроғингга, тошингга,
Ўт ёқилди неча йиллар бошингга,
Маллалар — ку заҳар қотди ошингга,
Заҳарлари тугаб битди, Угамим,
Кимлар эди, ўтиб кетди, Угамим.

Ватан сенинг қишинг, ёзинг ложувард,
Менга тегсин сенга келган минг хил
дард,

Нечасининг юрагида алам, гард,

Гардимиз йўқ, бутун ҳурмиз, Угамим,
Қариндошимиз, дўсту ёрмиз, Угамим.

Ватаним, сен ўлкаларнинг дурисан,
Меваги боғ, чиройли қир — ўрисан,
Аввал — охир алломалар ерисан,
Бу юрт, тупроқ кўп қадимдир, Угамим,
Аввал — охир омадимдир, Угамим.

Хуш келдинг, эй озодлигим —
қалдирғоч,

Авлодларинг кўзларини ўпиб оч,
Худо шоҳид, кимга қанча бердик бож,
Ўзимники бойлигим ҳам, Угамим,
Ўтди тушлар, у ёвуз дам, Угамим.

“Нечанчи нав” пешонамга ёзидди,
Бу кунларим узоқ — узоқ чўзилди,
Занжирларим ўзагидан узилди,
Ўзакларим бўстон эдир, Угамим,
Ҳур элларга дoston эдир, Угамим.

Бу кунларни вақги — бевақф пойладим,
Дардларимни неча юртга сўйладим,
Режа туздим, қадам — қадам ўйладим,
Режаларим туш бўлмади, Угамим,
Бу ўйларим тош бўлмади, Угамим.

Фарзандингман, ўз пойингга
тушганман,

Панжаларда қовурилиб пишганман,
Неча — неча чўққилардан ошганман,
Чўққиларинг виқоримдир, Угамим,
Олтин ёзим, баҳоримдир, Угамим.

Она, дедим, оёғингни ўпдим, о!
Суянганинг, таёғингни ўпдим, о!
Бошингдаги байроғингни ўпдим, о!
Ер — кўк аро ватанимсан, Угамим,
Томирда қон, жон — танимсан, Угамим.

1996 — 2003

МУНДАРИЖА

Асрор Самад. Тугён.....	3
-------------------------	---

ШЕЪРЛАР

1. Манимсан, Ўзбекистоним.....	9
2. Ёзилмашидими?	11
Ушла.....	16
Муножот.....	19
Ўтлар ўлимлар уруғимиз.....	21
Минбар сўзлади.....	24
Ҳайкалларим.....	25
Ёзилмаганми?	27
Бу йиллар.....	29
Истамайман.....	31
Қопулар.....	33
Саратон.....	35
Ухламоқ истайман.....	36
Қарилик.....	38
Тилимнинг учида.....	39
Пичоқлар.....	41
Ўта — ўта.....	44
Дедилар.....	45
Бахиллик.....	46
Ялтоқ.....	47
Тиланчи.....	48
Ўзинг асра.....	50
Сурат.....	51
Сурбет.....	53
Самода бирлашурмиз.....	55
Орқангман.....	56
Наққош бўлсайдим.....	57
Сўйладим ман.....	58
Маним умрим.....	59
Танбал.....	60
Телба.....	61
Темирчи.....	62
Жасурлик.....	64
Ҳазрати мулла.....	66
Хабарчи.....	68
Қаллоб.....	70

Қўрқоқлик.....	72
Колип.....	74
Новвой.....	75
Иморатлар.....	76
Моллар.....	77
Балчиқ бўлиб.....	79
Ожиз.....	80
Текинхўр.....	82
Илтижо.....	83
Бу менинг ишончим, эътиқодим.....	84
Тупроғим ҳам қайғуради.....	86
Кимлар етди.....	89
«Қаҳрамон»лар.....	91
Бир кеча яшамоқ истадим.....	94
Аросат.....	98
Берлин девори ҳақида қўшиқ.....	100
Гўрков.....	103
Ким билур?.....	105
Тарихимиз.....	107
Асабларимтинчимди.....	110
Она тилим.....	112
Тўхтанг.....	116
Пайтавалар.....	118
Музейдагазтиклар.....	120
Чақмоқчақиб.....	122
Сеноқарсувэмассан — ку.....	123
Нағма эдим.....	124
Аён эди.....	125
Хаёллар абадий.....	126
Тутмалар.....	127
Бу йўлар.....	129
Асарларимиз.....	131
Пиллапоялар.....	134

ҚАСИДАЛАР

Қизилқум.....	136
Қурама.....	145
Уғамим.....	156

ИХТИЁР РИЗО

МЕНИНГ УМРИМ

Муҳаррир: **М. Саидова.**

Рассом: **Ахмедов Ф.**

Компьютерда саҳифаловчи: **Шарипов Ш.**

Мусаҳҳих: **Юсуф Абдулла**

Теришга берибди 2.09.2003. Босишга рухсат
этибди 01.11.2004. Қоғоз ўлчами 70х84/16.

Босма табағи 7. Булортма № 412.

Адади 1000 нусха.

Баҳоси келишув асосида.

Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси
"Фан" нашриёти." 700047, Тошкент, академик
Яҳё Фуломов кўчаси, 70.

"KAMALAK PRINT" босмахонасида босилди.
Тошкент шаҳар, Широқ кўчаси 2.

